

HUMBOLDTIN YLIOPISTOSTA YHTEISKUNNAN NÄKÖTORNIKSI

Yliopistolaisten käsityksiä työstään markkinaorientoituneessa yliopistossa

Elisa Ruohonen

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Lokakuu 2008

TIIVISTELMÄ

HUMBOLDTIN YLIOPISTOSTA YHTEISKUNNAN NÄKÖTORNIKSI Yliopistolaisten käsityksiä työstään markkinaorientoituneessa yliopistossa

Elisa Ruohonen

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Maritta Itäpuisto ja Tapio Litmanen

Lokakuu 2008

Sivumäärä 112 + liitteet 5 sivua

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää yliopiston opetus- ja tutkijahenkilökunnan näkemyksiä työstään nykyisessä markkinaorientoituneessa yliopistoympäristössä. Yliopistossa on viime vuosina toteutettu monia uudistuksia, joilla on pyritty vastaamaan ulkoa tuleviin paineisiin ja lisäämään yliopiston tuloksellisuutta. Aiemmasta tutkimuksesta on selvinnyt, että yliopistossa esiintyy erilaisia arvoja ja orientaatioita suhteessa yliopiston avautumiseen markkinoille. Yliopiston on toisaalta nähty vastaavan uusiin vaatimuksiin ja toisaalta pitäytyvän vanhoissa käsityksissään. Tutkimuksessani pyrin hahmottelemaan, millaisena yliopistolaiset näkevät nykyisen yliopistotyön, mitä uhkia uudistuksiin liitetään ja mitä toiveita työstä tässä tilanteessa herää.

Tutkimusaineistoni muodostuu yliopiston henkilökuntalehden Acatiimin vuosien 2006 ja 2007 kirjoituksista sekä yliopistolaisten pitämistä blogeista. Kirjoittajia on yhteensä 48, ja heistä enemmistö on professoreita, mutta myös muu henkilökunta on aineistossa edustettuna. Kirjoittajia on yhteensä 14:sta eri korkeakoulusta. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysiiä, jonka avulla olen luokitellut aineistoa.

Analyysin avulla muodostin aineistosta kolme pääluokkaa, jotka ovat *nyky-yliopisto*, *uudistuksiin liitetyt uhat* ja *työhön liittyvät toiveet*. Tutkimuksesta ilmeni, että sivistysihannetta pidetään tärkeänä ja yliopiston perinteisiä tehtäviä tutkimusta ja opetusta painotetaan. Uhkina pidetään erityisesti työn epähumanisoitumista uudistusten myötä ja uudistusten vaikutusta tieteen asemaan. Markkina-ajattelun pelätään myös saavan yksinoikeudellisen valta-aseman muiden näkemysten joukossa. Toisaalta tehokkuuspuhetta ei voida täysin sivuuttaa, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että yliopiston erityispiirteiden säilyttämistä puolustetaan vetoamalla kansakunnan etuun. Yliopiston autonomian heikkenemisen katsotaan koituvan koko yhteiskunnan tappioksi. Markkinaorientoituneisuutta ei siis suoraan hylätä, vaikka siihen toisaalta suhtaudutaan melko varauksellisesti. Tärkeänä pidetään yliopistolaisten omia vaikutusmahdollisuuksia tuloksien ja keinojen määrittelyssä.

Avainsanat: yliopistotyö, markkinaorientoituneisuus, sivistysyliopisto, arvot, uudistukset

SISÄLLYS

1. HUMBOLDISTA KOHTI AKATEEMISTA KAPITALISMIA	5
2. VUOSITUHANNEN ALUN YLIOPISTOMAAILMA	8
2.1 Yliopiston arvot.....	8
2.1.1 Yliopistokeskustelun diskurssit	8
2.1.2 Sivistysyliopistoihanne	10
2.1.3 Markkinaorientoituneisuus	12
2.1.4 Arvojen rinnakkaisuus	14
2.2 Yliopiston muutokset.....	21
2.2.1 Tulosajattelun juurtuminen yliopistoihin	21
2.2.2 Tulosohejaus	24
2.2.3 Laadunarviointi	26
2.2.4 Uusi palkkausjärjestelmä	28
2.2.5 Rakenteellinen kehittäminen.....	29
2.3 Yliopisto organisaationa	31
3. TYÖELÄMÄN MUUTOS.....	34
3.1 Joustavaan työhön	34
3.2 Uuden työn aika	35
3.3 Tutkijasta projektityöntekijäksi	36
3.4 Muutokset asiantuntija- ja tietotyössä.....	38
3.5 Uudenlainen tilivelvollisuus.....	41
4. AINEISTO JA MENETELMÄ.....	45

4.1 Tutkimuskysymykset.....	45
4.2 Aineisto ja sen rajaus.....	46
4.3 Aineiston kuvaus.....	51
4.4 Sisällönanalyysi.....	54
4.5 Aineiston analysointi.....	58
4.6 Tutkimuksen eettisyys	62
4.7 Tutkimuksen luotettavuus.....	63
5. TULOKSET	65
5.1 Nyky-yliopisto	65
5.1.1 Yliopiston erityisyys.....	66
5.1.2 Yliopiston arvot.....	72
5.2 Uudistuksiin liitetyt uhat.....	75
5.2.1 Työn epähumanisoituminen	75
5.2.2 Markkinoiden visio	81
5.2.3 Yliopiston loppu	84
5.3 Työhön liittyvät toiveet.....	90
5.3.1 Uudistusten puutteet	90
5.3.2 Haluttu suunta	94
6. POHDINTA.....	99
6.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelua	99
6.2 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusehdotuksia	103
LÄHTEET.....	106
Liite 1: Aineistoviitteet	113

1. HUMBOLDISTA KOHTI AKATEEMISTA KAPITALISMIA

Yliopisto on vanhastaan nähty tieteellisen tiedon syntypaikkana, jonka tehtävinä ovat olleet muun muassa totuuden etsiminen ja yhteiskunnan sivistyksen vaaliminen. Yliopistoa on pidetty ikään kuin erillisenä saarekkeena tai turvapaikkana, jossa tutkijat ovat rauhassa voineet tutkijankammioissa tai norsunluutornissa syventyä kutsumustyöhönsä. Yliopiston avautuminen markkinoille sekä yhteiskunnallisen palvelutehtävän korostaminen ovat kuitenkin lisänneet työhön uudenlaisia vaatimuksia ja muuttaneet yliopiston asemaa suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Norsunluutornitutkijuus on jäänyt jo ajat sitten historiaan, mutta sitä käytetään edelleen kauhukuvana kuvattaessa yliopistolaisten vastahakoisuutta uusiin muutoksiin. Tutkijat eivät kuitenkaan enää itsekään samaistu siihen tai tavoittele sitä (Ylijoki 2002). Onkin esitetty, että markkinaorientoituneisuus ja tehokkuuspuhe ovat juurtuneet yliopistoihin eivätkä yliopistolaiset itsekään halua palata menneeseen (Koski 2002). Silti yliopiston viimeaikaiset uudistukset näyttävät ainakin julkisuudessa käytävän keskustelun perusteella herättävän pelkoja. Mistä siis on kyse?

Markkinaorientoituneisuuden ja yliopiston perinteisten arvojen yhteentörmäystä on tutkittu aiemmin melko paljon. On muun muassa tutkittu yliopistokeskustelussa esiintyviä diskursseja (Koski 1990), sivistysyliopistoihannetta (Tirronen 2005), tutkijoiden arvoja (Hakala, Kaukonen, Nieminen & Ylijoki 2003; Huusko & Muhonen 2003) ja tutkimusorientaatioita (Ylijoki 2002). Tutkimuksista on ilmennyt, että perinteiset arvot eivät ole kadonneet; muun muassa tutkimustyön sisäistä palkitsevuutta, työn itsenäisyyttä ja uuden luomista arvostetaan edelleen. Perinteisten arvojen rinnalle on kuitenkin tullut markkinaorientoituneita arvoja. (Ylijoki 2002; Huusko & Muhonen 2003.) Esimerkiksi Hakalan ym. (2003, 143) tutkimuksesta näkyi, että kykyä markkinaorientoituneuteen pidetään tutkimustyössä tärkeänä. Häyrinen-Alestalon ja Peltolan (2006) mukaan yliopistoissa onkin alettu miettiä tutkimuksen merkitystä yhteiskunnalle ja markkinoille, vaikka edelleen korostetaan myös tieteellistä

merkitystä. Perinteiset humboldtilaiset käsitykset eivät ole siis kadonneet, vaikka markkinaorientoituneet arvot ovat tulleet enemmän esille.

Slaughter ja Leslie (1997) ovat kuvanneet yliopiston muutosta siirtymisenä akateemiseen kapitalismiin. Tiedosta on tullut yhä enemmän myytävä hyödyke. Etzkowitz, Webster ja Healey (1998) ovat käyttäneet termiä tiedon kapitalisoituminen, ja Gibbons ym. (1994) ovat puhuneet uudesta tiedon tuotannon mallista. Clarkin (1998) mukaan yliopiston täytyy lisätä yhteistoimintaa yliopiston ulkopuolisten tahojen kanssa eikä se voi luottaa enää valtion rahoitukseen.

Käytännössä markkinaorientoituneisuuden lisääntyminen on näkynyt Suomen yliopistoissa esimerkiksi erilaisina hallituksen ja opetusministeriön ajamina uudistuksina. Yliopistolakiin on muun muassa tehty erilaisia lisäyksiä, joista yhtenä esimerkkinä voi mainita yhteiskunnan palvelemisen kirjaamisen osaksi yliopiston tehtäviä. (Oikeusministeriö 2004.) Meneillään olevassa rakenneuudistushankkeessa pyritään puolestaan uudistamaan yliopistolaki kokonaan siten, että yliopistot alkaisivat toimia säätiöpohjalta (OPM 2008c). Muita uudistuksia ovat olleet muun muassa tulosohjaukseen siirtyminen, laadunvarmistus ja uusi palkkausjärjestelmä.

Halusin tutkimuksessani selvittää, miten uudistukset vaikuttavat siihen, millaisena yliopistotyö nykyisin nähdään. Miten esimerkiksi markkinaorientoituneet arvot näkyvät työn määrittelyissä? Tarkoitukseni olikin siis selvittää, millainen käsitys yliopistotyöstä ja sen ihanteista syntyy nykyisessä yliopistoympäristössä, jossa markkinaorientoituneisuus vahvasti muokkaa työskentelyoloja. Millaisia odotuksia ja käsityksiä yliopistolaisilla on siitä, millaista akateemisen työn tulisi olla, ja millaista se nykytilanteessa on? Aiemmistä tutkimuksista ilmenee, että yliopistolaiset ovat vastustaneet melko paljon esimerkiksi tulosohjausta. Tulosohjauksen kielteisenä puolena ovat korostuneet muun muassa epäluulo mittareiden toimivuutta kohtaan ja arvioinnin ongelmat (ks. esim. Pirttilä 1997; Summa & Virtanen 1998; Nummikoski, Laaksonen & Meklin 1997) sekä käytännön toteuttamiseen liittyvät ongelmat (Kuoppala 2005). Halusinkin tarkastella, mitkä tekijät uudistuksissa koetaan uhkaaviksi ja mitä tämä kertoo siitä, miten työ nähdään? Lisäksi halusin tarkastella, minkälaiset toiveet työstä ovat mahdollisia, kun tulosohjaus ja tehokkuusvaatimukset kuitenkin ovat osa yliopiston todellisuutta?

Koska tarkoitukseni oli kuvata nykyistä yliopistokeskustelua, keräsin aineistokseni yliopiston henkilökuntalehden Acatiimin kirjoituksia sekä yliopistolaisten pitämiä blogeja. Analysoin aineistoa sisällönanalyysimenetelmällä. Työni taustoituksessa kuvaan muun muassa aiempia teorioita yliopistosta (luku 2) ja yleisesti työelämän muutoksesta (luku 3). Sisällytin tutkimukseen työelämän teorioita, koska halusin tarkastella yliopistotyön asemaa myös osana yleisempää työelämän muutosta. Myös muu työ on muuttunut, ja esimerkiksi asiantuntijatyö on joutunut sopeutumaan asemansa muutokseen. Luvussa 4 esittelen tarkemmin tutkimuskysymykseni, aineistoni sekä menetelmäni. Luku 5 käsittää analyysin tulokset, ja se jakautuu kolmeen aineistosta hahmottamaani pääkategoriaan. Lopuksi luvussa 6 arvioin työn merkitystä ja esitän tulkintaa aineistoni tuloksista.

2. VUOSITUHANNEN ALUN YLIOPISTOMAAILMA

2.1 Yliopiston arvot

2.1.1 Yliopistokeskustelun diskurssit

Eri tutkijat ovat jaotelleet eri tavalla yliopistokeskustelussa vallitsevia diskursseja. Jaotteluissa tuodaan esiin yleensä kolmen intressitahon vaikutukset yliopistoon. Yhtäältä on yliopiston oma autonomia, mutta toisaalta ovat myös valtion ja markkinoiden intressit, joiden nähdään uhkaavan yliopiston autonomiaa. Esimerkiksi Kivisen, Rinteen ja Ketosen (1993) mukaan yliopistossa eri aikoina harjoitettu korkeakoulupolitiikka voidaan jakaa kolmeen doktriiniin: akateemis-traditionaaliseen doktriiniin sekä lakisääteisen kehittämisen ja tulosvastuullisen yritys yliopiston doktriiniin. Kunkin ajan vallitsevassa doktriinissa on vaikuttajana ollut jokin näistä kolmesta tahosta. Näiden kolmen tahon voidaan ajatella vaikuttavan myös yliopistoihanteisiin.

Yliopiston diskursseja ovat kuvanneet muun muassa Pirttilä (1997) ja Koski (1990). Kosken mukaan yliopistokeskustelussa nousee esiin muun muassa tarina sivistyksestä. Sivistyksen tarinassa kuvataan yliopiston tehtävää kansallisena ohjailijana ja ihmiskunnan kehittäjänä. (Koski 1990, 78–80.) Pirttilällä tätä tarinaa vastaa ehkä diskurssi sivistysyliopistosta. Sivistysyliopistoajatukseen kuului Pirttilän (1997, 33) mukaan ajatus siitä, että tieteen annetaan noudattaa omaa logiikkaansa ja valtion roolina oli lähinnä resurssien turvaaminen. Tieteen edistyksen ajateltiin automaattisesti palvelevan myös yhteiskunnan edistystä, ja yliopiston tulikin valistaa sekä valtiota että kansalaisia. (Pirttilä 1997, 33.) Valtio ei siis juurikaan puuttunut yliopiston toimintaan. Ajatus muistuttaa myös Kivisen ym. (1993, 16–37) akateemisen tradition doktriinia, jossa korostui yliopiston autonomia. Kosken (1990, 78–80) sivistysyliopistotarinaan halutaan myös irtautua valtion valvonnasta. Tarinaan sisältyy ajatus siitä, että yliopisto oli aiemmin vapaa hallinnon intresseistä ja ennen pyrittiin vain sivistyksen lisäämiseen. (Koski 1990, 78–80.)

Pirttilän (1997, 35) ”objektiivisen tieteen yliopisto” -diskurssi painottaa tiedeyhteisön itsenäisyyttä ja tutkijan itsekuria. Ajatuksena on, että tieteen tulee noudattaa omaa sisäistä logiikkaansa ja normejaan. Kuitenkin tiede vastaa vain keinojen toimivuudesta jättäen arvojen määrittelyn politiikan tehtäväksi. Valtio voi siis määrittellä tavoitteet, joiden saavuttamisessa tiede auttaa turvautumalla normatiiviseen tieteenharjoitukseen. Tässä mallissa tieteellinen tutkimus voidaan näin ollen sitoa hyötyajatteluun. (Pirttilä 1997, 35.) Tämä diskurssi muistuttaa Mertonin (1973) määritelmää tieteen kriteereistä. Diskurssissa painotetaan tieteen normeja eikä niinkään yliopiston valistavaa tehtävää, kuten esimerkiksi sivistysyliopistodiskurssissa tehdään. Malli muistuttaa osin myös Kosken (1990, 130–136) määrittelemää tarinaa yliopiston vapaudesta. Vapauden tarina painottaa vapautta opetukseen, tutkimukseen, tieteen harjoittamiseen ja totuuden etsimiseen. Vapaus ei merkitse siinä vapautta valtiollisesta vallasta. Vapauden tarina liittyy objektiivisuuden vaalimiseen. (Koski 1990, 130–136.) Nämä diskurssit korostavatkin lähinnä tapoja, joilla tiedettä tulisi harjoittaa. Niissä nähdään, että valtio voi asettaa päämääriä, mutta käytännön tieteen harjoitusta yliopisto voi parhaiten valvoa itse.

Sekä sivistystehtävää että akateemista vapautta painottavissa diskursseissa voidaan pitää yhdistävänä tekijänä yliopiston laajaa autonomiaa. Sivistystä painottavissa diskursseissa nähdään, että yliopiston tehtävänä on ohjata kansakuntaa. Tieteen normeja korostavissa diskursseissa taas painotetaan tieteen omia lakeja. Molemmissa korostetaan, että yliopisto hyödyttää yhteiskuntaa parhaiten, jos sille annetaan toimintarauha.

Pirttilän (1997, 35–37) ”valtiollisen tiedepolitiikan yliopisto” -diskurssi muistuttaa ajatuksena Kivisen ym. (1993, 41–124) lakisääteisen yliopiston doktriinia. Lakisääteinen doktriini vallitsi Kivisen ym. mukaan 1960-luvulla ja merkitsi yliopiston joutumista yhä enemmän valtion ohjailuun. Kehityksen alkuunpanijoina Kivinen pitää Kekosta ja hänen asettamaansa työryhmää, joka näki korkeakoulujen kehittämisen kansakunnallisena tehtävänä. Aiempi akateemis-traditionaalinen doktriini oli painottanut yliopiston autonomiaa. Nyt tiede alettiin kuitenkin nähdä yhä enemmän tuotantovoimana. Työryhmä piti tärkeänä muun muassa koulutuksen ohjaamista niille aloille, joilla oli työvoiman tarvetta. (Kivinen ym. 1993, 37–61, 195.) Ammatillista

koulutusta ja sivistystä korostettiin ja haluttiin tuottaa yhä paremmin koulutettua työvoimaa (Kolbe 1997, 22). Vastaavasti Pirttilän diskurssissa tieteestä tulee osa valtion yhteiskuntapolitiikkaa ja julkinen etu alkaa suunnata opetusta ja tutkimusta. Periaatteessa tutkimukselle ja opetukselle annetaan siinä vapaus, mutta toisaalta valtio tukee enemmän niitä aloja, joita se pitää hyödyllisinä. Olennaista on tieteen hyödyllisyys ja käytäntöön sovellettavuus. (Pirttilä 1997, 35–37.) Kosken (1990, 27–37, 78–80) julkisen edun tarina muistuttaa paljolti Pirttilän diskurssia. Siinä korostetaan yliopiston tehtävää kansallisten intressien palvelemissa. (Koski 1990, 27–37, 78–80.)

Kivisen ym. (1993, 134) mukaan 1980-luvulla yliopistoissa siirryttiin tulosvastuullisuusdoktriinin aikaan, jolloin tiedosta tuli tuotannontekijä. Doktriinin juurtumiseen vaikuttivat paljolti opetusministeriön asettama kehittämislakityöryhmä ja sen ajamat uudistukset. (Kivinen 1993, 157.) Pirttilä (1997, 38) puhuu markkinayliopistodiskurssista. Tiede saa liiketaloudellista merkitystä, ja markkinat alkavat määrittää tiedepolitiikkaa. Tiedettä ei voi enää ohjailia, vaan se toimii itseohjautuvasti reagoiden ulkoisiin vaatimuksiin. (Pirttilä 1997, 38.) Kosken (1990, 86–87, 167) mukaan yliopistokeskusteluun on syntynyt tehokkuuden diskurssi, joka valtaa alaa muilta yliopiston tarinoilta. Kaikki toiminta on legitimoitava tehokkuudella. (Koski 1990, 86–87, 167.)

Kuvaan seuraavaksi tarkemmin ajatuksia sivistysyliopistosta ja markkinaorientoituneisuudesta, jotka ovat aineistoni kannalta olennaisimmat jäsenyykset. Valtiollisiin intresseihin liittyvät diskurssit jätän siis vähemmälle huomiolle, koska tarkoitukseni on selvittää nimenomaan tehokkuusajatteluun suhtautumista yliopistoissa.

2.1.2 Sivistysyliopistoihanne

Yliopiston diskursseissa nousee aika ajoin esiin puhe sivistysyliopistosta. Sitä painotetaan, kun halutaan tehdä eroa markkinaohjautuneeseen yliopistoon. Sivistys käsitteenä viittaa kasvatukseen ja henkiseen kehitykseen, hienostuneisiin tapoihin ja valistuneisuuteen. Se on laajempi käsite kuin koulutus. Sen ihanteina ovat muun muassa vaatimattomuus, kurinalainen itsehillintä, ritarillisuus ja perinteisten tapojen

kunnioitus. (Kolbe 1996, 16.) Tirrosen (2005, 116–117) mukaan klassisen sivistyskäsitteen on nähty koostuvan arvojen, moraalin, tietojen, taitojen ja esteettisyyden yhdistelmistä. Sivistyksellä on pyritty kauneuteen, totuuteen ja hyvyyteen. Sivistyksessä on Kolben mukaan ensisijaisena pidetty laaja-alaisuutta ja yleissivistävyyttä kapea-alaisen ammattisuuntautuneisuuden sijaan. Sivistämisen tarkoituksena oli siis kasvattaa kansaa eikä niinkään valmistaa ammattiin. Sivistyskäsitteeseen näkyy Kolben mukaan sivistysyliopistoihanteessa, joka oli yliopistoa ohjaava periaate Suomessa 1960-luvulle saakka. Sivistysyliopistoihanteessa sivistyneistön tehtävänä on nähty kansan johtaminen ja kansallinen eheyttäminen. (Kolbe 1996, 17–22.)

Sivistysyliopistoihanne pohjautuu Preussin opetusministerin Wilhelm von Humboldtin ajatuksiin. Suomeen se tuli, kun vuonna 1809 perustettiin Keisarillinen yliopisto saksalaisen esikuvan mukaan. (Klinge, Knapas, Leikola & Strömberg 1989, 27–28.) Humboldt painotti Bildung-ihannetta. Siinä korostui puhdas, valtiosta erillinen tiede ja yliopiston asema yhteiskunnan henkisen kehityksen ohjaajana. (Klinge 1989, 393.) Humboldtin (1990, 51, 58–66) mukaan tieteen tuli kehittyä omaehtoisesti, ja se tarkoitti sitoutumattomuutta ulkopuolisiin intresseihin ja motiiveihin. Ajatuksena oli, että yliopistot täyttävät parhaiten valtion tarpeet toimimalla itsenäisesti omien periaatteidensa mukaisesti. Yliopiston autonomisuuden ohella Humboldt korosti sivistyksen merkitystä ammatillisen koulutuksen sijaan. Hän piti tärkeänä myös opetuksen ja tutkimuksen yhteyttä. (Humboldt 1990, 51, 58–66.)

Sivistysyliopistoihanteen mukaan ohjattu yliopisto oli pitkälti riippumaton valtiosta. Opettajien ja oppilaiden vapautta sekä yksilön kehityksen merkitystä pidettiin tärkeämpänä kuin valtion palvelemista ja teollisuuden intressejä. Perustutkimuksen merkitys kasvoi, kun tutkimusta ohjasi älyllinen mielenkiinto tutkimuksen sovellettavuuden sijaan. Tutkimusaiheiden valinnassa ratkaisevia olivat henkilökohtaiset intressit, ja tutkimuksen arviointi tapahtui tieteellisin kriteerein. Yliopiston keskeisiksi tehtäviksi nähtiin kasvatus ja sivistys. (Raatikainen & Tunkkari 1991, 8.)

Sivistysyliopistoajattelussa korostuvat niin sanotut perinteiset akateemiset arvot. Perinteisiä akateemisia arvoja määriteltäessä on usein käytetty Mertonin (1973)

ajatuksia tieteen normeista. Mertonin mukaan tieteelle on ominaista universalismi. Tieteen arvon määrittelyyn tulee siis olla riippumaton tutkijan henkilökohtaisista ominaisuuksista. Toinen normi on yhteisöllisyys, joka edellyttää, että tutkimustulokset ovat julkista omaisuutta. Tämä perustuu ajatukseen siitä, että tieteen tulokset pohjautuvat yhteiseen perintöön. Kolmannen periaatteen mukaan tutkijan henkilökohtaiset intressit eivät saa vaikuttaa tutkimustuloksiin vaan tiede pohjaa uteliaisuuteen, totuuden etsintään ja ihmiskunnan hyödyttämiseen. Neljännen normin mukaan tieteelliset väittämät tulee arvioida kriittisellä tarkastelulla, mikä on yleensä tiedeyhteisön tehtävänä. (Merton 1973, 270–278.)

2.1.3 Markkinaorientoituneisuus

1980-luvulla elinkeinoelämä muuttui rajusti globaalien markkinoiden myötä. Uudessa informaatioyhteiskunnassa tiedosta tuli merkittävä tuotannontekijä. Niinpä tutkimuksen, etenkin tuotekehittelyä palvelevan tutkimuksen, merkitys taloudellisen kasvun kannalta lisääntyi. Taloudellinen liberalisoituminen ja kasvanut markkinakilpailu siirsivät tutkimusrahoituksen painotusta perustutkimuksesta yhä enemmän teknologian suuntaan. Muutokset vaikuttivat myös korkeakoululaitokseen. Tässä tilanteessa yliopiston kolmas tehtävä eli yhteiskunnan palveleminen nousi hyvin merkittäväksi. (Raatikainen & Tunkkari 1991, 11–15.) Yhteiskunnan palveleminen kirjattiin lopulta jopa yliopistolakiin. Perinteisten opetus- ja tutkimustehtävien lisäksi yliopiston tulee siis myös toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa ja edistää tutkimustulosten yhteiskunnallista vaikuttavuutta. (Oikeusministeriö 2004.)

Kivisen ym. (1993, 193) mukaan 1980-luvun kehitys merkitsi ohjausparadigman muuttumista valtiokeskeisestä markkinakeskeiseksi. Yhteiskuntapolitiikassa korostettiin taloudellista kasvua ja pyrittiin eroon sitä häiritsevistä tekijöistä. Korkeakoulun laajentamista ei esimerkiksi enää nähty itseisarvona. Muuttuneessa tilanteessa opetusministeriön tehtäväksi jäi yliopiston uusien kehittämislinjojen määrittäminen. (Kivinen ym. 1993, 134, 143.) Muutos toi korkeakouluihin uusia hallintojärjestelmiä, ja toimintaa pyrittiin tehostamaan tavoite- ja tulosjohtamisen avulla. Humboldttilaiset ideaalit saivat siis väistyä, ja yliopisto siirtyi kohti markkinaohjautuvuutta. (Raatikainen & Tunkkari 1991, 12.)

Korkeakouluihin kohdistui uudenlaisia odotuksia ja vaatimuksia. Niiden tuli kyetä sopeutumaan epävarmoihin oloihin, ja oli lisättävä innovatiivisuutta ja joustavuutta. Korkeakoulut nähtiin ensi sijassa palvelulaitoksina, jotka tyydyttävät markkinoiden kysyntää. Uuden doktriinin mukaan yliopistolla oli vapaus valintoihin mutta samalla vastuu tuloksellisuudesta. Tuotosten merkitys siis korostui. Myös laadun kehittämisen katsottiin kuuluvan tulosvastuudoktriiniin. (Kivinen ym. 1993, 192–197.)

Ketosen ja Nyysölän (1996, 16–17) mukaan perinteisessä hallinnollisessa ohjailussa korkeakoulu rinnastettiin virastoon, jota ohjattiin byrokraattisen mallin mukaan. Valtion ohjaus tapahtui resurssien jaon kautta, ja lähinnä siten valtio välitti intressejään tutkimukseen ja koulutukseen. Toiminnan seurannassa keskityttiin laillisuuden ja varainkäytön valvontaan, sen sijaan saavutetut tulokset olivat ohjauksen kannalta toissijaisia. Toiminnassa vallitsi laaja autonomia, ja tuloksellisuutta valvoi yliopistoyhteisö itse. Perinteisestä ohjailusta siirryttiin tulosohjaukseen 1980-luvulta lähtien. (Ketonen & Nyysölä 1996, 16–17.) Tällöin alettiin puhua taloudellisuudesta ja tehokkuudesta korkeakoulun ylimpinä kehittämisperiaatteina. Korkeakouluihin tarvittiin samalla uusia johtamismenetelmiä. Normiohjauksesta luovuttiin, sillä sitä pidettiin liian jäykkänä järjestelmänä, ja se korvattiin tulosohjauksella. (Konttinen & Pylvänäinen 1997, 51–52.) Tulosohjauksessa yleiset toimintalinjat ja tavoitteet määritellään ylhäältäpäin, mutta korkeakoulujen liikkumavapautta toimintojen järjestämisessä on lisätty. Uusiksi ohjausvälineiksi ovat tulleet määrälliset ja laadulliset tavoitteet ja toiminnan arviointi. Saavutetut tulokset huomioidaan resurssien mitoituksessa. (Ketonen & Nyysölä 1996, 16–17.)

Tehokkuuden painottamisen ja hallinnon uudistusten taustalla voidaan nähdä olevan opetusministeriön omaksuma New Public Management -ideologia. Sen avulla pyritään valvomaan julkisten resurssien tuottavuutta. Yliopistoissa New Public Management näkyy toisaalta yliopiston lisääntyneenä vapautena järjestää toimintaansa, mutta toisaalta myös epävarmuutena, kun rahoituksesta on kilpailtava ja toiminnot on mitoitettava etukäteen tulosta silmällä pitäen. (Sipilä 2007, 108.)

Rahoitus onkin Sipilän (2007, 112) mukaan kanava, jolla opetusministeriö käyttää valtaa yliopistoon. Rahanjaon kautta opetusministeriö voi määritellä, mitä tuloksia se

arvostaa. Opetusministeriön virkamiehillä on suuri valta yliopistolaitokseen, koska he päättävät resurssien jakamisesta ja voivat toisaalta myös vaikuttaa valtioneuvoston suuntaan. Kuitenkin on muistettava, että opetusministeriön virkamiehet ovat valtion kontrollin alaisia. Esimerkiksi valtionvarainministeriö patistaa opetusministeriötä huomioimaan tuottavuuden ehdot ja valtioneuvosto taas välittää omia intressejään, joihin vaikuttaa muun muassa vastuu äänestäjille. Lisäksi Euroopan unionin linjaukset vaikuttavat korkeakoulupolitiikkaan, vaikei EU:lla olekaan muodollista toimivaltaa korkeakouluun. (Sipilä 2007, 104, 112, 119.) EU:n vaikutus näkyy esimerkiksi Bolognan prosessissa ja yliopiston paineessa kehittää laadunvarmistusta.

2.1.4 Arvojen rinnakkaisuus

Yliopiston perinteisten arvojen ja uusien markkinaorientoituneiden arvojen rinnakkaiselosta on esitetty erilaisia näkemyksiä. Joidenkin tutkijoiden mukaan perinteiset ja uudet arvot voivat elää rinnakkain (ks. esim. Clark 1998; Smith & Webster 1997). Jotkut tutkijat taas katsovat, että vanhat akateemiset arvot syrjäytyvät (ks. esim. Ziman 1996).

Gibbonsin ym. (1994) mukaan yliopiston muutos näkyy siirtymisenä uudenaikaiseen tiedontuotantoon. On siirrytty niin sanottuun kakkosmalliin. Perinteistä tiedon tuotantoa Gibbons ym. kutsuvat ykkösmalliksi ja uutta kakkosmalliksi. Ykkösmallin voidaan ajatella olevan synonyymi sille, mitä pidetään yleensä tieteenä. Siinä tiedon tuotanto tukeutuu perinteisiin tieteen normeihin. Tieteen normit kertovat, mitä ongelmia voi tutkia, kuka saa harjoittaa tiedettä ja mikä on hyvää tiedettä. Gibbonsin ym. mukaan on syntymässä uusia sosiaalisia käytäntöjä, jotka eroavat ykkösmallista. Kun ykkösmallissa painotettiin akateemisen yhteisön hyväksymien normien mukaista tieteenharjoitusta, keskitytään kakkosmallissa enemmän tiedon sovellettavuuteen. Ykkösmalli nojaa tieteenalajakoihin, mutta kakkosmalli on poikkitieteellinen. Kakkosmalliin liittyy siten heterogeenisempi tieteenharjoittajien joukko. (Gibbons ym.1994, 1–3.)

Merkittävin ero mallien välillä on se, että ykkösmallissa ongelmien ratkaisu tehdään tietyn tieteenalan käytäntöjen mukaan, kun kakkosmallissa ongelmanratkaisu liittyy

johonkin tiettyyn sovellukseen. Kakkosmallissa tiedontuotanto suuntautuu tiedon käytettävyyteen jonkin tahon kannalta. Uusi tiedontuotanto perustuu siis neuvotteluun, jossa sovitaan yhteen eri toimijoiden intressejä. Ykkösmallissa tutkimusongelmien valintaa kontrolloivat tiedeyhteisö ja sen normit, kun taas kakkosmallissa myös muiden tahojen intressit on huomioitava. Intellektuaalisen kiinnostavuuden lisäksi on tärkeää, menestykö sovellus markkinoilla ja onko se tehokas. (Gibbons ym. 1994 3–4, 8.)

Ziman (1996) näkee kakkosmallin tulemisessa merkittäviä ongelmia tieteen kannalta. Mertonilaiset tieteen arvot tulevat siinä uhatuiksi. Zimanin mukaan kakkosmalli jyrää perinteisen tieteen. Tämän jälkeen tieteessä ei ole enää sijaa arvovapaudelle, vaan ulkopuoliset intressit alkavat määrittää tieteen tekemistä. Mullistavimpana asiana Ziman pitää tässä objektiivisuuden häviämistä. Valtio ja yritykset alkavat ohjailta tiedettä. Tiedosta tulee myös omaisuutta, jolloin julkisuusperiaate on uhattuna, koska tutkimusten tuloksia voidaan pitää pitkään salassa. Myös universalismi kärsii, kun tuotettu tieto on paikalliseen ongelmanratkaisuun pyrkivää. (Ziman 1996, 67–80.)

Clark (1998, 5) on havainnut, että eurooppalaiset yliopistot ovat perinteisesti olleet heikkoja oman toimintansa ohjaamisessa. Muutokset ympäristössä alkavat kuitenkin vaatia yliopistolta vahvempaa johtamista, jotta se voi vastata ympäristön odotuksiin. Tämä on merkinnyt muun muassa manageriaalisten arvojen sekoittumista perinteisiin akateemisiin arvoihin, jolloin yrittäjyyteen liittyvät arvot saavat jalansijaa. Johtamisen vahvistuminen merkitsee muun muassa muutoksia resurssien hankkimisessa. Ei voida luottaa passiivisesti valtion rahoitukseen, vaan on hankittava yhä enemmän ulkopuolista rahoitusta. Yliopisto linkittyy samalla vahvemmin ulkopuolisten toimijoiden kuten yritysten kanssa. Tämä on tärkeää yliopiston kokonaisuuden kannalta. Yrityksiin vetoavat ohjelmat keräävät rahaa, jota voidaan jakaa myös vähemmän myyville ohjelmille niiden hengissä pitämiseksi. (Clark 1998, 5, 8, 137, 138.)

Clark (1998) näkeekin akateemisen työn organisoituvan uudella tavalla, kun perifeeriset toiminnot tulevat merkittävämmiksi. Yliopistot alkavat ylläpitää siteitä ulkopuolisiin organisaatioihin, ja laitosten yhteyteen syntyy poikkitieteellisiä, projektiorientoituneita tutkimuskeskuksia. Perinteiset tieteenalat pysyvät edelleen merkittävinä, mutta yliopisto ei selviä pelkästään niiden avulla. Yhteistyön avulla

pyritään vastaamaan tarpeeseen ratkaista käytännöllisiä tieteen rajat ylittäviä ongelmia. Yliopiston rakenne muuttuu siis duaalisemmaksi. Perinteiset tieteenalat saavat seurakseen ulkomaailmaan linkittyneitä keskuksia. Näin vastataan yliopiston kasvavaan palvelurooliin. Uusi rakenne antaa myös mahdollisuuden suurempaan joustavuuteen, kun yksiköitä voidaan perustaa määräaikaaisesti. Clark huomauttaa kuitenkin, että uhkakuvana voi olla yliopiston muuttuminen ostoskeskukseksi, jos perifeerisiä yksiköitä ei sidota riittävästi akateemisiin arvoihin. Periferia on kuitenkin välttämätön yliopistolle uuteen tehtävään vastattaessa. Clark uskoo, että yksiköiden valvonnalla ja kollektiivisella ohjauksella voidaan huolehtia, että yksiköiden toiminnassa nojataan akateemisiin arvoihin. (Clark 1998, 6, 138–139.)

Yritysorientaation lisääntyminen otetaan vastaan eri tavalla eri tieteenaloilla. Tekniikan aloille muutos on helpompi. Sosiaali- ja taloustieteet voivat pitää muutosta hankalampana, ja humanistisille tieteille muutos voi olla erityisen vaikea sen vuoksi, että humanistiseen tutkimukseen on vaikeampi saada ulkopuolista rahoitusta. Clarkin mukaan traditionaaliset tieteenalat kuitenkin huomaavat yritysmäisyyden lisäämisen hyödyt. Tiedekuntien täytyy oppia sulauttamaan ulospäin suuntautuvat pyrkimykset traditionaaliin arvoihin. (Clark 1998, 6, 141–142.)

Myös Smith ja Webster (1997, 1) ovat havainneet, että yliopistoon kohdistuu uudenlaisia vaatimuksia. Opiskelijoita täytyy esimerkiksi alkaa kohdella asiakkaina. Niinpä yliopiston johtajatkään eivät ole enää akateemisia johtajahahmoja vaan managereita, joilla ei ole välttämättä korkeita akateemisia saavutuksia. Yliopisto oli aiemmin häpeilemättä eliitti-instituutio, joka nähtiin ylimmän tiedon syntypaikkana, ja sen eri tieteenaloilla oli yhteinen toiminnan motivaatio ja yhteisiä ideaaleja tutkimuksesta ja opettamisesta. Smithin ja Websterin mukaan 1900-luvulla alkanut tieteenalojen erikoistuminen uhkasi yhteisiä ideaaleja, mutta yhteisiä arvoja löydettiin opettamisen ja tutkimisen rooleista, oppilaiden hyvinvoinnin turvaamisesta sekä tiedon rajoittamattomasta etsinnästä. Nykypäivän yliopisto on kuitenkin heidän mukaansa ainakin Isossa-Britanniassa niin hajanainen, että yhteisen järjestäytymisen pohjaa on vaikea löytää. Yhteistä pohjaa murentaa muun muassa se, että yliopistot tekevät kompromisseja tieteen suhteen avautuessaan ulkomaailmalle. Smith ja Webster näkevät muutoksen kuitenkin jatkumona aiempaan. Heidän mukaansa ei ole koskaan ollut yhtenäistä yliopistoa. Yliopistot ovat aina muuttuneet ja sopeutuneet uusiin

olosuhteisiin. Yliopisto aletaan kuitenkin nähdä entistä enemmän työpaikkana akateemisen yhteisön sijaan. (Smith & Webster 1997, 1–14, 100.)

Etzkowitzin ym. (1998, 1) mukaan on syntymässä uusi yrittäjäyliopisto. He puhuvat tiedon kapitalisoitumisesta. Kyseessä on akateeminen vallankumous, joka muuttaa yliopiston toiminta-ajatuksen. Tutkimusyliopiston tavoitteet ovat sen myötä muuttuneet, ja yliopisto on joutunut ottamaan vastuun paitsi koulutuksesta myös taloudellisesta kehityksestä. Samalla tehtävät ovat laajentuneet, kun opetuksen ja tutkimuksen tulee vastata yhä enemmän teollisuuden erityistarpeisiin. Valtiokin on kannustanut yliopistoa avautumaan talouden suuntaan. Etzkowitz ym. ovat havainneet, että yliopiston ja yhteiskunnan välille on muodostunut uudenlainen sopimus. Tutkimus saa valtiolta tukea niin kauan kuin se on keskittynyt talouden palvelemiseen. Tutkimusta ei legitimoi enää kansallinen intressi vaan sen taloudellinen arvo. Akateeminen orientaatio on siirtynyt omaehtoisesta tutkimuksesta ja koulutuksesta suurempaan avoimuuteen yritysmaailman aktiviteeteille. Tästä voi syntyä etujen konfliktia ja normatiivista konfliktia yliopiston odotuksista ja standardeista. Yliopistot voivat suhtautua näihin muutoksiin joko laajentamalla käsitystä yliopiston tehtävistä tai pitämällä tiukasti kiinni perinteisestä roolistaan. (Etzkowitz ym. 1998, 1–14, 39.)

Slaughterin ja Leslien (1997) mukaan ns. akateeminen kapitalismi merkitsee yliopiston työntekijöiden kannalta entistä markkinatietoisempaa toimintaa: työntekijät alkavat toimia kapitalisteina julkisen sektorin piirissä. He ovat ikään kuin valtion rahoittamia yrittäjiä. Yliopistolaiset käyttävät tietojaan ja taitojaan hyödyn saamiseen itselleen, yliopistolle, tietyille yrityksille ja yhteiskunnalle yleensä. Tutkijat haluavat kyllä edelleen hyödyttää ihmiskuntaa tutkimuksillaan, mutta ulkopuolista rahoitusta pyritään myös hakemaan suuntautumalla markkinoille. Perustutkimusta pidetään akateemisen toiminnan ytimenä, mutta kaupallisen tutkimuksen asema on myös vakiintunut. Julkaisemista ei nähdä enää ainoana akateemisena meriittinä, vaan myös markkinoilla menestyminen saatetaan nähdä ansioksi. (Slaughter & Leslie 1997, 9–11, 222.)

Suomalaisissa tutkimuksissa on myös arvioitu yliopistojen arvopohjaa. Pirttilän (1996) näkemykset perustuvat 1990-luvun puolivälissä yliopistokeskustelusta tehtyihin havaintoihin. Hänen mukaansa ”valtiollisen tiedepolitiikan malli” näyttää olevan vallitseva yliopistoissa. Sivistysyliopistomalli sen sijaan on esillä lähinnä perinteitä ja

rituaaleja koskevassa retoriikassa, ja sillä on vain vähäinen osa tutkimuksen ja opetuksen määrätymisessä. Markkinamallia on pyritty tuomaan yliopistoihin, mutta sen Pirttilä ei katso vielä kuvastavan täysin yliopiston toimintaa, koska yliopistojen rahoitus on edelleen pitkälti julkista. Pirttilä kuitenkin myöntää, että malli ohjaa tutkimukseen liitettäviä odotuksia. (Pirttilä 1996, 43.) Koski (1990) puolestaan uskoo, että tehokkuusdiskurssi yleistyy siinä määrin, että se muokkaa myös muita yliopiston tarinoita. Kosken mukaan vapaus ja sivistys eivät enää voi olla yliopiston legitimiuden perustana. Tehokkuuden yliopistossa on kyllä edelleen vapautta eri muodossa. Vapaudesta tulee yhteisön palvelemisen, tuottamisen ja selittävän tutkimuksen ja opetuksen vapautta. Vapaus puhtaasti totuuden etsintänä katoaa, ja se alkaa kietoutua yhä vahvemmin osaksi tuotannollisen hyödyn tavoittelua. (Koski 1990, 87, 167–179.)

Ylijoki (2002, 42–48) on selvittänyt tutkijoiden orientoitumista työhönsä. Hän löysi neljä erilaista orientaatiota, joista kahta ensimmäistä voi pitää humboldtilaisen tarinan variaatioina. Humboldtilaisessa tarinassa tutkimustyön nähdään jatkuvan entisellään, vaikka yliopistotyön olosuhteet ovatkin muuttuneet. Tutkija on siinä individualistinen sankari, joka pystyy muokkaamaan olosuhteita mieleisekseen. Arvoina korostuvat akateeminen vapaus, luovuus, omaperäisyys, itsensä toteuttaminen, omistautuminen ja intohimo. Norsunluutornitarina on Ylijoen mukaan negatiivinen versio humboldtilaisesta tarinasta. Siinä puhutaan stereotyyppisestä tutkijasta, joka tekee tutkimusta vain itseään varten eristäytyneenä tutkijankammioonsa. Kukaan haastatelluista ei itse samastunut norsunluutornitarinan päähenkilöön, vaan tämän piirteitä nähtiin lähinnä muissa. Norsunluutornitarinan ideana on pyrkimys erottautua tästä eristäytyneestä tutkijatyypistä. Norsunluutornitarinassa akateemisella vapaudella nähdään siis olevan rajat. (Ylijoki 2002, 42–48.)

Kolmantena tarinana Ylijoki (2002, 42–48) kuvaa managerialistisen tarinan, jossa tutkimustyön nähdään muuttuvan. Muutosta pidetään kuitenkin positiivisena. Se muun muassa edistää tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Tutkimustyön lisäksi työhön katsotaan liittyvän myös uusia elementtejä, kuten rahoituksen hankkimista, kilpailua ja yhteistyösuhteiden luomista. Tarinan sankarina on markkinamenestyjä, joka on kuin kotonaan näissä uusissa muutoksissa. Tutkijan työssä eivät riitä enää perinteiset taidot, vaan työ on ikään kuin toimitusjohtajan työtä. Markkinamenestyksestä tulee työn laadun mitta ja myös tutkijan maineen lähde. Kurjistumistarina on edellisen tarinan

käänteisversio. Tarinan päähenkilönä on markkinavoimien viaton uhri. Tutkimustyöstä on tullut rahoittajan sanelemaa, ja se on menettänyt aikaisemman vetovoimansa. Työmäärän kasvu ja lisääntynyt byrokratia aiheuttavat kurjistumista. Tällä tarinalla tuodaan esiin tavoittamattomia ideaaleja, joita ovat esimerkiksi perustutkimus, tieteellinen uteliaisuus, akateeminen meritoituminen ja asiantuntemuksen kasvattaminen. Tutkijan on sopeuduttava ulkoisiin vaatimuksiin, eikä hän tavoita ideaalejaan. (Ylijoki 2002, 42–48.)

Ylijoki (2002, 49–52) havaitsi, että samat tutkijat turvautuvat useampaan tarinaversioon. Yksilöt eivät siis samastu yhteen tarinaan, vaan tarinat ovat enemmänkin tapa jäsentää tutkimustyötä. Humboldttilaisen tarinan käyttäminen osoittaa Ylijoen mukaan, etteivät perinteiset akateemiset arvot ole vielääkään syrjäytyneet. Hänen mukaansa myös managerialistiseen tarinaan vahvasti nojaavat tutkijat tuovat esiin tätä tarinaa ja korostavat intellektuaalisen uteliaisuuden merkitystä, vaikka ehkä tavoittamattomana ihanteena. Kurjistumistarina tuli Ylijoen mukaan esille jokaisessa haastattelussa. Ylijoki huomauttaa, että yliopistotutkimuksen ja valtiiovallan sanaton sopimus saattaa olla uhattuna nykyisessä tilanteessa. Akateeminen työ oli ennenkin huonosti palkattua ja työsuhteet olivat epävarmoja. Näitä epäkohtia kompensoi mahdollisuus akateemiseen vapauteen ja sisäisen motivaationsa toteuttamiseen. Nykyisessä tilanteessa akateeminen vapaus on kuitenkin uhattuna, mutta vastaavasti työolosuhteissa ei ole tapahtunut paranemista. (Ylijoki 2002, 49–52).

Huusko ja Muhonen (2003) ovat selvittelleet erityisesti tutkijoiden arvoja. He tiedustelivat tutkijoiden näkemyksiä eri maiden yliopistoihin suunnatuilla sähköpostikyselyillä. Myös suomalaisia oli mukana vastaajissa. Vastaukset ryhmiteltiin erilaisiin teemoihin. Perinteiset arvot -teemassa korostetaan professionaalista erinomaisuutta ja korkeaa laatua. Akateemista vapautta painotetaan. Se nähdään autonomiana suhteessa valtioon ja ulkopuolisiin ryhmiin. Myös tutkimuksen, opetuksen ja oppimisen vapautta arvostetaan. Yliopistokoulutuksen tärkeimmäksi tehtäväksi käsitetään kriittisesti ajattelevien ihmisten kasvattaminen, mikä vastaa ajatusta sivistysyliopiston ideaalista. Valistuksen ajalle ominainen ihanne totuuden tavoittelusta tulee niin ikään esille. Perinteisten ja tuloksellisuuden arvojen kamppailu -teemassa pidetään perinteisiä arvoja uhkaavina tekijöinä muun muassa kilpailua ja huolta rahan lähteistä. Nyky-yliopiston uudet arvot -teemassa puolestaan tähdennetään

tilivelvollisuutta ja tuloksellisuutta. Siinä tiedon katsotaan muuttuneen hyödykkeeksi. Lisäksi kansainvälistymistä ja teknologian kehittämistä painotetaan. (Huusko & Muhonen 2003, 223–226.)

Huuskon ja Muhosen (2003, 225) tutkimustuloksista käy ilmi, etteivät vanhat arvot katoa vaan ne saavat uusia ilmenemismuotoja ja voivat elää rinnakkain uusien arvojen kanssa. Valistusajan ihanne totuuden etsimisestä sekä 1800-luvun humboldtilainen sivistysyliopiston ihanne elävät ajatuksissa yhä. Arvoista on kuitenkin tullut monimuotoisempia yliopiston aseman muututtua. (Huusko & Muhonen 2003, 225–227.)

Häyrinen-Alestalo ja Peltola (2006, 256) ovat puolestaan tutkineet yliopistojen suhtautumista markkinaorientoituneisuuteen. Tutkimuksen kohteina olivat Helsingin yliopisto, Teknillinen korkeakoulu ja Helsingin kauppakorkeakoulu. Tutkimus paljasti, että markkinaorientoituneessa yliopistossa nähdään ongelmia. Haastateltavat kokivat muun muassa, että huolimatta pyrkimyksestä toimintaan markkinoilla yliopistot ovat edelleen vahvasti valtion ohjailussa. Haluttaisiin, että yliopistot saisivat itse päättää tavoitteistaan ja toiminnoistaan. Kontrollin sijaan toivotaan yhteistyötä. Häyrinen-Alestalon ja Peltolan mukaan tutkimus toi selvästi esiin sen, että Suomen yliopistot ovat alkaneet pohtia tieteellistä merkitystään ja sosiaalista rooliaan. Yliopistot kamppailevat asemastaan tiedon tuottajina, mutta samalla ne edelleen korostavat hyvää tieteellistä perustaa. Kaikki yliopistot painottivat tutkimuksen laatua. Se voidaan heidän mukaansa nähdä pyrkimyksenä lisätä tieteellistä kompetenssia ja vastata markkinoiden vaatimuksiin, mutta toisaalta myös protestina hallituksen politiikkaa vastaan. (Häyrinen-Alestalo & Peltola 2006, 256–277.)

Tirrosen (2005) tutkimus modernin yliopiston sivistyskäsityksestä nostaa esiin samantapaisia muutoksia kuin muukin suomalainen yliopistoja koskeva tutkimus. Tirronen on pannut merkille, että yliopiston tehtävät ovat lisääntyneet, välineellistyneet ja monipuolistuneet. Käsitys yliopistokoulutuksen sivistystehtävästä on osittain murentunut, ja sen tilalle on tullut ammattimaistunut koulutus, jonka tavoitteet nousevat ulkoapäin ohjautuvista tehtävänasetteluista. Tehtävänasettelut perustuvat tieteen näkökulmien sijasta usein yhteiskunnan, työmarkkinoiden ja talouden vaatimuksiin. Niinpä yliopistosta on nykyään vaikea havaita yhtenäistä arvopohjaa. Muun muassa

tutkimuksesta ja koulutuksesta on lukuisia erilaisia käsityksiä. Akateemisia perusarvoja on täytynyt arvioida uudelleen, kun ne ovat kohdanneet yhteiskunnan ja työmarkkinoiden tavoitteidenasetteluista sekä markkinaperusteisesta ajattelusta ja tieteen eriytymisestä nousseita uusia arvoja. Modernissa yliopistossa sivistys vaatii uuden perustan, joka poikkeaa perinteisestä sivistyskäsityksestä. Sivistys edellyttää uusia lähtökohtia, joissa yhdistyvät eri intressit ja arvot. Modernissa yliopistossa sivistyskäsitys perustuu siis klassisen sivistyskäsityksen periaatteisiin eli eettisyyteen, monipuolisuuteen ja tiedon tasapuoliseen hallintaan, mutta myös nykymailman kompetensseihin, kuten teknologian osaamiseen, epävarmuuden sietoon, joustavuuteen, sopeutuvuuteen, muutoksen hallintaan ja arvopohjan laajuuteen. (Tirronen 2005, 111–120.)

Hakalan ym. (2003, 143–145) mukaan on syntymässä uusi yliopistotutkijuuden malli. Markkinaorientoitunutta kykyä on alettu pitää tutkimuksessa tärkeänä. Uudet markkinaorientoituneet arvot eivät kuitenkaan ole korvanneet perinteisiä arvoja. Tutkimustyön sisäistä palkitsevuutta, työn itsenäisyyttä ja uuden luomista arvostetaan edelleen. Uudet arvot tulevat siis aiempien rinnalle. (Hakala ym. 2003, 143–145.)

Seuraavaksi tarkastelen yliopistossa 1980-luvulta alkaen tapahtuneita muutoksia, jotka kuvaavat, miten tehostaminen ja markkinaorientoituneisuus ilmenevät yliopistoissa. Näihin uudistuksiin liittyviä mielipiteitä aion etsiä aineistostani.

2.2 Yliopiston muutokset

2.2.1 Tulosajattelun juurtuminen yliopistoihin

Opetusministeriö asetti 1980-luvulla kehittämislakityöryhmän pohtimaan korkeakoululaitoksen kehittämistä. Korkeakoululaitoksen tehtävien määrittely ei ollut työryhmälle helppoa, sillä korkeakoulujen ja yhteiskunnan suhde oli muuttunut kompleksisemmaksi sitten 1960-luvun. Yhteiskunnan kehityksen nähtiin muuttuneen epävarmemmaksi ja vaikeammin hallittavaksi. Vakiintuneen yhteiskuntasuunnittelun hengestä oltiin luopumassa ja korkeakoulujen autonomiaa ja itsenäisyyttä korostettiin.

Tämä oli merkittävä muutos aiempaan keskusjohtoiseen korkeakoulupoliittiseen traditioon. Korkeakouluja vaadittiin nyt reagoimaan muuttuviin yhteiskunnallisiin tilanteisiin. Vain suuntaviivat pystyttiin määrittämään valtakunnan tasolla. (Kivinen ym. 1993, 134, 143–144)

Vuonna 1986 valmistunut korkeakoululaitoksen kehittämislaki sekä sen yhteydessä esitetty valtioneuvoston periaatepäätös korkeakoululaitoksen kehittämisestä toivat tuloksellisuusperiaatteen yliopistoihin (Ketonen & Nyssölä 1996, 127). Vuoden 1986 kehittämislakia pidetäänkin käännekohtana tehokkuusajattelun juurtumiselle korkeakouluihin. Kehittämislaisissa edellytettiin, että korkeakoululaitokselle valtion tulo- ja menoarviossa osoitettujen määrärahojen yhteismäärää korotetaan vuosina 1987–1996 vuosittain vähintään kustannustason nousua vastaavasti. Määrärahojen lisäystä kohdennettaessa huomioitiin erityisesti tutkimuksen ja tutkijankoulutuksen tarpeet sekä saavutetut tulokset. Valtioneuvoston oli tarkoitus hyväksyä suunnitelma korkeakoululaitoksen kehittämisestä joka neljäs vuosi. (Finlex-valtionsäädöstietopankki 2008.)

Kehittämislain lisäksi valtioneuvosto teki periaatepäätöksen korkeakoululaitoksen kehittämisestä vuosille 1988–1991. Päätöksellä pyrittiin samoin kuin kehittämislaille ennen kaikkea tehostamaan korkeakoulujen toimintaa ja parantamaan tuloksellisuutta. Periaatepäätöksessä esitetään, että valtion tulo- ja menoarvioesityksiin sisällytettäviä korkeakoululaitoksen työsuhdepalkkoja, opetus- ja tutkimusmenoja ja muita kulutusmenoja lisätään vuosittain 15 %. Valtioneuvoston ehtona oli, että uudet voimavarat osoitetaan pääosin tutkimukseen ja tutkijakoulutukseen ja että korkeakoulujen toimintaa ja tuloksellisuutta parannetaan. Valtioneuvosto vaati myös, että tavoitteellisen johtamisen edellytyksiä parannetaan ja lisätään korkeakoulujen mahdollisuutta itse päättää määrärahojen käytöstä. Kaikissa korkeakouluissa tuli ottaa käyttöön toiminnanarviointijärjestelmä, jolla saadaan tarpeelliset tiedot opetuksen ja tutkimuksen tuloksellisuudesta ja kustannuksista. Korkeakoulujen tuli määrääjain raportoida tuloksista. Lakiehdotuksen ja periaatepäätöksen tarkoituksena oli turvata perusta korkeakoululaitoksen voimavarojen suunnitelmalliselle kehitykselle. (Kivinen ym. 1993, 150–151.)

Kehittämislaki syntyi pitkälti valtiovarainministeriön ja opetusministeriön yhteistyönä, eikä esimerkiksi eduskunta vaikuttanut juurikaan sen sisältöön (Kivinen ym. 1993, 157). Periaatepäätös osoittaa Kivisen ym. (1993, 221) mukaan, että 1980-luvulla oltiin vielä valmiita sitoutumaan korkeakoululaitoksen määrälliseen lisäämiseen, määrärahojen kasvattamiseen ja bruttokansantuoteosuuden kohottamiseen. Koulutuksen ja tutkimuksen laatu haluttiin turvata talouden suhdanteista huolimatta. Korkeakoulut myöntyivätkin uudistuksiin helposti luvattujen lisämäärärahojen houkuttelemina. (Kivinen ym. 1993, 187, 221–222.) 1980-luvun korkeakoulupoliittista retoriikkaa sävytti kaiken kaikkiaan tuloksellisuuden ja tehokkuuden korostaminen. Talouden kasvun oloissa tuloksia syntyi, kun korkeakoulut saivat lisää määrärahoja ja tutkintoja syntyi ennätysmääriä. 1990-luvun lama kuitenkin muutti tilanteen. (Konttinen & Pylvänäinen 1997, 58.)

Kivisen (1993) mukaan 1990-luvun alussa vakaa kehitys katkesi. Määrärahoja alettiin leikata ja pyrittiin yhä enemmän tuloksellisuuden lisäämiseen ja tulosjohtamisen vahvistamiseen. Saneeraukset yleistyivät, ja korkeakoulut joutuivat reagoimaan valtionvarainministeriön ja opetusministeriön valmistelemiin lukuisiin hankkeisiin 1990-luvulla. Säädetty kehittämislaki ei taannutkaan voimavarojen kasvua. Varojen lisäys oli vain periaatepäätökseen sisältynyt lupaus, joka ei sitonut seuraavaa valtioneuvostoa. Valtionvarainministeriö olikin pyrkinyt siihen, ettei yliopiston varoja automaattisesti lisättäisi, vaan voimavarat seuraisivat kustannuksia. (Kivinen ym. 1993, 157, 222.) Nyt korkeakoulujen edellytettiin kohdistavan voimavarojaan yhä enemmän vahvuusalueilleen. Lisävoimavaroja saattoi hankkia koulutuksen ja tutkimuksen huippuyksiköiden avulla ja kansainvälistymisen perusteella. (Konttinen & Pylvänäinen 1997, 59.)

Uudistusten tarkoituksena oli hajauttaa johtamista. Konttinen ja Pylvänäinen (1997, 53) esittävät, että kehittämislaki ja periaatepäätös ovat kuitenkin lisänneet yliopistojen keskusjohtoisuutta ja myös altistaneet yliopistoja opetusministeriön ohjailuun. Uutena kehittämislaisissa Konttinen ja Pylvänäinen näkevät toiminnan ja voimavarojen kehityksen sitomisen tuloksellisuuteen. Lakia säädettyä ei vielä kuitenkaan tiedetty, miten tuloksellisuutta mitataan. Opetusministeriöllä on Konttisen ja Pylvänäisen mukaan ollut keskeinen merkitys tulosindikaattorien kehittämisessä ja arviointihankkeiden käynnistämisessä. Tämän vuoksi tulosohjauksen kehittämiseen on

Suomessa liittynyt vahvasti arviointijärjestelmät. Arviointi on vahvistanut korkeakoulutuksen keskusjohtoisuutta, koska opetuksen ja tutkimuksen laskenta ja määrärahojen jako on tehty virkamiesjohtoisesti. Konttisen ja Pylvänäisen mukaan periaatepäätökseen liittynyt tavoitejohtamisen vahvistaminen ei myöskään ole lisännyt korkeakoulujen vapautta päättää toiminnan päämääristä. Korkeakouluille on annettu kyllä vapaammat kädet päättää keinoista tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta samalla varmistetaan, että ne toimivat annettujen tavoitteiden suuntaisesti. (Konttinen & Pylvänäinen 1997, 53–54.)

Kehittämislain mukaisesti korkeakoulun voimavaroja oli alettu jakaa kolmeen luokkaan: perusvoimavaroihin, tuloksellisuusrahaan ja erillisrahoitukseen. Vuonna 1988 jaettiin ensimmäisen kerran korkeakoulujen resursseja tuloksellisuuden perusteella. (Hämäläinen 1997, 157, 161.) Uudeksi ohjauskeinoksi tuli vuodesta 1993 alkaen tulossopimukset. Niiden merkitys korostui, kun perusrahoituksen määrä väheni ja tuloksellisuuden perusteella jaetun rahan osuus kasvoi. (Konttinen & Pylvänäinen 1997, 59.) Vuoteen 1995 mennessä tuloksellisuuden osuus rahoituksessa oli nelinkertaistunut. Huomattavaa on, että tuloksellisuus on alusta lähtien ollut määrällistä tuloksellisuutta eli on mitattu esimerkiksi suoritettujen tutkintojen määriä. Kriteerejä on kuitenkin tulosjohtamisen myötä lisätty, ja myös laadun mittaaminen on nähty merkittäväksi. Uusia indikaattoreita ovat esimerkiksi tuloksellisuusrahan jakamisen perusteina huippuyksiköt. (Hämäläinen 1997, 161–162.)

2.2.2 Tulosohjaus

Varsinaiseen tulosohjaukseen siirryttiin yliopistoissa 1990-luvulla. Tulosohjaushanke oli kuitenkin käynnistynyt jo vuonna 1988 kolmen pilottiviraston kokeiluna. Kokeilun jälkeen päätettiin kaikkien valtion tilivirastojen siirtymisestä tulosohjaukseen viimeistään vuoteen 1995 mennessä, mikä toteutuikin. (Summa 1995, 146.) Tulosohjaus on resurssien jakamista ja taloudellista ohjailua koskeva järjestelmä (Hämäläinen 1997, 141). Yliopistoissa sillä tarkoitetaan järjestelmää, jossa opetusministeriö ohjaa yliopistojen toimintaa asetettujen tavoitteiden suuntaan. Opetusministeriön ja yliopistojen välisissä tulossopimuksissa sovitaan määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteuttamisen ja seurannan arvioinnista. Tavoitteet

asetetaan kolmivuotiskaudelle. Tulosseuranta toteutetaan pääosin tilinpäätöksen ja KOTA-tietokannan avulla. (OPM 2004, 16.)

Tulosohjaus tapahtuu tulosopimusten ja toimintamenobudjetoinnin kautta. Tulosohjaus merkitsi samanaikaisesti sekä yliopiston itsenäisen päätösvallan lisäämistä että keskitettyä kontrollia. Kontrollia lisäsi tulosopimusmenettelyn käyttöönotto. (Summa 1995.) Opetusministeriön ja korkeakoulujen välisissä tuloskeskusteluissa asetetaan toiminnan tavoitteet ja sovitaan resursseista (Ketonen ja Nyyssölä 1996, 127).

Tulosohjausuudistukseen kuului myös toimintamenobudjetointiin siirtyminen. Se lisäsi yliopiston päätösvaltaa rahoituksen osalta. (Summa 1995, 147–148.) Toimintamenobudjetointi on yksi apuväline julkishallinnon ohjausjärjestelmän uudistamisessa. Sen käyttöönotto merkitsi luopumista aiemmin käytetystä menolajibudjetoinnista. Aiemmassa menolajibudjetoinnissa yliopiston saamat määrärahat oli sidottu yksityiskohtaisesti tuotannon tekijöihin. Toimintamenobudjetoinnissa rahoitus jaetaan sen sijaan yhtenä summana tulokseen perustuen. Tämä merkitsee sitä, että poliittisilla päättäjillä on aikaisempaa vähemmän valtaa päättää keinoista, joilla tulokseen pyritään. Yliopistot taas voivat päättää määrärahojen käytöstä melko vapaasti edellyttäen, että rahoilla saadaan aikaan tulos, josta on sovittu poliittisten päättäjien kanssa. Olennaista määrärahan suuruuden määräytymisessä ovat tulokset eivätkä menneisyydessä syntyneet menot. (Nummikoski ym. 1997, 14, 24–25.)

Kosken (1997, 177–178) mukaan tulosjohtaminen on tapa järjestää yliopiston organisatorisia suhteita. Siinä valtio ja yliopisto neuvottelevat yliopiston tulostavoitteista, joiden perusteella laaditaan tulosopimus. Sama periaate toteutuu myös yliopiston keskushallinnon ja laitosten välillä. Tulosopimuksissa päätetään tieteellisen toiminnan ja tutkintosuoritusten määrällisistä tavoitteista sekä sovitaan yliopistojen ja laitosten arvioinneista. Arviointien perusteella jaetaan voimavaroja aiemman toiminnan menestyksellisyys perusteella. (Koski 1997, 177–178.)

Tulosjohtamiseen liittyy ajatus toiminnan rationaalistamisesta. Pyritään ennakoimaan tulevaa ja etsitään keinoja, joilla siihen päästään. Byrokraattisesta hallinnosta halutaan eroon ja sen sijaan korostetaan menetelmien ja saavutettujen tulosten suhdetta.

Tulosjohtaminen vaatii jatkuvaa kontrolliprosessia, joten arviointi tulee siinä tärkeäksi. Tulosjohtamisen ideaalissa kaikki yksiköt asettavat itselleen tulostavoitteet, joiden saavuttamiseksi ne optimoivat käytettävissä olevat voimavaransa. Tulostavoitteiden ja niiden saavuttamisen arviointi tapahtuu tulosneuvotteluissa hierarkiassa ylempänä olevien instituutioiden kanssa. Arvio on perustana uusille tulostavoitteille ja palkitsemiselle. Arvioinnin kautta yksiköistä saadaan motivoituneita ja tulostavoitteet sisäistäneitä. Tulosjohtamiseen kuuluukin olennaisena itsearviointi, koska se synnyttää yhteisyyttä ja sitoutumista visioon. Tulosjohtaminen korostaa demokraattisuutta ja omakohtaista sitoutumista, ja samalla se kuitenkin nojaa vahvaan johtajuuteen. Yksilön sitoutumisesta tulee myös yksi arvioinnin kohde. (Koski 1997, 177–188.)

2.2.3 Laadunarviointi

Monissa Euroopan maissa yliopistojen ja valtion välistä ohjausta on uudistettu. Uudessa ohjausjärjestelmässä tilivelvollisuus yhteiskunnalle on tärkeää. Laadunarvioinnin nähdään kuuluvan olennaisena osana järjestelmään. (OPM 2004, 32.) Laadun ja tehokkuuden arvioinnista on Saarisen (2003, 69) mukaan tullutkin keskeinen osa korkeakoulupolitiikkaa.

Vuonna 1987 otettiin käyttöön KOTA-tietokanta, joka on olennainen osa tulosohjausjärjestelmää ja toimii myös laadun arvioinnin välineenä. Tietokanta sisältää tilastotietoa yliopistoittain ja koulutusaloittain vuodesta 1981 alkaen. (OPM 2004, 10–12.) KOTA-tietokantaan kerättiin muun muassa tietoja opiskelijoiden, opettajien ja tutkintojen määristä. Siihen koottiin myös kokeilumielessä tietoja korkeakoulujen julkaisutoiminnasta ja tutkijavierailuista. (Räty 1996, 221–222.) KOTAa uudistettiin vuonna 2002 siten, että se sisältäisi myös laatuun ja vaikuttavuuteen liittyvää tietoa numeerisen aineiston lisäksi. Tarkoituksena oli arvioida myös sellaisia tuloksia, jotka eivät ole määrällisin kriteerein mitattavissa. (OPM 2004, 12–13.) Hämäläisen (1996, 152) mukaan KOTA on toisaalta tunnustuksen ja toisaalta tarkkailun järjestelmä. Siitä tulee politiikan väline, kun sitä käytetään toiminnan ohjaamiseen ennakolta. (Hämäläinen 1996, 152.)

Yliopistoissa alettiin tehdä kokonaisarviointeja 1990-luvun alkupuolella. Vuonna 1995 perustettiin Korkeakoulujen arviointineuvosto korkeakoulujen ulkoista arviointia varten. Arviointineuvoston arviointitietoa käytetään apuna tulohajautuksessa ja korkeakoulua koskevassa päätöksenteossa. Arviointineuvosto tekee myös laatu- ja huippuyksikköarviointeja. (OPM 2004, 10.) Vuonna 1998 käynnistyneeseen Bolognan prosessiin on liittynyt myös vahvasti laadunvarmistuksen kehittäminen (Huusko & Saarinen 2003, 38). Bolognan prosessilla tarkoitetaan yhtenäisen korkeakoulutusalueen luomista Eurooppaan. Euroopan opetusministeriöt sopivat vuonna 1999 korkeakoulutusalueen luomisesta vuoteen 2010 mennessä. Prosessin etenemiselle asetettiin välitavoitteita, joiden tuli toteutua vuoteen 2005 mennessä. Näitä olivat kaksipuolisen tutkintojärjestelmän käyttöönotto, laadunvarmistusjärjestelmien käyttöönotto sekä muualla suoritettujen tutkintojen tunnustamisen tehostaminen. (OPM 2004, 28.)

Bolognan prosessissa esitettyihin tavoitteisiin vastatakseen Suomi päätti toteuttaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arvioinnin eli auditoinnin. Auditoinnin suunnittelu- ja pilottivaihe oli määrä toteuttaa vuosina 2004–2005 Korkeakoulujen arviointineuvoston ja korkeakoulujen yhteistyönä. Tavoitteena oli, että auditointi toteutetaan määrävuosin (esimerkiksi 5–6 vuoden välein) ja että kaikkien korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmät on auditoitu vuoteen 2010 mennessä. (OPM 2004, 39–40.) Korkeakoulujen arviointineuvosto onkin toteuttanut syksystä 2005 lähtien korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointeja. Auditoinnin tarkoituksena on tukea laatutyötä ja osoittaa suomalaisten korkeakoulujen laadunvarmistuksen taso. (OPM tiedote 2008b.)

”Laatupuhe” konkretisoituu myös tulossopimuksissa. Esimerkiksi vuosina 2001–2003 tuloksellisuusrahan jakamisen perusteina käytettiin muun muassa tutkimuksen laatua, koulutuksen laatua ja yliopistokohtaista arviointia. Tutkimuksen laadun mittareina käytetään huippuyksiköitä, Suomen Akatemialta tulevaa rahoitusta ja muuta ulkopuolista tutkimusrahoitusta. Koulutuksen laadusta kertovat puolestaan laatuksiköt, opintojen kulku ja työllistyminen. Yliopistokohtaisen arvioinnin tekee opetusministeriö vuosittain arvioimalla, miten asetetut tavoitteet on saavutettu. (Huusko & Saarinen 2003, 38.) Vuodesta 1998 alkaen yliopistojen rahoituksesta osa on jaettu tuloksellisuuden perusteella. Tuloksellisuuden kriteereinä on käytetty tutkimuksen ja

taiteellisen toiminnan huippuyksiköitä, koulutuksen laatuyksiköitä ja aikuiskoulutuksen laatuyliopistoja. (OPM 2004.)

2.2.4 Uusi palkkausjärjestelmä

Yliopiston palkkausta on myös uudistettu, jotta se vastaisi yritysmaailman käytäntöjä. 2000-luvun alussa otettiin käyttöön uusi palkkausjärjestelmä UPJ. Siinä palkkaus perustuu tehtävien vaativuustason arviointiin sekä työntekijän henkilökohtaiseen suoriutumiseen. Palkka ei siis enää määräydy virka-aseman mukaan. (Patomäki, 2005, 12, 24, 79.) Uutta palkkausjärjestelmää sovelletaan yliopistojen vakinaisessa palvelussuhteessa olevaan virkasuhteiseen ja työsopimussuhteiseen henkilöstöön. UPJ:ssä on käytettävissä kaksi arviointijärjestelmää: opetus- ja tutkimushenkilöstöön sovellettava arviointijärjestelmä sekä muuhun henkilöstöön sovellettava arviointijärjestelmä. (Tieteentekijöiden liitto 2006, 7.)

Yliopistoissa siirryttiin uuteen palkkausjärjestelmään 1.1.2006. Sen tavoitteena oli muun muassa edistää palkkauksen oikeudenmukaisuutta, parantaa yliopistojen palkkakilpailukykyä työnantajana sekä kannustaa henkilöstöä parempiin työsuorituksiin. Uudessa palkkausjärjestelmässä palkkaus muodostuu tehtävien tehtäväkohtaisesta ja henkilökohtaisesta palkanosasta. Tehtäväkohtainen palkanosa määräytyy työtehtävien vaativuuden mukaan. Tehtävien vaativuusarviointi tehdään tehtäväkuvauksen ja siihen sovellettavan arviointijärjestelmän perusteella. Henkilökohtainen palkanosa taas määräytyy henkilökohtaisen suoriutumisen mukaan. Tehtävien vaativuutta ja henkilökohtaista työsuoritusta arvioidaan esimiehen kanssa käytävissä arviointikeskusteluissa. Esimies tekee arvioinnin perusteella ehdotuksensa työsuorituksen arvioinniksi ja suoritustasoksi. (Tieteentekijöiden liitto 2006, 5–18.)

Patomäki (2006) on kuvannut yliopistolaisten käsityksiä uudesta palkkausjärjestelmästä. Järjestelmässä yliopistoihinkin määritellään lähiesimiehet, jotka tarkastavat, että työntekijöiden arvio henkilökohtaisesta työn suoriutumisesta on oikea. Patomäen mukaan tällainen käytäntö sopii huonosti yliopistotyöhön ja uhkaa esimerkiksi kollegiaalisuutta, sillä lähiesimies on kuitenkin myös kollega. UPJ tuhoaa Patomäen mielestä motivaation, joka on ollut yliopistotyöhön hakeutumisen perustana.

Uusi palkkausjärjestelmä ei tee yliopistotyötä houkuttelevammaksi esimerkiksi huippututkijoille. Patomäki vetoaa yliopistoväen kanssa käymiinsä keskusteluihin. Yliopistolaisia kiinnostaa hänen mukaansa enemmän puoleensavetävät kollegat, toimivat perusrakenteet ja luottamus siihen, että vapaaseen tutkimukseen on riittävästi aikaa ja resursseja. Uuden palkkausjärjestelmän logiikka on sen sijaan vieras tutkimuksen logiikalle. UPJ muun muassa pakottaa tutkijat kilpailemaan keskenään ja asettaa heidät markkinoiden kaltaiseen toimintaympäristöön. Akateemisen työn tulokset siis välineellistetään. (Patomäki 2006, 40–46.)

2.2.5 Rakenteellinen kehittäminen

Yksi merkittävimmistä viimeaikaisista kaavailuista on suunnitelma yliopiston rakenteelliseksi kehittämiseksi. Uudistuksella pyritään tehostamaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistoimintaa ja muokkaamaan siltä pohjalta korkeakoulurakenteita.

Tavoitteena uudistuksessa on opetusministeriön mukaan yliopiston autonomian vahvistaminen. Korkeakoulutuksen laatua ja vaikuttavuutta halutaan parantaa ja resursseja kohdentaa huippututkimukseen. Myös kansainvälistä yhteistyötä halutaan lisätä ja korkeakoulun rahoituspohjaa monipuolistaa. Yliopiston asemaa uudistetaan siirtymällä niin sanottuun duaalimalliin. Siinä ammattikorkeakoulut ja yliopistot muodostavat liittoumia. Kunkin korkeakoulun profiilia vahvistetaan siten, että strategisesti tärkeitä aloja painotetaan. Profiloitumisen välineenä käytetään tavoite- ja tulosohjausta, joilla pyritään kohdistamaan tutkimusrahoitusta. Yksityiskohtainen rakenneuudistamisen ohjelma on tarkoitus valmistella vuonna 2008. Suuntaviivat on kuitenkin jo määritelty. (OPM 2008a, 4–7.)

Korkeakoulujen määrää vähennetään yhdistämällä niitä. Eniten huomiota on varmasti herättänyt suunniteltu Taideteollisen korkeakoulun, Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin kauppakorkeakoulun muodostama Aalto-yliopisto. Yliopistojen yhdistämisellä uudeksi teknisten tieteiden, kauppatieteiden ja taideteollisen alan yliopistoksi tavoitellaan tiedeyhteisöä, joka pystyy kilpailemaan kansainvälisellä tasolla sekä huippututkijoista että lahjakkaimmista opiskelijoista (OPM 2007b). Myös muut

yliopistot ovat kaavailleet yhdistymistä. Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun on esimerkiksi tarkoitus yhdistyä Turun uudeksi yliopistoksi. Joensuun ja Kuopion yliopistot taas muodostaisivat Itä-Suomen yliopiston. Sisä-Suomen yliopistoallianssin kuuluisivat Jyväskylän yliopisto, Tampereen yliopisto sekä Tampereen teknillinen yliopisto. Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulu puolestaan yhdistyisivät Taideyliopistoksi. (OPM 2008a, 10–11.)

Uudistuksissa pyritään muuttamaan yliopistojen oikeushenkilöasemaa. Esimerkiksi kaavaillussa Aalto-yliopistossa yliopiston oikeushenkilömuoto on yksityisoikeudellinen säätiö. Sen peruspääoman on tarkoitus koostua valtion rahoituksesta sekä elinkeinoelämältä ja yksityisiltä lahjoittajilta saatavista varoista. Yliopiston strateginen johto muodostuisi säätiön hallituksesta ja sen valitsemasta laajoin valtuuksin toimivasta rehtorista. Säätiön ylin päättävä elin olisi yliopiston ulkopuolisista jäsenistä muodostettu korkeatasoinen hallitus, jossa olisi ainakin valtion, tiedeyhteisön, elinkeinoelämän ja alumnikunnan valitsemia edustajia. Henkilöstön virkasuhteista on tarkoitus siirtyä työsuhteisiin. (OPM 2007a, 41–44, 51–52.)

Myös muiden yliopistoliittoumien oikeushenkilöasemaa on tarkoitus muuttaa. Esimerkiksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen liittymien hallinnoinnin on tarkoitus tapahtua strategiaryhmissä, joissa olisi mukana myös alueen ja elinkeinoelämän edustajia. Mahdollisesti myöhemmin muodostettaisiin sitova strateginen päätöksentekoeelin, mutta toistaiseksi strategiaryhmissä on tarkoitus lähinnä suunnitella toimintaa. Koreakoulujen kehittämisessä on tarkoitus huomioida yhä enemmän työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. (OPM 2008a, 13, 16.)

Hallinnon uudistusten lisäksi kaavaillaan myös koko yliopistolain uudistamista. Uusi laki korvaa vuodelta 1997 peräisin olevan yliopistolain. Lain uudistuksella pyritään siihen, että yliopisto voisi toimia paremmin kansainvälisessä toimintaympäristössä. Laki tekee yliopistoista itsenäisiä oikeushenkilöitä. Näin yliopistoa irrotetaan valtion ohjailusta, eikä sitä enää kehitetä osana valtionhallintoa. Virkasuhteet muutetaan työsuhteiksi. Taloudellinen vastuu siirtyy täysin yliopistoille itselleen. (Opetusministeriö 2008c.) Kansainvälisyyden painottamisen voi ehkä nähdä elinkeinoelämän, median ja myös yliopistojen huomion siirtymisenä kohti laatutietoisuutta. Kansainväliset rankinglistat ovat nostaneet tutkimuksen

vertailtavuuden merkittävään asemaan. Opetusministeriö puolestaan on perinteisesti nähnyt yliopiston vain kansallisen koululaitoksen jatkeena ja on painotuksissaan kiinnittänyt huomiota lähinnä tutkintojen määriin. Tämän vuoksi esimerkiksi kansainvälisen huippututkimuksen kehittäminen on viime aikoihin saakka jäänyt puheista huolimatta Suomessa vähäiseksi. Vaikka laatuun on nyt alettu kiinnittää enemmän huomioita, korostetaan edelleen lähinnä tutkimuksen merkitystä, sitä vastoin koulutuksen tasokkuus jää vähemmälle huomiolle. (Sipilä 2007, 115—116.)

2.3 Yliopisto organisaationa

Yliopiston organisaatio koostuu rinnakkaisista itsenäisistä osayksiköistä, joita ovat tiedekunnat. Ylin johto on osayksiköiden edustajista muodostetuilla tiedekuntaneuvostoilla. Tiedekuntien toimintaedellytyksistä vastaavat niiden rinnalla toimivat keskushallinnon yksiköt, jotka määrittävät tiedekuntia koskevia toimintaperiaatteita ja normeja. Yliopiston hallinnollisen ulottuvuuden muodostaa ylin johto eli rehtoraatti ja keskushallinto. (Kuoppala 2005, 230, 232.)

Kuoppala (2005) kuvaa yliopistoa matriisiorganisaatioksi. Se tarkoittaa hallinnon ja päätoimintojen rakenteiden limittymistä keskenään organisaation eri tasoilla. Päätoiminnoista huolehtivat asiantuntijayksiköt eli tiedekunnat ja laitokset. Hallinnolliset yksiköt, lähinnä keskushallinto, taas hoitavat ylläpitävää hallintoa. (Kuoppala 2005, 230.)

Yliopiston päätoiminnoista huolehtivat työntekijät voidaan jakaa kolmeen ryhmään: opettajiin, tutkijoihin ja avustavaan henkilökuntaan. Avustavaa henkilökuntaa edustavat esimerkiksi kirjastotyöntekijät ja amanuenssit. Yliopiston opettajiin kuuluvat professorit, lehtorit ja assistentit.

Vuoteen 1998 saakka professorien ammattiryhmä jaettiin professoreihin ja apulaisprofessoreihin. Jaosta luovuttiin, mutta ero näkyy edelleen palkoissa. Julkunen (2004, 195) esittää, että apulaisprofessorin nimikkeestä luopuminen on lisännyt naisprofessorien määrää. Heitä on nykyään noin viidennes professoreista. Samalla professorin ammattikuntaan on kuitenkin tullut sisäisiä hierarkioita, jotka voi havaita

palkassa ja statuksessa. Hierarkiassa ylimpänä olevat huipputieteenharjoittajat ja akatemiaprofessorit ovat harvemmin naisia. (Julkunen 2004, 195.) Professorin virka oli aiemmin vakituinen, mutta 1990-luvulla professoreita alettiin nimittää rajoitetuiksi ajoiksi. Silti suurimmalla osalla professoreista on edelleen vakituinen virka. Professorit toimivat yliopiston avainasemissa, sillä he vastaavat usein oppiaineista, jatko-opiskelijoiden valinnasta, ohjauksesta, väitöskirjojen hyväksymisestä, tutkimusrahoituksen hankinnasta ja projektien johtamisesta. Professoreilla on myös tie auki rehtorin ja vararehtorin aseisiin. (Sipilä 2007, 39.)

Lehtorit ovat opettajia, joiden ei odoteta tekevän tutkimusta. Assistentin asema oli alun perin varattu tohtoriksi koulututtaville. Assistentit ovat kuitenkin saaneet hoidettavakseen yhä enemmän opetus- ja hallintotehtäviä. Yliassistentin ammattiryhmä perustettiin 1980-luvulla, kun yliopiston laajentuminen oli johtanut yhä kasvavaan määrään tohtorin tutkinnon suorittaneita assistentteja. Assistenteilta vaaditaan siis nykyään maisterin tutkintoa ja yliassistenteilta tohtorin tai lisensiaatin tutkintoa. (Vironmäki 2007, 56–57.)

Akateemisen organisaation ytimessä ovat professionaaliset asiantuntijat eli tutkijat ja opettajat. Kuoppalan (2005, 189–190) näkemyksen mukaan akateeminen organisaatio on asiantuntijaorganisaatio, joka on samaan aikaan sekä byrokraattinen että adhokraattinen eli matala, moniosaamiseen perustuva organisaatio. Byrokraattista hierarkiaa edustaa selkeä tehtäväjako tutkija-opettajien (joihin lukeutuvat myös assistentit ja professorit) sekä projektitutkijoiden ja avustavan henkilöstön välillä. Tiimityö on kuitenkin korostunut opetuksessa, konsultoivissa asiantuntijatehtävissä ja tutkimuksessa. Organisaatio on toisaalta myös löyhärajainen, sillä tutkijat ovat verkostoituneet saman alan tutkijoiden kanssa ja työtoverit ovat siten usein toisista laitoksista tai jopa toisista yliopistoista. Verkostoitumisesta on seurannut, että tutkija ei kiinnity pelkästään omaan laitokseen vaan myös laajempaan tiedeyhteisöön. (Kuoppala 2005, 189–190.)

Yliopiston professionaalisisina asiantuntijoina toimii sekä vakinaisia viranhaltijoita että ns. pätkätyöläisiä. Välimaa (2005) puhuu vakinaisten virkojen ja pätkätyöiden kentästä. Hänen mukaansa vakinaisten virkojen ja pätkätyöiden kenttä poikkeavat merkittävästi

toisistaan. Kentillä on kuitenkin samat tehtäväalueet eli hallinto, tutkimus ja opetus. (Välimaa 2005, 147–158.)

Pätkätöiden kentällä siirtyminen tehtävästä toiseen on joustavampaa. Vakinaisten virkojen kentällä hallinto on sen sijaan selkeästi erillään tutkimuksesta ja opetuksesta. Hallintovirkamiehen on vaikea siirtyä takaisin tutkimus- tai opetustehtäviin. Vakinaisissa viroissa tehtävät voivat painottua opetukseen, kuten lehtoreilla, tai tutkimukseen, kuten esimerkiksi tutkimusprofessoreissa. Professorin tehtävässä yhdistyvät molemmat. Pätkätöiden kentällä portinvartijana toimii yleensä joku yksittäinen henkilö, esimerkiksi projektinjohtaja. Vakinaiseen virkaan pääsy sen sijaan edellyttää kollektiivisen päätöselimen hyväksyntää ja akateemista mainetta. Pätkätöiden kenttä on kasvanut merkittävästi 1990-luvulla, kun taas vakinaisten virkojen kenttä on säilynyt lähes ennallaan. Pätkätöiden kenttää edustaa tieteentekijöiden liitto, kun taas vakinaisten virkojen kenttää professoriliitto ja lehtoriliitto. (Välimaa 2005, 158, 161.)

3. TYÖELÄMÄN MUUTOS

3.1 Joustavaan työhön

Viime vuosikymmenien merkittävämpiä muutoksia työelämässä on ollut siirtyminen jälkiteolliseen työhön. Teollisen ajan työ, jota on kutsuttu myös fordismiksi, rakentui autoteollisuudelle ominaisen massatuotannon varaan (Kasvio 1997, 18). Sille oli ominaista muun muassa standardoiminen, tehokkuus, järjestelmällisyys ja erikoistunut työvoima. Työ oli rutiinimaista ja tarkkaan kontrolloitua. Rationalisointi ja byrokratisointi muodostivat työn kontrolloinnin perustan. (Casey 1995, 35.)

Massatuotannosta siirryttiin 1990-luvulla joustavaan tuotantoon. Yritykset alkoivat valmistaa standardoitujen hyödykkeiden sijaan erikoistuneita, korkealaatuisia tuotteita, joissa huomioitiin asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Tämä merkitsi työn organisaation hajauttamista. Työtä alettiin tehdä pienissä joustavissa yksiköissä, ja yhteistoimintaverkostot kehittyivät. (Kasvio 1997, 18–19.) Myös johtamiseen tuli uusia menetelmiä. Mallia otettiin esimerkiksi Japanin autotehtailta ja niin kutsutusta toyotismista. Toyotismille on ominaista alihankkijoiden käyttäminen, laadun valvonta, työntekijöiden osallistuminen tuotantoprosessiin tiimityön kautta, suurempi autonomia ja tiimin suoriutumisen mukainen palkitseminen. (Castells 1997, 157, 164.) Myös Grinthin (1998, 320–322) mukaan nykytyölle on ominaista tiimipohjainen työ, useat urat, matalat verkosto-organisaatiot ja se, että työn tuotos on yhä useammin tietoa materian sijaan.

Työ on muuttunut perustavanlaatuisesti. Castells (1996, 272) luonnehtii muuttunutta työelämää kaikin tavoin joustavammaksi. Työvoiman ytimenä on vielä pitkäaikainen pysyvä henkilökunta, mutta markkinoiden vaihteluihin vastataan vaihdettavalla työvoimalla. Palkat, maantieteellinen liikkuvuus, ammattiasema ja tehtävien suorittaminen muuttuvat joustavammiksi. Myös työntekijöistä ja töistä tulee joustavia, eikä työn muotoja tehdä pysyviksi. Perinteinen kokoaikatyö tarkkarajaisine ammatillisine tehtävineen ja urakehityksineen murtuu. Alihankinta ja konsultointi tulevat tärkeäksi tavaksi hoitaa professionaalista työtä, vaikka suurelta osin nojataan

ydintyövoimaan. Monet asiantuntijat tekevätkin konsultointia oman työnsä ohessa lisätäkseen palkkojaan ja neuvotteluvoimaansa. (Castells 1996, 267–272.)

3.2 Uuden työn aika

Joustavilla markkinoilla ajasta tulee resurssi ja työntekijöiden tulee pystyä säätelemään aikaa oikein tekemällä pidempiä työpäiviä tarvittaessa (Castells 1996, 438–445). Ajan säätelyyn pakottavat myös tiukentuneet aikataulut. Työajassa ei ole otettu huomioon esimerkiksi odottamattomia töitä. Aikataulussa pysytään, kun tingitään työn laadusta. (Siltala 2007, 372–381.)

Sennett (1998, 106–108) pitää modernin ajan työlle ominaisena pitkäaikaista omistautumista ja pidättäytymistä nautinnoista tulevien palkkioiden toivossa. Protestanttinen etiikka kannusti itsensä kehittämiseen. Uusi työ sen sijaan toimii vahvasti nykyhetkessä ja keskittyy nopeammin saavutettaviin voittoihin. Aikaisemmista tekemisistä ei pidetä kirjaa, ja kokemuksella ei ole enää niin suurta merkitystä. Työssä korostuvat pinnallinen yhteistyö ja kommunikaatio itsensä kehittämisen sijaan. Sennett katsoo, että nyky-yhteiskunnan lyhyt aikakäsitys johtaa epävirallisen luottamuksen häviämiseen. Sosiaaliset siteet heikentyvät, kun organisaatioista tulee joustavampia. Aika on Sennetin mukaan merkittävin ihmisten elämään vaikuttava tekijä uudessa työn eetoksessa. Sen merkitys on jopa suurempi kuin informaatioteknologian, globaalien markkinoiden ja vapaakaupan. (Sennett 1998, 16–25, 108, 117.)

Työ on muuttunut projektiluonteiseksi. Holvaksen ja Vähämäen (2005, 90) mukaan ihmisillä säilyy silti edelleen taipumus suhtautua työhön kutsumuksena, vaikka nykytyössä omistautuminen ei kuitenkaan kannata. Jatkuvan irtisanomisen uhan vuoksi työhön ei kannata sitoutua. Kuitenkin työntekijät uhraavat edelleen perheensä ja terveytensä työn puolesta. (Holvaks & Vähämäki 2005, 52–62, 89–91.) Casey (1995, 161–162) mukaan uusi työ pyrkii elvyttämään aiemman protestanttisen ihanteen epäitsekästä työlle omistautumisesta. Kova työ ja tuotteliaisuus eivät välttämättä kuitenkaan johda enää palkkioihin. Ne eivät takaa työn varmuutta, ylennyksiä ja korkeaa statusta. (Casey 1995, 161–162.)

Joustava työaika hälventää työn ja muun elämän välistä rajaa. Vähämäen (2006, 58) mukaan työ alkaa hallita ihmisen koko elämää. Nykytyölle on ominaista, että eletään ikään kuin urakkapalkkaidealla. Työtä tehdään, kunnes urakka on ohi. Projektit kuitenkin seuraavat toisiaan, ja erona aiempaan on siis, että koko elämästä tulee urakka. Työtä tehdään jonkin myöhemmän vapaan toivossa, mutta sitä ei kuitenkaan tule. (Vähämäki 2006, 52–59, 89–90.) Holvas ja Vähämäki (2005) näkevät nykytyön poikkeavan aiemmasta siten, että työ vaatii yhä enemmän yrityksen tai organisaation arvojen sisäistämistä. Muutos näkyy myös yliopistoissa siten, että tutkija ja hänen tutkimuksensa sekä instituutio samastuvat. Entinen yliopisto hallitsi tiettyä elämänsä eli työaika ja tiettyä toimeksi otettua tutkimusta. Yliopistoyritys taas pyrkii hallitsemaan koko elämää. Nykytyölle on siis ominaista sen tunkeutuminen kaikille elämänalueille. (Holvas & Vähämäki 2005, 142–143.)

3.3 Tutkijasta projektityöntekijäksi

Myös yliopistotyö on joutunut muuttamaan vastatakseen markkinoiden vaatimuksiin. Muutos näkyy muun muassa työn järjestämisen tavoissa ja ajankäytössä. Esimerkiksi projektitutkimus ja hallintotyöt ovat lisääntyneet. Muutoksista huolimatta yliopiston tutkijat näyttävät turvautuvan edelleen perinteisiin käsityksiin siitä, mitä he pitävät yliopiston olennaisimpina tehtävinä (ks. esim. Sipilä 2007, 41).

Pirttilän ja Eriksson-Pielan (2004, 22–29) mukaan tutkimustyötä pidetään päätehtävänä ja ammattiaseman kannalta tärkeimpänä. Markkinoille avautuminen on kuitenkin lisännyt tehtäviä, joita monet tutkijat pitävät päätyön kannalta epäolennaisina. Muiden tehtävien katsotaan vievän aikaa yleensä juuri tutkimukselta, mitä pidetään ristiriitaisena sen kannalta, että tutkijan pätevyyttä ja tuloksia mitataan nimenomaan tutkimustyön perusteella. Varsinkin opetusviran haltijoilla on tutkimuksen ja opetuksen tehtäviä rinnakkain. Pirttilän ja Eriksson-Pielan selvityksestä ilmenikin, että hallintotyön sovittaminen muiden töiden kanssa koetaan keskeiseksi stressitekijäksi tutkijantyössä. Samoin työn laadun valvonta sekä töiden pätkittäisyys koetaan stressaaviksi. (Pirttilä & Eriksson-Piela 2004, 22–29, 36.)

Työnkuvan muutos on erityisen silmiinpistävä yhä lisääntyneessä projektitutkimuksessa. Projektitutkimuksessa tutkijan työ saattaa saada yrittäjämäisiä piirteitä. Projektin työryhmässä saattaa olla esimerkiksi erikseen projektitutkijat, jotka toteuttavat tutkimusta käytännössä, ja sitten projektin johtajat, jotka tuovat rahoituksen ja johtavat tutkimusta. Projektin johtaja tekee tutkimussuunnitelman, hakee rahoitusta ja onnistuessaan palkkaa projektiin työntekijöitä. Tutkijan oma työ muistuttaa siten toimitusjohtajan työtä, jossa on tärkeää työn organisointi. (Hakala ym. 2003, 56, 126–127, 142.) Määräaikaisiin projekteihin palkatut tutkijat joutuvat luottamaan professorien ja muiden senioritutkijoiden kykyyn sekä halukkuuteen hankkia ulkopuolista rahoitusta. Projektin johtajien oma tutkimustyö puolestaan saattaa jäädä jalkoihin, kun työstä tulee toiminnan johtamista. (Julkunen 2004, 113.)

Lisääntynyt projektitutkimus on kasvattanut myös pätkätöitä tekevien määrää. Hakalan ym. (2003, 142) mukaan yliopiston tutkijat näyttävätkin jakautuvan kahteen ryhmään: projektitutkijoihin ja virassa oleviin tutkijoihin. Vakinaisessa asemassa olevilla tutkijoilla on varmempi asema kuin projektitutkijoilla. (Hakala ym. 2003, 142.) Pätkätöiden vuoksi työn epävarmuus on tutkijoilla yleistä. Tulevaisuus käy epävarmaksi, mikä vaivaa etenkin perheellisiä tutkijoita. Työstä maksettava hinta nähdään liian kalliiksi. Häviäjänä ovat terveys ja perhe. Monet nuoret tutkijat pohtivatkin, haluavatko he ollenkaan sitoutua yliopistotyöhön. (Ylijoki & Mäntylä 2003, 132–135.) Julkunen toteaa, että työn ja perheen sovittaminen saattaa koitua erityisesti naisten ongelmaksi. Hänen mukaansa nykyinen projektitutkijuutta ihannoiva malli esimerkiksi suosii äitiyden lykkäämistä. (Julkunen 2004, 201.)

Koski (2002, 41) huomauttaa, että yliopistotyölle on aina ollut ominaista omistautuminen työlle, niin että muu elämä kärsii, eikä sitä ole pidetty ongelmallisena. Tiede on vaatinut tutkijoilta ehdotonta sitoutumista. Vain näin on totuus ollut saavutettavissa. Perhe, ystävät ja vapaa-aika täytyy esimerkiksi uhrata omistauduttaessa tieteelle. (Koski 2002, 41.) Tällainen omistautuminen liittyykin tutkijoilla tutkimustyön tekemiseen. Ylijoen ja Mäntylän (2003, 130) tutkimuksen mukaan yliopiston tutkijat kokevat tutkimustyön sellaiseksi työksi, jota tehdessä aika katoaa ja tutkimus imee mukaansa. Pitkiä työpäiviä ei tällöin koeta ulkoa tulevaksi pakoksi vaan omasta intohimosta johtuviksi. Tällainen aika on usein tavoite, jonka harva saavuttaa. Se on

voinut olla mahdollista jossakin uran vaiheessa tai esimerkiksi tutkimusvapaan vuoksi. Se yleensä edellyttää poissaoloa laitokselta. (Ylijoki & Mäntylä 2003, 130–131.)

Tutkijantyön on siis ehkä aina ollut omistautumista vaativaa, mutta nykyään sitä alkaa määrittää yhä enemmän ajan käyttäminen sellaisiin tehtäviin, joita ei pidetä olennaisina. Ylijoen ja Mäntylän (2003, 128–129) tutkimuksesta käy ilmi, että aikatauluihin sidotun ajan koetaan vallanneen alaa varsinaiselta työltä. Aikataulutetun ajan työt liittyvät tiettyihin määräaikoihin, kuten raporttien ja artikkeleiden määräaikoihin, kokouksiin, vastaanottoaikoihin, seminaareihin ja hakemuksiin. Opetusviroissa toimivilla työntekijöillä aika kuluu keskushallinnosta tuleviin opetukseen ja hallintoon liittyviin tehtäviin. He eivät ehdi tehdä tutkimusta lukukausien aikana. Projektitutkijoita taas vaivaavat kiristyneet projektiaikataulut. Tutkimuksen koetaan kärsivän, kun aika menee muihin tehtäviin. Projektitutkijat tutkivat projektien ehdoilla, eikä akateemisesti orientoituneeseen omaan tutkimukseen jää aikaa. Tämän vuoksi tutkijat tekevät pitkää työpäivää ja työskentelevät myös viikonloppuisin. Tutkijat kokevatkin autonomiansa vähentyneen, kun ajankäyttö määräytyy yhä enemmän ulkopuolisista pakoista. Tutkimus koetaan omaksi työksi, ja työ menettää mielekkyyttään, jos tutkimukselle ei jää aikaa. (Ylijoki & Mäntylä 2003, 128–130, 136.)

3.4 Muutokset asiantuntija- ja tietotyössä

Yliopistoissa tehtävä työ on asiantuntijatyötä, joten tarkastelen lähemmin, miten professionaalinen ja tietotyö ovat muuttuneet. Myös asiantuntijatyö ja tietotyö muuttuvat joustavilla markkinoilla, kun tiedosta tulee yhä merkittävämpi tuotannon tekijä. Asiantuntijoilla ei esimerkiksi ole enää monopoliasemaa. Tehokkuus ja tuloksellisuusvaatimukset ulottuvat nykyään myös professionaaliseen työhön. Asiantuntijatyön piirteet saattavat selittää, miksi esimerkiksi tulosohjauksen kaltaiset järjestelmät usein herättävät asiantuntijoissa vastarintaa.

Konttinen (1997, 48) käsittää professiot ammateiksi, jotka pohjautuvat erikoistuneen tiedon soveltamiseen. Näissä ammateissa olennaista on tiedon käytäntöön soveltaminen sekä yleisön palveleminen. Professiot ovat järjestäytyneet ammattijärjestöihin, jotka valvovat jäsenten ammattityötä, pyrkivät turvaamaan jäsenten oikeuden tiettyyn

työtehtävään ja muuten turvaamaan asemansa. (Konttinen 1997, 48.) Slaughter ja Leslie (1997, 5) katsovat, että yliopiston työntekijöillä on ainutlaatuinen asema muihin asiantuntijoihin nähden, koska he työskentelevät valtion rahoittamissa voittoa tavoittelemattomissa instituutioissa. Slaughter ja Leslie huomauttavat, että yliopistot tosin siirtyivät 1980-luvulla enemmän markkinoiden suuntaan. Muutos on johtanut heidän mukaansa siihen, että yliopiston työntekijöitä kohdellaan yhä enemmän tavallisina työntekijöinä. (Slaughter & Leslie 1997, 5.)

Myös tietotyön käsite kuvaa hyvin yliopistossa tehtävää työtä. Blomin, Melinin ja Pyöriän (2001, 26) mukaan tietotyöksi luetaan tietotekniikkaa soveltavat luovuutta ja innovatiivisuutta vaativat suunnittelu- ja asiantuntijatehtävät. Tietotyö korostaa individuaalisuutta, teknologian hallintaa ja vuorovaikutustaitoja. Tietotekniikan roolia on pidetty merkittävänä tietotyön määrittelyssä, mutta sitä olennaisempaa Blom ym. näkevät kognitiiviset prosessit ja luovan ongelmanratkaisun. Olennaista on myös työn ei-rutiinimaisuus. Lisäksi korkea koulutus kuuluu tietotyön määritelmään. (Blom ym. 2001, 26–29.)

Asiantuntijatyö on viime vuosikymmeninä joutunut muuttumaan, kun se on kohdannut ulkopuolisia uhkia ja vaatimuksia. Modernin ajan asiantuntijalla oli tutkintoon pohjautuva, valtion turvaama oikeus työtehtäviinsä. Tehtäviä sai harjoittaa vain sellainen henkilö, jonka auktoriteetti oli hyväksynyt. Tämä modernin asiantuntijuuden malli näyttää kuitenkin olevan muuttumassa. Valtuuden pysyminen ei esimerkiksi nykyään ole itsestään selvää. Siksi asiantuntijat pyrkivätkin kontrolloimaan työnsä valtuutusta sekä ammattikuntansa statusta. Pyrkimyksenä on vahvistaa yksinoikeutta tiettyyn tehtäväjoukkoon sekä lisätä autonomiaa ja itsemääräämistä. (Konttinen 1997, 52–54.) Myös yliopisto on kohdannut ulkopuolisia uhkia, kun sen monopolistinen asema tiedon tuottajana on heikentynyt. Tieteellistä tietoa tuotetaan nykyään myös teollisuuden tutkimuskeskuksissa ja yrityksissä. Yliopisto on siis vain yksi, vaikkakin merkittävä, tiedontuottaja muiden joukossa. (Gibbons ym. 1994, 11.)

Uutena haasteena on myös kasvava individualisaatio. Asiantuntijan henkilökohtaiset ominaisuudet siis korostuvat. Yhteisön symbolin, kuten tutkintotodistuksen, kantaminen ei enää riitä, vaan osaaminen on osoitettava jatkuvilla näytöillä ja henkilökohtaisella maineella. (Konttinen 1997, 58.) Asiantuntijalla täytyy olla sellaista

kompetenssia, jolla on suoraa hyödynnettävyyttä työelämässä. Niinpä hankitusta koulutuksesta, työkokemuksesta, erityistaidoista ja suorituksista on alettu koota portfolioita, joilla voidaan todistaa henkilökohtainen osaaminen. (Kirjonen 1997, 39.) Nykyään tiedon pätevyyden katsotaan riippuvan yhä enemmän yksilöstä eikä instituutiosta, johon tieto nojaa (Parviainen 2006, 158). Konttinen arvelee tämän voivan johtaa ammattikuntien rajankäyntikiistojen lisääntymiseen samalla, kun rajojen ylitykset yleistyvät. Myös paikallisesti hyödynnettävän tiedon merkitys korostuu. Paikalliset asiantuntijaverkostot tiivistyvät, ja samalla syntyy yhteistyötä saman alan ja eri alojen asiantuntijoiden sekä ei-asiantuntijoiden kesken. Asiantuntemuksen lisäksi tarvitaan siis myös harjaantumista paikallisiin olosuhteisiin. (Konttinen 1997, 57, 60.) Asiantuntijoilta vaaditaankin yhä enemmän kykyä toimia tiimeissä, muodostaa verkostoja ja hankkia sosiaalista pääomaa. Samalla he kuitenkin kilpailevat keskenään resursseista ja viroista. Työ on jatkuvaa jännitettä yhteistyön ja kilpailun välillä. (Parviainen 2006, 157.)

Asiantuntijat kohtaavat uusia vaatimuksia myös uusien johtamisjärjestelmien vuoksi. Kevätsalo (1999, 228–229) katsoo esimerkiksi työn rationalisointipyrkimysten haastavan asiantuntijoiden käsitystä työstä. Professionaalisissa ammateissa työskentelevät joutuvat pohtimaan, pyrkivätkö he yhteistyöhön työnantajan kanssa vai kiristävätkö vaatimuksiaan. Kevätsalon mukaan trendi näyttää olevan otteen kiristäminen työnantajien suuntaan. (Kevätsalo 1999, 228–229.)

Asiantuntijoiden työlle on ominaista työn monopolisointipyrkimykset ja sulkemisstrategiat. Rajojen varjelu saattaa heijastua esimerkiksi siihen, miten suhtaudutaan tuloksellisuusvaatimuksiin. Asiantuntijatyö koetaan usein kutsumusammattiksi. Tämän vuoksi työn kehittämistä pidetään tärkeänä, mutta tuloskriteerien saatetaan nähdä olevan ristiriidassa sen kanssa, mihin suuntaan työtä haluttaisiin kehittää. Oman osaamisen korostaminen ja halu kehittää omaa ammattitaitoa rajoittavat esimerkiksi halua tehtävien uudelleen muotoiluun. Omista tarkkaan määritellyistä tehtäväalueista halutaan pitää kiinni. Tulosjohtamisessa taas pyritään tehostamaan työtä esimerkiksi yhdistämällä hallintotehtäviä ja ammattitöitä sekä lisäämällä ryhmätöitä. Asiantuntijan ja asiakkaan välisessä suhteessa korostuu perinteisessä asiantuntijuuden mallissa hienovarainen, asiantuntijan osaamista korostava suhtautuminen. Tulosjohtamisopeissa taas pyrittäisiin kehittämään työtä

asiakaspalautteeseen pohjautuen. Asiantuntijat saattavat suhtautua tähän muutokseen varauksellisesti ja voivat ryhtyä varjelemaan työtään esimerkiksi rajoittamalla asiakkailta tulevan palautteen huomioimista. (Kevätsalo 1999, 192–195.)

Tiedon kysyntä kasvaa, ja samalla tarvitaan yhä enemmän asiantuntijoita, jotka osaavat käsitellä tietoa. Kaikki työ tulee lähemmäksi tietotyötä, jossa on olennaista tietoaineistojen käsittely. Työ siirtyy konkreettisesta yhä enemmän abstraktiin suuntaan. Tärkeäksi tulee tiedon etsiminen, suunnittelu, neuvottelut työtovereiden ja asiakkaiden kanssa sekä käytännön ongelmanratkaisu. Yliopistoissa tähän muuttuneeseen tilanteeseen vastaaminen näkyy esimerkiksi määräaikaisten vaihtuvalaisten professorin virkojen perustamisena. (Kirjonen 1997, 31, 42–43.) Yhteiskunta tarvitsee erikoistunutta tietoa tiettyihin tarpeisiin, joten projektit yleistyvät ja tietoa tuotetaan tarpeeseen. Parviaisen (2006, 160) mukaan asiantuntijat joutuvatkin toimimaan yhä enemmän vailla pysyvää työsuhdetta, puolittain yksityisyrittäjinä ja puolittain palkattuina eripituisiin projekteihin.

Julkusen ja Nätin (1999, 203) mukaan tietotyölle on ominaista kiinnostavuus ja dynaamisuus, mutta toisaalta siihen sisältyy omat riskinsä ja huonot puolensa. Tietotyössä on monia tietotyöläisiä kuormittavia tekijöitä. Sille on tyypillistä muun muassa korkeat vaatimukset, tehokkuus- ja tuloksellisuuspaineet ja jatkuva kiire. Myös ristiriidat esimiesten ja alaisten välillä ovat yleisiä, ja johtamiseen ollaankin usein tyytymättömiä. Työstä on myös vaikea irrottautua, ja ylityöt ovat yleisiä. (Julkunen & Nätti 1999, 203.) Myös Blom ym. (2001, 146) kiinnittävät huomiota tietotyön kahtalaiseen luonteeseen: tietotyössä on toisaalta palkkioina autonomiaa, mutta vastaavasti myös stressaavuus ja tehokkuusvaatimukset ovat kovia.

3.5 Uudenlainen tilivelvollisuus

Nykytyössä kontrolli on Vähämäen (2006, 106) mukaan erilaista kuin aiemmin. Nykytyö on pitkälti aivotyötä, ja se tapahtuu näkymättömissä. Toiminnan muotoihin ei voida kontrollilla puuttua. Toiminta on siis sisällöllisesti vapaata. Työn kontrolloimiseksi täytyy ottaa uusi aikakäsitys, sellainen, joka ei ole sidoksissa tilaan. Uusi kontrolli kohdistuukin toiminnan mahdollisuuksiin. Kontrolli antaa yksilöllistä

vapautta, mahdollisuutta aikataulujen vaihteluun ja eroihin. (Vähämäki 2006, 106–108, 115–116.) Blom ym. (2001, 146) ovat Vähämäen tavoin panneet merkille, että tietotyötä tekevillä on suunnitteluautonomiaa eli he voivat suunnitella työnsä suorittamista melko vapaasti. Samalla kun työssä on autonomiaa, se on kuitenkin vahvasti, tosin hienovaraisesti, kontrolloitua esimerkiksi tuloksellisuuden valvonnan kautta. (Blom ym. 2001, 146.) Myös Sennett (1998, 57) on kiinnittänyt huomiota siihen, että nykytyön aika on joustavaa ja että työpaikan ihmisillä on yksilöllisempi aika ylhäältä määrätyn sijaan. Sennett huomauttaa, että tämä ei kuitenkaan välttämättä merkitse kontrollin vähentymistä. Vapaampi aika ei myöskään lisää vaikutusmahdollisuuksia työprosessiin, vaikka työntekijä voikin ehkä päättää, missä ajassa työn tekee. (Sennett 1998, 57–59.)

Simpson (1999, 66–71) toteaa työn kontrollin muuttuneen aiemmasta teollisuustyöstä, jossa se oli byrokraattista. Nykytyössä kontrolli tapahtuu tietokoneiden avulla ja on siten elektronista. Kontrolli on informaation keräämistä. Se tapahtuu työtehtävien määrittelyn, palkitsemisen ja sanktioiden kautta. Näitä voidaan valvoa sekä aiemmassa että nykyisessä järjestelmässä. Tietokoneistettu valvonta on kuitenkin paljon nopeampaa ja tarkempaa. Se mahdollistaa myös suoritusten arvioimisen. Jotkut ovat nähneet elektronisen valvonnan johtavan byrokratioiden tasoittumiseen ja demokratisoitumiseen, sillä elektroninen valvonta tekee tarpeettomaksi lähiesimiesten valvonnan. Simpson puolestaan katsoo, että työntekijöiden valta vain heikkenee. (Simpson 1999, 66–71.) Hierarkiasta tulee vähemmän näkyvää samalla, kun kontrolli kuitenkin tiukkenee. Myös Casey (1995, 85–86) uskoo, että elektronisen valvonnan myötä byrokratia vain laajenee.

Casey (1995, 85–86) otaksuu, että postindustriallinen työ ja yrityskulttuuri luovat uudenlaisen työn, joka vaikuttaa ihmiseen laadullisesti eri tavalla kuin aiempi työ. Aiempi teollinen työ kontrolloi ruumista. Uusi työ pyrkii sen sijaan nopeaan, tarkkaavaiseen ja harjoitettuun mieleen. Mieleen pyritään vaikuttamaan jopa työajan ulkopuolella. Tietokoneiden ja kännyköiden kautta työntekijät ovat koko ajan tavoitettavissa. (Casey 1995, 85–86.) Toisaalta nykytyölle on leimaavaa kontrollin sisäistäminen. Työntekoa ohjaavat syyllisyys, halu menestyä ja ryhmäpaine. Nykytyössä korostetaan myös asiakkaiden näkemystä, josta tulee työtä ohjaava periaate. (Grinth 1998, 320–322.)

Vähämäen (2006, 116) mukaan mielen kontrolli toimii tilinteon kautta. Työntekijän on arvioitava, miten on käyttänyt aikaansa ja onko saavuttanut tavoitteensa. Kontrolli ei ole säännöllistä ja tunnistettavaa, vaan se toimii käyttämällä hyväksi työntekijöiden riittämättömyyden tunnetta. Työntekijän on oltava jatkuvasti varuillaan. Ei pyritä niinkään sääntöjen noudattamiseen vaan vastaamaan odotuksiin ja mielikuviin. Aivotyö on kaiken aikaa jännitteessä menneen ja tulevan välillä. Menneisyyden muistot vaikuttavat toimintaan nykyhetkellä. Tulevaisuutta taas ennakoidaan asettamalla oletuksia toiminnan tuloksille ja ennakoimalla esimerkiksi työn vastaanottajan reaktioita. Yksilön käyttäytyminen suuntautuu siis koko ajan tulevaan, ja arviointiprosessista tulee tärkeä: jokaista tekoa mitataan jatkuvasti ennakoilta odotettua tulosta vasten, ja toimintaa muokataan karsimalla siitä tuloksen kannalta epäolennaiset. Tässä jännitteessä muodostuu uusi työn kulttuuri ja uudet yhdessäolon tavat. (Vähämäki 2006, 18, 108–118.)

Sennett (1998) käsittää Vähämäen ja Casey'n tavoin vallankäytön tapahtuvan nykytyössä hienovaraisesti. Valtaa on näennäisesti hajautettu antamalla organisaation alemmille tasoille lisää päätösvaltaa. Elektronisen valvonnan avulla johto kuitenkin voi seurata tarkasti, mitä organisaatiossa tapahtuu, eikä yksilölle jää mahdollisuutta piiloutua. Nykytyössä vallan keskukset ovat hahmottomia mutta silti vahvoja. Nykytyölle onkin ominaista auktoriteetin katoaminen; valtaa kyllä käytetään edelleen, mutta se nojaa pehmeisiin taitoihin, kuten kommunikaatioon ja sovitteluun. Perinteinen auktoriteettihahmo, joka määrää, mitä tehdään, ja ottaa tekemisestä vastuun, puuttuu moderneista organisaatioista. Johto ei pidä itseään syyppäänä saneerauksiin. Katsotaan, että kaikki ovat muutoksen armoilla, ja esitetään, että johtaja on tasavertainen muiden tiimin jäsenien kanssa. (Sennett 1998, 55–57, 106–114.)

Pirttilä ja Eriksson-Piela (2004, 84) ovat havainneet, että myös yliopistoissa johtaminen säilyy näennäisestä demokraattisuudestaan huolimatta edelleen autoritaarisena. Tämän vuoksi ongelmilta ei ole välttytty; esimerkiksi tutkija-opettajat kokevat vaikutusmahdollisuutensa pieniksi. Toisaalta kukaan ei halua johtaa tai ottaa vastuuta. Asiantuntijuus ja hallinnollinen johtaminen ovat kaiken kaikkiaan vaikeasti yhdistettävissä. Henkilöstöjohtaminen on esimerkiksi usein toimimatonta, kun laitoksen johtaja ei kykene kannustamaan ja kehittämään henkilöstöä tai ratkomaan

vuorovaikutuksen ristiriitoja. Myös kehityskeskustelut koetaan usein toimimattomiksi. (Pirttilä & Eriksson-Piela 2004, 84.)

Tilivelvollisuuden korostaminen on johtanut työn muuttumiseen. Holvaksen ja Vähämäen (2005, 84) mukaan tekemisen sijaan työn olemassaolo on todistettava. Nykytyössä on tärkeää työn esittäminen. Työ on siis performatiivista, ja sitä on mahdoton erottaa työntekijän persoonasta. Työntekijä ei voi olla näkymätön työpaikalla, vaan persoonaa on korostettava. On oltava värikäs, yhteistyökykyinen ja verkostot hallitseva. Niinpä puheesta on tullut keskeinen tapa tehdä työtä. Työntekijän on päivitettävä taitojaan jatkuvasti ja kerrottava kiireestään ja uutuuksien opettelustaan. Entiset leppoiset kahvitaumat ovat korvautuneet suunnittelukokouksilla ja neuvotteluilla, jotka korostavat sosiaalisuutta sosiaalisuuden vuoksi. (Holvaks & Vähämäki 2005, 84–86, 92–94.)

Uudessa työssä siis korostuu erilainen tilivelvollisuus. Työ on dokumentoitava ja tehtävä näkyväksi. Kommunikaatio ja oikeanlainen työn esittäminen tulevat tärkeiksi. Osaamisen takeeksi ei riitä tutkinto, vaan saavutuksista on oltava näyttöä. Näitä näyttöjä kerätään koko ajan, koska työ tapahtuu vahvasti nykyhetkessä. Työntekijän on koko ajan oikeutettava asemansa. Työ vetää koko työntekijän elämän ja persoonan mukaan.

4. AINEISTO JA MENETELMÄ

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää yliopiston opetus- ja tutkijahenkilökunnan käsityksiä yliopiston viimeaikaisista uudistuksista, joilla on pyritty yliopiston tuottavuuden ja tulokellisuuden lisäämiseen. Näitä uudistuksia olen kuvannut aiemmin työni teoriaosuudessa. Tarkoitukseni on tutkia, millainen käsitys yliopistotyöstä ja sen ihanteista syntyy nykyisessä yliopistoympäristössä, jossa markkinaorientoituneisuus vahvasti muokkaa työskentelyoloja. Tutkimusongelmani on tiivistettävissä yhdeksi pääkysymykseksi:

Millaiseksi yliopistotyö koetaan nykyisessä markkinaorientoituneessa yliopistossa?

Jaottelen kysymyksen vielä kolmeen alakysymykseen, joiden kautta pyrin hahmottamaan yliopistotyöhön liittyvää keskustelua kolmesta näkökulmasta.

- 1) Millaisia odotuksia ja käsityksiä yliopistolaisilla on siitä, millaista akateeminen työ nykytilanteessa on?

Tämän kysymyksen avulla selvitan, miten akateeminen työ ja yliopistoympäristö yleensä nykyisin nähdään. Kysymykseen pyrin vastaamaan etsimällä uudistuksia koskevasta puheesta ilmaisuja, joilla akateemista työtä luonnehditaan. Tarkoitukseni on kiinnittää huomiota muun muassa siihen, mitkä tekijät nähdään kuuluvaksi akateemiseen työhön. Näin tarkoitukseni on selvittää, miten nykyinen puhe ilmentää suhtautumista markkinaorientoituneuteen, ja osittain myös sitä, onko työn käsitteellistämässä havaittavissa muutosta esimerkiksi aiemmissa teorioissa ilmenneisiin käsityksiin.

2) Mitkä tekijät uudistuksissa koetaan uhkaaviksi?

Tämä kysymys pohjaa aiemmasta tutkimuksesta ja yleisestä keskustelusta nousseeseen käsitykseen siitä, että uudistuksissa nähdään ongelmia. Tutkin tarkemmin, mitä asioita uudistuksissa pidetään ongelmallisina. Julkisesta keskustelusta voi päätellä, että kritiikkiä kohdistetaan usein juuri uudistusten toteutukseen ja esimerkiksi mittaustapoihin eikä niinkään itse tuloksellisuuden vaatimuksiin.

Haluan selvittää, mitä tekijöitä keskustelussa yleensä ottaen tuodaan esille? Nähdäänkö uhkana esimerkiksi nimenomaan uudistusten toteutus eikä niinkään tehokkuuden ja markkinaorientoituneisuuden painottaminen? Uskon, että tarkastelemalla tekijöitä, joita pidetään uudistuksissa uhkaavina, voi myös selvittää, mitä työssä pidetään tärkeänä. Esille nostettavista asioista voi ehkä päätellä myös, miksi jotkut tietyt tekijät nähdään uhkaavina ja mitä tämä puolestaan kertoo siitä, millaiseksi työ yliopistolaisten mielikuvissa hahmottuu.

3) Minkälaiset toiveet työstä ovat mahdollisia tuloksellisuustavoitteiden sävyttämässä yliopistotyössä?

Tämän kysymyksen avulla tarkastelen, millaisia toiveita työhön nykyään liitetään ja näkyykö toiveissa esimerkiksi sopeutumista tuottavuustavoitteiden lisääntymiseen. Tarkastelen siis, millaisia toiveita nykyisessä yliopistokeskustelussa aineiston perusteella esiintyy.

4.2 Aineisto ja sen rajaus

Tutkimusaineistoni muodostuu Acatiimi-lehden vuosien 2006 ja 2007 kirjoituksista sekä yliopiston muutosta käsittelevistä blogeista. Acatiimi-lehti on yliopistossa työskentelevien jäsenlehti, johon yliopiston työntekijät kirjoittavat ajankohtaisista yliopistoon liittyvistä asioista. Lehteen on kirjoiteltu viime aikoina paljon yliopistoa kohdanneista uudistuksista, kuten tulosohjaus uudistuksista ja huippuyliopistohankkeesta. Blogit ovat viestintämuotona melko uusi, mutta nopeasti yleistynyt media. Blogeihin kirjoitetaan usein persoonalliseen ja päiväkirjamaiseen

tyyliin, ja blogien lukijoita vetääkin puoleensa muun muassa niiden valtavirtamediasta poikkeava tyyli ja sisältö (Kaye 2007, 141). Blogiaineiston avulla pyrin saamaan vastapainoa lehtikirjoitusten ehkä virallisemmalle sävyille.

Acatiimi-lehti on Tieteentekijöiden liiton, Professoriliiton ja Yliopistonlehtorien liiton jäsenlehti. Se ilmestyy yhdeksän kertaa vuodessa, ja sen levikki on noin 11 500 kappaletta. (Tieteentekijöiden liitto.) Jäsenten lisäksi lehden saavat koulutus- ja tiedepolitiikan päättäjät, yliopisto- ja tiedehallinnossa työskentelevät henkilöt, tiedotusvälineet ja kirjastot (Yliopistomedia). Acatiimi-lehden kirjoittajat on helppo tunnistaa yliopistossa työskenteleviksi. Lehden kirjoittajakunnassa näyttävät painottuvan professorit, joten esimerkiksi ei-vakinaisissa viroissa työskentelevien edustus on vähäisempi. Uskon kuitenkin, että mielipidekirjoitukset heijastelevat melko yleisesti yliopistotyöntekijöiden näkemyksiä yliopistosta. Lehden valitseminen aineistoksi toisaalta varmasti jättää pois sellaisten ihmisten näkemyksiä, jotka eivät lehtiin kirjoita.

Jill Walker (2003) on määritellyt weblogin teokseen "Routledge Encyclopedia of Narrative Theory" internetsivustoksi, joka on järjestetty kirjoitusten päivämäärän mukaan uusimmasta vanhimpaan. Myös Papacharissi (2007, 21–36) kuvaa blogeja websivustoiksi, joihin on arkistoitu päivittäisiä kirjoituksia kronologiseen järjestykseen. Blogit on järjestetty usein niin, että lukija voi helposti selata niistä eri aihealueita, ja ne on usein osoitettu suoraan lukijalle. (Papacharissi 2007, 21–36.) Useimmissa blogeissa on paljon linkkejä toisiin blogeihin, mikä mahdollistaa keskustelun eri blogien välillä. Monissa blogeissa on mahdollista kommentoida kirjoittajan tekstiä. Blogit on järjestetty usein jaksoittaisesti ja kumulatiivisesti. (Walker 2003.)

Blogit ovat yleensä yksityishenkilöiden kirjoittamia ja tyyliltään epävirallisia (Walker 2003). Lukijoita viehättävätkin blogeissa niiden ominaispiirteet. Niissä on esitetty informaatiota eri tavalla kuin muualla. Ne ovat muun muassa kirjoitustyyliltään tarinamaisia; kirjoittaja kertoo niissä omista mielipiteistään, antaa linkkejä muualle ja esittää syvällisiä kommentteja ja analyysiä. Ne sisältävät siis kirjoituksia, jollaisia ei löydy muusta mediasta, eikä niitä ole sensuroitu median portinvartijoiden toimesta. (Kaye 2007, 141.)

Blogikirjoitusten kerääminen on saattanut johtaa tietynlaisten henkilöiden valikoitumiseen aineistooni. Uskon kuitenkin, että aineisto kuvaa melko hyvin yleisiä yliopistossa vallitsevia käsityksiä, koska myös blogikirjoituksissa toistuvat samantyyppiset teemat kuin lehtikirjoituksissa. Blogeissa nimettömyys voi helpottaa omien mielipiteiden esiin tuomista. Toisaalta yllätyin, miten monet kirjoittajat esiintyivät omalla nimellään ja miten suuri osa blogien kirjoittajista oli professoreita. Blogienkin osalta siis ei-vakinaisissa viroissa olevien ääni jäi osin vähemmälle huomiolle.

Kaiken kaikkiaan aineistossa varmaankin painottuu uudistuksiin kriittisesti suhtautuvien ääni. Tämä saattaa johtua siitä, että uudistusten vastustajilla on tarve puolustaa asemaansa ja tuoda mielipidettään esiin. En kuitenkaan pidä tätä tutkimukseni kannalta kovin suurena ongelmana, koska aiemmasta tutkimuksesta voi päätellä, että kriittinen suhtautuminen markkinaorientoituneisuuteen elää edelleen vahvana yliopistokeskustelussa, vaikka myös muut arvot ovat saaneet sijaa. (ks. esim. Ylijoki 2002; Huusko & Muhonen 2003.) Tarkoitukseni ei olekaan selvittää, kuinka paljon yliopistolla uudistuksia vastustetaan tai puolustetaan, vaan tarkastella lähemmin, mitä uudistuksiin liittyvä puhe, niin positiivinen kuin negatiivinenkin, sisältää. Varmasti aineisto tuo esiin vain osan uudistuksiin liittyvästä retoriikasta ja on tässä suhteessa rajallinen. Uskon kuitenkin, että se voi tuoda esiin tämänhetkiseen yliopistokeskusteluun olennaisesti liittyviä piirteitä

Päädyin valmiiseen aineistoon, koska tiesin, että yliopiston uudistuksista on kirjoitettu paljon ja valmista tekstiä olisi helposti saatavissa. Haastatteluaineiston kerääminen ei siis tuntunut tarpeelliselta. Lisäksi halusin saada tietoa nimenomaan niistä asioista, joita kirjoittajat pitävät olennaisina ja joita he haluavat kommentoida. Siten mielipidekirjoitukset tuntuivat luonnolliselta valinnalta. Acatiimi-lehteen päädyin, koska se on yliopistossa työskentelevien jäsenlehti ja siinä on kommentoitu paljon yliopiston viimeaikaisia muutoksia. Halusin blogija aineistoon tuomaan erilaista näkemystä, koska niihin kirjoitetaan luultavasti eri tavalla kuin lehtikirjoituksiin. Ne saattavat siis tuoda esiin sellaisia näkemyksiä, joita ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa esimerkiksi haastatteluina saatu.

Lehtiaineistoni on ajalta 1.1.2006–31.10.2007. Rajasin aineiston keruun alkamaan vuodesta 2006, jotta tutkittava aineisto pysyisi sopivan kokoisena. Lisäksi yliopistoissa otettiin vuoden 2006 alussa käyttöön uusi palkkausjärjestelmä, joten ajattelin, että kirjoituksissa saatettaisiin kommentoida sen käyttöönottoon liittyneitä asioita. Aineistonkeruuni päättyi vuoden 2007 lokakuussa. Viimeisin lehti, josta poimin tietoja vuodelta 2007, oli numero seitsemän, joka ilmestyi lokakuun alussa. Blogeissa aika ei juuri rajannut aineistoa, koska suurin osa löytämistäni kirjoituksista oli joka tapauksessa vuosilta 2006 ja 2007. Niistäkin viimeiset tekstit olivat lokakuulta. Halusin saada tietoja nimenomaan yliopiston viimeaikaisiin muutoksiin liittyvistä käsityksistä, joten uskon näiden vuosien kirjoitusten riittävän aineistoksi.

Acatiimi-lehdestä valitsin sellaisia kirjoituksia, jotka käsittelevät yliopiston viimeaikaisia tuloksellisuuden lisäämiseen liittyviä uudistuksia. Näitä uudistuksia olen kuvannut aiemmin tutkimukseni teoriaosassa. Kirjoitusten aiheet käsittelivät muun muassa uutta palkkausjärjestelmää, rakenneuudistusta, yliopiston tuottavuusohjelmaa, rahoituksen kilpailuttamista ja yliopistotyön muutosta sekä yliopiston nykyisiä tehtäviä ja asemaa. Blogeissa käsiteltiin samantyyppisiä aiheita. Blogiteksteissä korostuivat erityisesti uusi palkkausjärjestelmä ja rakenneuudistus. Sekä blogeissa että lehtikirjoituksissa kommentoitiin yksittäisten uudistusten lisäksi myös yleistä yliopiston kehittämislinjaa, jossa näyttää painottuvan esimerkiksi tuottavuuden lisääminen.

Teksteistä valitsin vain yliopiston opetus- tai tutkimushenkilökuntaan kuuluvien kirjoituksia. Hallinnon parissa työskentelevät jätin siten ulkopuolelle, koska tarkoitukseni on tutkia nimenomaan niiden yliopistolaisten käsityksiä, joiden työkuva liittyy tieteeseen. Rehtorien kirjoituksia otin mukaan, vaikka rehtorit toimivatkin hallinnollisissa tehtävissä. He ovat kuitenkin usein professoreita, ja heillä on siksi monen vuoden kokemus yliopistotyöstä. Lisäksi uskoin heidän tekstinsä tuovan aineistoon ehkä erilaista näkemystä. Suurin osa kirjoittajista oli kuitenkin professoreita.

Keräsin vain kirjoituksia, joissa oli esitetty mielipiteitä uudistuksista. En siis ottanut mukaan uudistuksista raportoivia kirjoituksia, joissa muutoksia ei kuitenkaan juuri kommentoitu. Pyrin etsimään sellaisia tekstejä, joista selviää yksittäisen henkilön mielipide. Tästä syystä keräsin suurimmaksi osaksi vain henkilöiden itsensä kirjoittamia tekstejä. Niinpä aineistooni ei sisälly esimerkiksi paneeli- ja

seminaarikeskustelun pohjalta tehtyjä kirjoituksia. Niissä esitettiin muutaman lauseen mittaisia mielipiteitä eri henkilöiltä, ja joissakin tapauksissa ei ollut selvää, mikä on yksittäisen henkilön mielipide. Poikkeuksena oli muutama haastattelun pohjalta koottu kirjoitus, jotka katsoin sopiviksi aineistooni. Haastattelut olivat kuitenkin melko pitkiä, joten niistä pystyi saamaan laajemman käsityksen henkilön mielipiteistä kuin esimerkiksi seminaarikeskustelujen yksittäisistä kommenteista. Poimin näistä teksteistä aineistooni vain haastateltavan puheen. Näin pyrin varmistamaan sen, että esitetyt mielipiteet olivat todella henkilön omia. Ruotsinkieliset tekstit, joita olikin loppujen lopuksi vain muutama, rajasin tutkimukseni ulkopuolelle.

Blogeja etsin internetistä sekä tavallisilla että blogeille tarkoitetuilla hakukoneilla (esimerkiksi www.blogilista.fi ja blogihaku.com) käyttäen muun muassa yliopistoon, tulohajaukseen, huippuyliopistohankkeeseen ja yliopiston uudistuksiin liittyviä hakusanoja. Vaikka uudistuksia käsitteleviä blogeja löytyikin, ongelmallista oli poimia niistä juuri yliopistolaisten kirjoittamia. Kuten Acatiimi-lehdistäkin pyrin myös blogeista etsimään tutkimus- ja opetustehtävissä työskentelevien, en hallintohenkilökunnan kirjoittamia tekstejä. Valitsin lähinnä sellaisia blogeja, joissa kirjoittaja on käyttänyt omaa nimeään, mutta joissakin aineistoni blogeissa ei tuotu selkeästi esille kirjoittajien henkilöllisyyttä tai asemaa. Nimettömien blogien tunnistetiedoista kuitenkin selvisi, että nämä kirjoittajat ovat töissä yliopistossa, ja myös heidän teksteistään pystyi päättämään heidän työskentelevän yliopistossa opetus- tai tutkimustehtävissä. Nimettömiä blogeja on aineistossa vain kolme: nimimerkeillä ”Assarinvastaanotto”, ”Telemakhos” ja ”Pulla”. Otin nämä mukaan, koska ne saattavat edustaa ei-vakituisissa viroissa toimivia yliopistolaisia. Muuten blogeissakin painottuivat lähinnä professorien kannanotot.

Blogeja löytyi myös niin sanotulla lumipallo-otannalla, eli yhdessä blogissa oli linkki toiseen samanaiheiseen blogiin. Blogeja etsiessäni löysin kaksi yleisempää yliopistoa käsittelevää blogisivustoa, joihin oli koottu useamman kirjoittajan pitämiä blogeja. Näitä olivat ”Yliopisto yliopistolaisille” -blogi ja Helsingin yliopiston ylläpitämä ”Yliopistolaisten blogeja”. Nämä blogit sisälsivät yliopistoon liittyviä kirjoituksia. Etsin kategoriajaottelun avulla niistä yliopiston uudistukseen liittyviä tekstejä. Valikoin blogeista yliopiston uudistamiseen ja tuottavuuden lisäämiseen liittyviä kirjoituksia

samoin perustein kuin lehtikirjoituksistakin. Etsin sopivia tekstejä muun muassa turvautumalla blogien aihealueiden jaotteluun.

Blogien valinnassa subjektiivisuus korostui, koska tiettyä aihetta käsittelevien blogien löytäminen internetistä on melko vaikeaa. Blogeja etsiessä systemaattisuus on vaikeampaa kuin lehtikirjoituksia rajatessa, koska blogien löytyminen riippuu siitä, millaisilla hakusanoilla tekstejä etsii. Subjektiivisuutta vähentääkseni käytin blogien hakukoneita, joihin on listattu suomalaisia blogeja. Niiden avulla tiettyyn aiheeseen liittyvien blogien etsiminen on helpompaa kuin vapaalla haulilla suoraan internetistä. Niissäkin etsintä täytyy kuitenkin suorittaa hakusanoilla.

4.3 Aineiston kuvaus

Aineistoa kertyi yhteensä Times New Roman -fontilla, kirjaisinkoolla 12 ja rivivälillä 1 mitattuna hieman yli sata sivua. A4-sivuina mitattuna tekstiä on hieman enemmän Acatiimi-lehdistä.

Acatiimi-lehden kirjoittaneita oli yhteensä 35. Suurin osa heistä oli tuottanut vain yhden tekstin. Useammin kirjoittaneet olivat laatineet enimmillään neljä eri kirjoitusta. Kaiken kaikkiaan kirjoittajat siis vaihtelivat, eikä kovin monelta kirjoittajalta ollut useampia kirjoituksia. Aineisto ei ole siis painottunut vahvasti vain muutaman ihmisen kirjoituksiin ja mielipiteisiin. Oheiseen taulukkoon on koottu tietoja Acatiimi-lehden kirjoittajien lukumäärästä.

TAULUKKO 1. Acatiimi-lehden kirjoittajien ja kirjoitusten määrä vuosina 2006–2007

	2006	2007
Kirjoittajat	11	29
Kirjoitukset	14	37
Kirjoittajat, joilta useampi teksti	1	4

Blogeissa oli eri kirjoittajia yhteensä 13. Suurimmalta osalta oli vain yksi kirjoitus, mutta muutamalla saattoi olla useampi, jopa seitsemänkin aiheeseen liittyvää

kirjoitusta. Blogikirjoitusten pituudet vaihtelivat enemmän kuin lehtikirjoitusten, jotka harvemmin olivat yhtä sivua pidempiä. Listasin oheiseen taulukkoon myös kirjoitusten sivumäärän A4-sivuisiksi mitoitettuna, jotta tekstin määrästä saisi jonkinlaisen käsityksen. Yhden kirjoituksen päivämäärästä ei ollut selvyyttä, mutta otin sen aineistoon mukaan, koska se käsitteli huippuyliopistoa. Kirjoitus on siis luultavasti vuodelta 2007.

TAULUKKO 2. Blogien kirjoittajien ja kirjoitusten määrä sekä kirjoitusten pituus vuosina 2006–2007

Kirjoittajat	2006 kirjoituksia (lukumäärä)	2007 kirjoituksia (lukumäärä)	Kirjoitusten pituus (sivumäärä yhteensä)
Assarinvastaanotto		6	5
Eräsaari		3	4
Jokisipilä	5	2	8
Kemppinen		1	2
Ojanen		1 (vuosi ei selvä)	3
Patomäki		1	3
Pulla	1	1	1
Rotkirch		1	4
Simola	1		2
Suoranta		1	1
Telemakhos	4	1	5
Volanen	1		1
Ylianttila		1	1
Yhteensä	12		40

Aineistossani sekä Acatiimi-lehden että blogien tekstit olivat enimmäkseen professoreiden kirjoittamia. Oheisiin taulukoihin olen koonnut sekä blogien että lehtikirjoitusten kirjoittajien taustatietoja. Taulukosta 3 ilmenee, että suurin ryhmä kirjoittajista on siis professoreita, mutta myös tutkijoilta ja opetushenkilökunnalta oli melko paljon kirjoituksia. Paikkakunnittain tarkasteltuna kirjoittajia oli eri puolilta Suomea, mutta eniten kuitenkin Helsingistä.

TAULUKKO 3. Acatiimi-lehden ja blogien kirjoittajien määrä ammattinimikkeittäin

Ammattinimike	Lukumäärä
Assistentit	1
Dosentit	1
Lehtorit	6
Opettajat	3
Professorit	18
Rehtorit	5
Tutkijat	9
Yliassistentit	3
Yhteensä	46

TAULUKKO 4. Acatiimi-lehden ja blogien kirjoittajien määrä paikkakunnittain

Korkeakoulu	Lukumäärä
Helsingin kauppakorkeakoulu	1
Helsingin yliopisto	10
Joensuun yliopisto	4
Jyväskylän yliopisto	3
Kuopion yliopisto	1
Lapin yliopisto	1
Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu	1
Oulun yliopisto	3
Taideteollinen korkeakoulu	1
Tampereen yliopisto	6
Teknillinen korkeakoulu	3
Turun kauppakorkeakoulu	3
Turun yliopisto	5
Vaasan yliopisto	1
Yhteensä	43

Muutamaa kirjoittajaa ei voitu luokitella näihin taulukoihin. Blogien kirjoittajista kolmen henkilöllisyyttä ei kerrottu, joten he eivät ole mukana taulukossa 4. He ovat kuitenkin mukana taulukossa 3, koska tekstistä pystyi päättämään ammattinimikkeen. Acatiimi-lehtien kirjoittajista kaksi ei työskennellyt yliopistossa. Toinen toimii eduskunnan ulkopoliittisen instituution johtajana ja toinen Biocenter Oulun koordinaattorina. Otin nämä kirjoittajat kuitenkin mukaan aineistoon, koska he ovat olleet aiemmin pitkään töissä yliopistolla. Toinen on toiminut professorina ja toinen dosenttina. Heitä ei ole taulukossa 3 eikä taulukossa 4.

4.4 Sisällönanalyysi

Aineiston analyysimenetelmänä käytän sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi soveltuu kaikkeen laadulliseen tutkimukseen, niin myös esimerkiksi täysin strukturoimattoman aineiston tutkimiseen (Tuomi & Sarajärvi 2004, 93). Se voi auttaa aineiston järjestämisessä tiivistettyyn muotoon, jolloin johtopäätösten tekeminen on helpompaa. Tämän vuoksi uskon sen sopivan hyvin aineistoni analysoimiseen, koska aineistoni on valmista tekstiä eikä sitä siis ole esimerkiksi haastattelurungon pohjalta jo jäsennelty.

Sisällönanalyysi on tekstianalyysi ja muistuttaa siten esimerkiksi diskurssianalyysiä. Sekä sisällönanalyysin että diskurssianalyysin avulla on mahdollista tutkia inhimillisiä merkityksenantoja. Tämän vuoksi myös diskurssianalyysi olisi voinut tulla kyseeseen tutkimukseni analyysimenetelmänä, sillä tarkoitukseni on tutkia yliopistolaisten käsityksiä. Päädyin kuitenkin sisällönanalyysiin, koska se soveltuu erityisen hyvin merkitysten kuvaamiseen, kun taas diskurssianalyysi keskittyy siihen, miten merkityksiä tuotetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105–106.)

Eskolan ja Suorannan (2003, 160–161) mukaan perinteiset tekstianalyysit, joihin siis myös sisällönanalyysi lukeutuu, eroavat diskurssianalyysistä muun muassa siinä, miten niissä käsitetään todellisuuden ja kielen välinen suhde. Perinteisissä tekstianalyyseissä kieli nähdään neutraalina välineenä todellisuuden kuvaamiseen. Diskurssianalyysissä taas kielenkäyttöä ja todellisuutta ei erotella toisistaan, jolloin ei myöskään pyritä löytämään puheen takana olevaa todellisuutta. Puhe itsessään on tutkimuskohteena. Alasuutarin (1995, 80–81) mukaan perinteisissä tekstianalyyseissä tukeudutaan sen sijaan yleensä faktanäkökulmaan. Kielen ajatellaan siis toimivan todellisuuden välittäjänä, ja tutkija onkin kiinnostunut puheen takana olevasta todellisuudesta pyrkien saamaan tietoa esimerkiksi tutkittavien todellisista mielipiteistä tai motiiveista. (Alasuutari 1995, 80–81). Oma tutkimukseni kallistuu tämän näkökulman puoleen, koska tavoitteenani on selvittää yliopistolaisten käsityksiä eikä esimerkiksi tutkia heidän puhetapojaan.

Etsiessäni tietoa sisällönanalyysistä sain käsiini lähinnä sisällön erittelystä kertovia tekstejä. Varsinaisesta sisällönanalyysistä löytyi vain vähän kirjallisuutta. Sisällönanalyysia ja sisällönerittelyä käytetäänkin usein toistensa synonyymeina.

Sisällönanalyysi eroaa kuitenkin sisällönerittelystä muun muassa siinä, että analyysissä toisin kuin erittelyssä pyritään kuvaamaan aineistoa sanallisesti eikä kvantitatiivisesti. Analyysissä ei siis esimerkiksi lasketa esiintymiskertoja, vaan tekstin merkitys täytyy myös huomioida. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 107–108.) Analyysin tarkoituksena on luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä.

Sisällönerittely vaikuttaa mielestäni hyvältä metodilta esimerkiksi aineiston kuvailuun, mutta sellaisenaan käytettynä se saattaisi jättää analyysin melko keskeneräiseksi, kuten Eskola ja Suorantakin huomauttavat (2003, 164). Halusin analysoida aineiston merkityksiä, en rajoittua aineiston kvantifointiin. Aineiston jäsentämiseksi havaitsinkin Tuomen ja Sarajärven (2004) ehdottaman sisällönanalyysimenetelmän käyttökelpoiseksi. Sen avulla sain nostettua aineistosta esiin kategorioita, joiden pohjalta saatoin sitten esittää tulkintoja yhdistämällä aineistoa aiempaan teoriaan. Olen jäsentänyt aineistoani yhdistelemällä samansisältöisiä ajatuksia toisiinsa ja pyrkinyt näin löytämään tekstistä suurempia kategorioita. Esiintymiskertojen laskemista en kuitenkaan pitänyt olennaisena.

Sisällönanalyysi voidaan Tuomen ja Sarajärven (2004, 13) mielestä nähdä yksittäisenä metodina tai laajempana teoreettisen viitekehyksenä. Väljänä teoreettisena kehyksenä sisällönanalyysi tarkoittaisi yksinkertaisesti aineistojen sisältöjen analysoimista, mitä toteutetaan myös muissakin laadullisissa analyysimenetelmissä. Siten monet laadullisen tutkimuksen menetelmät pohjaavat sisällönanalyysin periaatteisiin. Tuomi ja Sarajärvi havaitsevatkin sisällönanalyysin periaatteita monen tutkimusmetodin takana. Laadullinen tutkimus voidaan heidän mukaansa periaatteessa samastaa sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 13, 93.)

Tuomi ja Sarajärvi (2004, 95) huomauttavat, että laadullinen analyysi etenee metodista riippumatta usein samantyyppisten vaiheiden kautta. Ensin päätetään, mitä ollaan tutkimassa, ja sitten pitäydytään päätöksessä. Tämän jälkeen aletaan käydä aineistoa läpi ja jätetään ulkopuolelle kaikki, mikä ei liity tutkittavaan asiaan. Sitten tutkimuksen kannalta kiinnostavat osat kerätään yhteen, minkä jälkeen ne luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Viimeiseksi kirjoitetaan yhteenveto. Erot eri analyysimenetelmien välillä tulevat esiin lähinnä siinä, miten aineistoa luokitellaan tai teemoitellaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 95.) Myös oma analyysini etenee tämän

perinteisen kaavan mukaan. Niinpä olenkin hyödyntänyt erilaista metodikirjallisuutta analyysini apuna. Erityisesti Eskolan ja Suorannan (2004) esityksistä olen saanut käytännön apua analyysin toteuttamiseen. Se, mikä analyysissäni määrittyy varsinaiseksi sisällönanalyysiksi, tulee esiin lähinnä aineiston luokittelussa, jonka olen siis toteuttanut Tuomen ja Sarajärven ehdottaman mallin avulla.

Aineiston järjestämiseen käytetään usein joko luokittelua, tyypittelyä tai teemoittelua. Luokittelu voidaan nähdä esimerkiksi aineiston kvantifiointina. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaisi siis luokkien määrittelyä ja luokkien esiintymiskertojen laskemista aineistoista. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 95.) Alasuutari (1994, 164–169) pitää luokittelua juuri sisällönerittelylle ominaisena jäsentelytapana. Tuomi ja Sarajärvi kuitenkin käsittävät luokittelun myös sisällönanalyysin keinoksi, jolloin sen ei välttämättä tarvitse sisältää kvantifiointia. Teemoittelu muistuttaa luokittelua, mutta siinä keskitytään tarkastelemaan, mitä kustakin teemasta sanotaan. Lukumääriä ei pidetä teemoittelussa merkityksellisenä. Tyypittelyssä aineisto taas ryhmitellään ja muodostetaan kutakin ryhmää edustava malli. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 95.) Siinä aineistoa yhdistellään etsimällä samankaltaisuuksia, jotka sitten esitetään tyyppiesimerkkien avulla. Tällöin muodostettuihin ryhmiin joudutaan tyyppin kuvaamiseksi sisällyttämään asioita, joita yksittäisistä vastauksista ei löydy. (Alasuutari 1994, 181.) Oman tutkimukseni analysointi tapahtuu luokittelemalla aineistoa alateemoihin. En kuitenkaan kvantifioi aineistoa. Toisaalta luokittelun jälkeen muodostan syntyneistä alateemoista alaluokkia, jotka voidaan ehkä nähdä tyyppinä. Alaluokat ovat kategorioita, jotka sisältävät useita luokkia ja ovat siten abstraktimpia kuin alateemat.

Sisällönanalyysi aloitetaan aineiston pelkistämällä. Aineistoa pelkistettäessä siitä poimitaan analyysin kannalta olennaiset asiat. Tutkimustehtävä ohjaa tätä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 111, 112.) Omassa tutkimuksessani tutkimusongelmasta johdetut kysymykset ohjasivatkin sitä, mitä ilmaisuja etsin tekstistä. Deyn (1993, 17) mukaan aineistoa pelkistetään irrottamalla siitä yksittäisiä tekstinpätkiä. Koska katkelmat otetaan tällöin pois kontekstistaan, menetetään väistämättäkin jotain merkityksestä, mutta toisaalta saadaan uusia merkityksiä vertaamalla palasia toisiinsa. Näkökulmasta ja analyysin tarkkuudesta riippuu, miten pieniin osiin tekstiä pilkotaan. Kovin yksityiskohtaisessa analyysissä toisaalta menetetään laajempia merkityksiä. (Dey 1993,

117.) Ennen analyysiä onkin määritettävä analyysiyksikkö, jotta tiedetään, millaisia kokonaisuuksia aineistosta kerätään. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi yksi sana tai lause. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 112–113.)

Pelkistämisen jälkeen poimitut tekstinpätkät pyritään yhdistelemään samankaltaisuuksien perusteella. Ryhmittelyn pohjalta luodaan alaluokka, jolle annetaan nimi. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 112–113.) Dey (1993, 118–119) esittää, että aineistoa tulisi käydä läpi systemaattisesti ja pitäisi päättää, mitkä palaset kuuluvat yhteen. Kategorioiden muodostaminen on ehkä analyysin haastavin vaihe, koska tutkija päättää siinä, millä perusteella kukin lausuma kuuluu johonkin kategoriaan. Deyn mukaan ensimmäisen luokittelun jälkeen kategorioita voidaan alkaa yhdistellä keskenään. Tällöin ei enää tarkastella yksittäisiä tekstejä kategorian sisällä vaan vertaillaan syntyneitä abstraktimpia kategorioita keskenään. (Dey 1993, 118–119, 131.) Alaluokkia yhdistellään siis keskenään pääluokiksi (Tuomi & Sarajärvi 2004, 112–113). Lopulta kategorioista muodostetaan yksi iso kategoria, johon kaikki muut kuuluvat (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6–10; Dey 1993, 139).

Aineiston analyysiin vaikuttaa se, onko lähestymistapa aineisto- vai teorialähtöinen. Myös sisällönanalyysiä voi tehdä aineisto- tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä lähestymistavassa tekstiin pyritään tutustumaan ilman teoreettisia ennakkokäsityksiä. Teorialähtöisessä analyysissä taas tarkastellaan aineistoa jotain teoriaa vasten. Puhdasta aineistolähtöisyyttä voi kuitenkin epäillä, koska erilaiset näkemykset kuitenkin ohjaavat sitä, mihin asioihin tutkija kiinnittää huomionsa. (Eskola & Suoranta 2003, 151–152).

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee aineistosta käsin. Lopputuloksena luodaan ilmiötä kuvaava käsitejärjestelmä. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa luokitellaan valmiin teorian kautta. Tällöin luokitukset on tehty aiemman teorian pohjalta ja aineistoa pyritään sovittamaan aiempiin käsitteisiin. Lisäksi on vielä teoriaohjaava lähestymistapa, joka on ikään kuin kahden edellisen välimuoto. Siinä analyysi etenee kuten aineistolähtöisessäkin aineistosta käsin, mutta ei kuitenkaan luoda täysin uutta käsitejärjestelmää, vaan aineistosta nousevat käsitteet liitetään aiemmasta teoriasta poimittuihin käsitteisiin. Teoriaohjaavassa analyysissä teoria voi siis olla apuna analyysin tekemisessä. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aiempi teoria voi ohjata niiden valintaa. Teoriaohjaavalla lähestymistavalla ei

kuitenkaan pyritä teorian testaamiseen niin kuin teorialähtöisessä analyysissä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 98, 116.)

Omaa lähestymistapaani aineiston analysoinnissa voisi kuvata teoriaohjaavaksi. Aiemmat tutkimukset ohjasivat jonkin verran sitä, minkä tyyppisiä asioita lähdin aineistosta etsimään. Etsin muun muassa käsityksiä siitä, millaisena yliopistotyö nähdään. Taustalla oli aiempaan teoriaan pohjannut ajatus siitä, että yliopistoissa vallitsee käsitys sivistysyliopistosta, johon markkinaorientoituneiden ajatusten ei ajatella sopivan. Etsin aineistosta myös kommentteja siitä, mitä asioita uudistuksissa pidetään uhkaavina. Aiemmasta kirjallisuudesta oli jo käynyt selväksi, että yliopiston uudistuksiin on suhtauduttu usein melko vastahakoisesti ja markkinaorientoituneisuuden suhtaudutaan kriittisesti (ks. esim. Pirttilä 1997; Summa & Virtanen 1998; Nummikoski ym. 1997; Ylijoki 2002; Huusko & Muhonen 2003). Halusin myös selvittää, mihin suuntaan yliopistolaiset itse haluaisivat työtään kehittää. Myös tässä oli ajatuksena tarkastella, ovatko markkinaorientoituneet käsitykset saaneet jalansijaa yliopistoissa, niin kuin esimerkiksi Koski (1990) ehdottaa. Kategorioita kuvatessani pyrin yhdistämään niitä aiempaan teoriaan ja suhteutan niitä siten aiempiin käsitteisiin.

4.5 Aineiston analysointi

Aloitin aineiston analysoimisen lukemalla sen ensin muutamaan kertaan, niin kuin esimerkiksi Eskola ja Suoranta (2003, 151) ehdottavat. Käydessäni aineistoa läpi yritin löytää siitä tutkimukseni kannalta olennaisia kohtia. Tässä vaiheessa määrittelin analyysiyksikön. Analyysiyksikön määrittäminen lisää tutkimuksen luotettavuutta. Se tulisikin määrittää mahdollisimman tarkasti. Toisaalta jo analyysiyksikön tunnistaminen on tulkinnanvaraista. (Mäkelä 1990, 57.) Omassa tutkimuksessani määrittelin analyysiyksiköksi yhden ajatuskokonaisuuden muotoilevan lausuman. En siis etsinyt yksittäisiä sanoja, vaan lauseita tai lauseen osia, joista ilmenee jokin ajatus. Ajatuskokonaisuus saattaa koostua myös useammasta lauseesta. Yksittäisten sanojen tai lauseiden etsiminen ei tuntunut mielekkäältä, koska pyrin etsimään tiettyjä ajatuskokonaisuuksia. Yksittäisistä sanoista olisi ollut vaikea saada käsitystä kokonaisesta mielipiteestä.

Esimerkiksi seuraavasta aineistokatkelmasta poimin kaksi eri ajatuskokonaisuutta.

“If you pay peanuts, you get monkeys”. Professorien ja muiden yliopisto-opettajien sosiaalinen status on laskenut eikä enää riitä palkan korvikkeeksi. Kansainvälinen vertailu paljastaa armottomasti heikot houkuttimet, erityisesti haitarin yläpäässä. Esitetyt uudet hallintomuodot, julkisoikeudellinen yhteisö tai yksityisoikeudellinen säätiö, ovat tässä suhteessa lupauksia antavia. Raha ei jatkossakaan ole tärkeä tekijä yliopistouralle hakeutumisessa, mutta on lyhytnäköistä jättää erilaiset markkinamekanismit vaille huomiota. (Nieminen 2007.)

Ensimmäisessä ajatuskokonaisuudessa, joka muodostuu aineistokatkelman kolmesta ensimmäisestä virkkeestä, puhutaan yliopistotyön liian vähäisestä palkitsevuudesta. Toisessa lausumassa esitetään näkemys, että ehdotettu säätiömuotoinen yliopisto voisi tuoda työhön lisää palkitsevuutta. Näistä esimerkeistä on helppo havaita, miten tulkinnanvaraista lausumien poimiminen on. Ei ole ilmiselvää esimerkiksi, että ne tulisi erottaa toisistaan. Aiempi teoria ja tutkimusongelmat ohjasivat kuitenkin tässä huomioitani. Halusin erottaa toisistaan lausumat, millaisena yliopistotyö tällä hetkellä nähdään ja miten uudistuksiin suhtaudutaan.

Poimin aineistosta siis tekstinkatkelmia ja tiivistin niitä yksinkertaisempaan muotoon. Pelkistämällä lausumia niitä oli helpompi hallita ja alkaa järjestellä uudestaan. Kun kaikki lausumat oli pelkistetty, aloin yhdistellä mielestäni samaa asiaa kuvaavia ajatuksia yhteen ja nimesin näitä kategorioita niiden sisältöä kuvaavilla nimillä. Kategorioiden luominen oli aluksi vaikeaa, koska suuresta lausumajoukosta oli vaikea hahmottaa suurempia kokonaisuuksia. Luin lausumia moneen kertaan läpi ja huomasin toistuvia aiheita. Kokosin lausumia yhteen aluksi melko vapaasti, jotta sain aineistoa edes jotenkin jäsennettyä. Tässä alkuvaiheessa kategorioita oli huomattava määrä. Analyysin edetessä yhdistelin samaa asiaa kuvaavia kategorioita toisiinsa ja muutin kategorioiden nimiä moneen kertaan.

Kun olin kerännyt tekstinkatkelmat aineistosta, etenin aineistolähtöisesti. Pyrin siis yhdistelemään samantyyppisiä ajatuksia toisiinsa. Tässäkin analyysivaiheessa kuitenkin aiemmin luettu teoria saattaa ohjata sitä, mihin kiinnitin huomiota. Eskolan ja

Suorannan (2003, 156) mukaan tutkijaa ohjaavat ainakin piiloisesti aikaisemmat teoriat ja tutkimuksen tarkoitus, vaikka pyrittäisiinkin aineistolähtöisyyteen.

Vaikka olin kerännyt katkelmat tekstistä tutkimuskysymysten mukaisesti, en kuitenkaan jaotellut niitä näihin kolmeen kategoriaan suoraan, kun aloin muodostaa luokituksia. Muodostin alaluokat siis puhtaasti aineistosta käsin yhdistämällä niitä sisällön mukaan toisiinsa. Lopputuloksena yhdistellessäni kategorioita pääluokiksi nämä kolme teemaa kuitenkin nousivat taas esiin. Kolme pääluokkaa ovat siis nyky-yliopisto, uudistuksiin liitetyt uhat ja työhön liittyvät toiveet.

Aineiston järjestämisen tai luokittelun jälkeen aloitetaan Eskolan (2001, 146–147) mukaan varsinainen analyysi, jossa aineistosta esitetään tulkinta. Analyysissä olen pyrkinyt ottamaan huomioon Eskolan tärkeänä pitämän periaatteen yhdistää aineiston tulkinnan aiempiin teorioihin ja tutkimuksiin. Lisäksi olen seurannut Eskolan ohjetta, että analyysivaiheessa kannattaa kirjata muistiin kaikki mieleen tulevat huomiot ja teoriat, jotka saattavat liittyä aineiston katkelmiin.

Oheiseen taulukkoon olen koonnut aineistosta hahmottamani luokitukset. Taulukossa ”alaluokan alateemaksi” nimeämäni luokka edustaa ensimmäistä luokitusta, jonka tein. Kukin alaluokan alateema muodostuu siis yhteen kerätyistä tekstinkatkelmista. Lukemani teoriat ohjasivat varmasti luokitusten muodostamista. Pyrin kuitenkin vähentämään omaa vaikutustani luokitusten syntyyn käyttämällä yhdistämisen perusteina aiheiden toistumista tekstissä. Jokaisessa alateemaluokassa on siis useampi aiheeseen liittyvä lausuma. Yritin myös varmistaa, etteivät yhdessä luokassa olevat lausumat olisi vain yhdeltä kirjoittajalta peräisin, vaan useampi kirjoittaja olisi myös puhunut samasta ilmiöstä. Varsinaiset alaluokat muodostuvat alateemojen yhdistelmistä. Lopuksi alaluokat on yhdistetty kolmeen pääluokkaan.

TAULUKKO 5. Aineistosta muodostetut kategoriat

Alaluokkien alateemat	Alaluokka	Pääloukka	
Yliopistomaailma	Yliopiston erityisyys	Nyky-yliopisto	
Yliopistotyön luonne			
Yliopistotyön motivaatio			
Asiantuntija-asema			
Tiedeyhteisö			
Yliopiston ideaali	Yliopiston arvot	Uudistuksiin liitetyt uhat	
Yhteiskunnan palvelu			
Kirstyvät tehokkuusvaatimukset	Työn epähumanisoituminen		Uudistuksiin liitetyt uhat
Työn kuluttavuus			
Inhimillisuus uhattuna			
Toimintakulttuurin muutos			
Innovaatiousko	Markkinoiden visio	Uudistuksiin liitetyt uhat	
Propaganda			
Muodin hurjuus			
Moraalin turmeltuminen	Yliopiston loppu		Uudistuksiin liitetyt uhat
Akateemisuus uhattuna			
Yliopistolaitoksen aseman muutos			
Perustelemattomuus	Uudistusten puutteet	Työhön liittyvät toiveet	
Kyseenalaistamattomuus			
Verkostoituminen	Haluttu suunta		Työhön liittyvät toiveet
Harkittu tehostaminen			
Vaihtoehtoiset tuloksentekijät			

Analyysiä kuvaavassa luvussa en ole kirjoittanut kustakin ”alaluokan alateemasta” omaa lukuaan, vaan alateemat ovat luettavissa tekstin sisältä alaluokkia kuvaavista kappaleista. Tällä pyrin siihen, että teksti olisi yhtenäisempää ja helppolukuisempaa, eikä pirstoutuisi moneen alalukuun. Esitän ”alaluokkien alateemat” kuitenkin taulukossa havainnollistaakseni, miten aineiston luokittelu ja päälouklien muodostaminen tapahtuivat.

Syntyneet kategoriat on kuvattu luvussa 5, joka siis käsittää aineistoni analyysin tulokset. Luku jakautuu kolmeen päälukuun, joissa on kuvattu luokituksen pääloukat. Jokainen pääluku jakautuu vielä muutamaan alalukuun, jotka olen otsikoinut alaluokkia vastaaviksi. (ks. taulukko 5). Luvussa 6 esitän syntyneiden tulkintojen ja koko tutkimuksen pohdintaa.

4.6 Tutkimuksen eettisyys

Eettisten kysymysten kannalta tutkimusaiheeni ei mielestäni ole kovin arkaluonteinen. Aineistonkeruumenetelmäni ei myöskään herätä samanlaista eettistä pohdintaa kuin esimerkiksi haastattelututkimuksessa saattaisi olla. Koska aineisto oli valmis, sen keruu ei siis vaikuttanut tutkittaviin henkilöihin. Esimerkiksi haastatteluaineistoa kerätessä tulisi pohtia, voiko haastattelulla olla negatiivisia vaikutuksia tutkittaviin muun muassa aiheen raskauden vuoksi (Eskola & Suoranta 2003, 53). Tutkija joutuu kuitenkin pohtimaan tällaisessakin tapauksessa oman tutkimuksensa vaikutusta. Miksi tutkimus on tehty, ja millaisia vaikutuksia tutkimuksella voi olla?

Tutkiessani yliopistolaisten käsityksiä uudistuksista tuon esiin niitä piirteitä, jotka mielestäni sävyttävät keskustelua. Aineistoni rajauksen ja tutkimusasetelmani vuoksi olen kuitenkin saattanut painottaa liikaa tiettyjä keskustelun puolia. Ongelmana voisivat olla myös tekemäni tulkinnat. Tulkinnoissa tuleekin pohtia muun muassa, kenen totuuksista tuloksissa on kyse ja miten niitä yleistetään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 28). Yliopistolaisista saattaisi vaikuttaa, että annan keskustelusta ehkä liian yksipuolisen tai jopa vääristyneen kuvan. Tämän vuoksi olenkin pyrkinyt tuomaan esiin tutkimukseni rajallisuuden ja sen, ettei tarkoituksenani ole väittää tutkimukseni antavan tyhjentävää kuvaa tämänhetkisestä yliopistokeskustelusta.

Tutkimuksen vaikuttavuutta pohtiessa tulisi myös miettiä tutkimuksen merkittävyyttä. Asiaa on tärkeä pohtia erityisesti arkaluonteista tietoa kootessa (Eskola & Suoranta 2003, 56), mutta toisaalta mielestäni tutkimuksen hyödyllisyyttä on syytä miettiä, vaikkei tiedonkeruusta suoranaisesti olisikaan haittaa tutkittaville. Tarvitaanko aiheesta uutta tutkimusta, ja mitä tarkoitusta se palvelee? Hirsjärven ym. (2003, 26) mukaan tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys ja siinä tulisikin miettiä, kenen näkökulmasta tutkimusta tehdään, miksi ja mikä merkitys tutkimuksella on. Yliopiston tuottavuuteen ja muutokseen liittyviä tutkimuksia on tehty aiemmin paljon. Koen kuitenkin, että yliopistokeskustelun tutkiminen on edelleen tärkeää, koska keskustelu yliopiston uudistuksista käy yhä vilkkaana ja mielestäni uudistusten kohteena olevien ääntä tulisi kuulla.

Eräs pohdittava seikka tutkimusta tehdessäni oli blogien käyttäminen aineistossa. Pohdin, voinko käyttää blogitekstejä suoraan vai tarvitsenko kirjoittajilta luvan niiden käyttöön. Voinko esittää tutkimuksessani blogien kirjoittajien nimet ja blogien osoitteet? Eskola ja Suoranta (2003, 56) painottavat, että tietojen käsittelyssä on ehdottoman tärkeää pohtia luottamuksellisuuteen ja anonymiteettiin liittyviä asioita. Näitä kysymyksiä miettiessäni tulin kuitenkin siihen tulokseen, että blogiteksti vertautuu lehtikirjoitukseen. Blogin kirjoittaja on tietoisesti tuonut kirjoituksensa julkisuuteen ja on tehnyt itse päätöksen esiintyä omalla nimellään. Tekstit ovat internetissä kaikkien luettavissa. Asia olisi ollut toinen, mikäli olisin hyödyntänyt vaikkapa suljettuja keskustelupalstoja. Esimerkiksi Kuulan (2006, 188) mukaan blogien tutkiminen ei vaadi luvan saamista sivustojen haltijoilta. Tekijänoikeuden näkökulmasta niihin tulee viitata normaaliin viittaustapaan, koska blogit voidaan nähdä julkaisuina. (Kuula 2006, 188.)

4.7 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan subjektiivisuus tuodaan yleensä avoimesti esiin. Luotettavuus syntyy tällöin koko tutkimusprosessin arvioinnista. (Eskola & Suoranta 2003, 210.) Luotettavuutta voidaan lisätä muun muassa kuvaamalla tarkasti tutkimuksen toteutusta. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi aineiston keruun vaiheet, luokittelujen ja tulkintojen teon perusteet esitellään. (Hirsjärvi ym. 2000, 214–215.)

Omassa tutkimuksessani olenkin kuvannut aineistoni keräämiseen ja rajaukseen liittyviä seikkoja melko tarkasti. Ongelmallisempaa on mielestäni kuvata esimerkiksi luokitteluni perusteita. Olen kyllä tuonut esiin analyysini etenemisen vaiheet, mutta toisaalta on vaikea kuvata, miten jotkut tietyt luokitukset ovat analyysin kuluessa muotoutuneet. Kuten olen jo aikaisemmin maininnut, ovat tutkimusongelmani ohjanneet aineiston analyysia ja luokitusten tekoa. Aiemmat teoriat ovat myös ohjanneet sitä, mihin olen suunnannut huomioitani ja miten olen luokituksia pyrkinyt luomaan. Loppujen lopuksi kategorioiden syntyyn ovat kuitenkin vaikuttaneet subjektiiviset käsitykseni; toinen tutkija olisi saattanut samasta aineistosta luoda melko erilaisen luokituksen. Analyysiosuuteen olen liittänyt melko paljon suoria sitaatteja aineistosta, jotta lukijan olisi helpompi nähdä, mihin luokitus pohjautuu. Olen myös

kuvannut tarkasti, millaisia asioita olen kuhunkin luokkaan sisällyttänyt, jotta lukija voisi tehdä omat johtopäätöksensä siitä, miten perustellulta syntynyt luokka vaikuttaa. Näin pyrin lisäämään lukijan mahdollisuutta arvioida tutkijan päättelyä (ks. Eskola & Suoranta 2003, 216).

Luokitusten teossa turvauduin valitsemaani metodiin ja yritin yhdistellä aiheita aineistolähtöisesti toisiinsa. Välttääkseni huomioni kohdistumista yksittäisiin, mutta ehkä omasta mielestäni mielenkiintoisiin yksityiskohtiin, koetin muodostaa aineistosta ensin kokonaiskäsityksen lukemalla sen useampaan kertaan. Analyysin kattavuus edellyttää, ettei tulkintoja pohjata satunnaisiin poimintoihin aineistosta (Eskola & Suoranta 2003, 215). Pyrin lisäämään luokitusten relevanttiutta varmistamalla, että yksittäiset luokat koostuivat useasta aineistokatkelmasta ja olivat peräisin useammalta kirjoittajalta. Vaikka yksittäiset poikkeavat mielipiteet olisivatkin toisaalta mielenkiintoisia, halusin, että luokitusten kautta olisi mahdollista saada käsitys yleisemmistä tekstissä esiintyvistä linjauksista.

Tulkinnan osalta huomioin luotettavuuden pohjaamalla tulkintoja aiempaan teoriaan. Tulkinnoissa ongelmallista on kuitenkin esimerkiksi se, missä määrin tutkija on ymmärtänyt oikein tutkittavien kielenkäyttöä ja puhetapoja. Omassa tutkimuksessani tulkinnan ongelmia saattoi aiheutua etenkin sen vuoksi, että olen poiminut tekstistä katkelmia, joita olen sitten yhdistänyt luokiksi. Näin ollen tekstinpätkät on irrotettu kontekstistaan ja väärinymmärtämisen vaara lisääntyy. Luokitusten tekemiseksi aineiston pelkistäminen oli kuitenkin välttämätöntä. (ks. Dey 1993, 117.) Tietenkin pyrin varmistumaan jo katkelmia kerätessäni, että olin tavoittanut kirjoittajan tarkoittaman merkityksen. Kävin kuitenkin vielä uudestaan läpi jokaisen tekstinkatkelman kirjoittaessani kuvausta kategorioista. Palasin siis tässä vaiheessa alkuperäiseen aineistoon ja tarkistin aineistokatkelman asiayhteyden välttääkseni tekstin väärintulkintaa. Kuitenkin tulkinnan ongelma on aina olemassa, koska havaitsemme asioita eri tavalla ja tulkintaan vaikuttaa oma subjektiivinen ymmärrys (Hirsjärvi ym. 2000, 212).

5. TULOKSET

Tutkimusaineistoni osoittaa, että yliopistolaiset näkevät nyky-yliopiston muusta työmaailmasta erillisenä toimintaympäristönä. Yliopiston erityispiirteinä korostetaan muun muassa akateemista vapautta ja yliopiston perustehtäviä. Yliopistolaiset tukeutuvat siis perinteiseen ihanteeseen tutkimuksesta ja opetuksesta ihmiskunnan kehittäjinä.

Markkinasuuntautuneisuuden mukanaan tuomien uudistusten koetaan muuttavan työkuultuuria lisäten vaatimuksia ja paineita työhön. Yliopistolaiset näkevät tehokkuuden ja tuottavuuden painottamisen kyseenalaistamattomana ideologiana. Tieteen ja yliopiston asema ovat uhattuna muutoksissa, ja yliopisto siirtyy erityisasemastaan kohti koulumaista ympäristöä. Myös yhteiskunnan kehittymisen arvellaan vaarantuneen yliopiston aseman muututtua. Uudistuksiin haluttaisiinkin malttia ja toivottaisiin, että yliopistolaiset otettaisiin mukaan niiden suunnitteluun. Näin voitaisiin taata, että yliopistoa ohjataan oikeaan suuntaan ja muutokset lähtevät todellisesta tarpeesta.

5.1 Nyky-yliopisto

Aineiston kommentteista välittyi kuva siitä, millaisena yliopisto nykyisin nähdään. Niistä tuli esiin toisaalta vetoamista yliopiston ihanteisiin ja rooliin, mutta myös yksityiskohtaisempaa erittelyä siitä, mikä on yliopistolle ominaista.

”Nyky-yliopisto” -pääluokka jakautuu kahteen alaluokkaan. ”Yliopiston arvot” -luokkaan keräsin kommentit, jotka viittaavat yliopiston tehtäviin ja ideaaleihin. Yliopiston toimintaympäristöä kuvaavat kommentit taas keräsin alaluokkaan ”yliopiston erityisyys”.

5.1.1 Yliopiston erityisyys

Kategoria ”yliopiston erityisyys” sisältää nimenomaan yliopistolle ominaisia asioita. Kategoriaan sisältyy siis kommentteja siitä, miten yliopistoa ja sen työntekijöitä luonnehditaan, mikä on yliopiston työtä ja mikä on sille ominaista. Siihen kuuluu myös kommentteja, joissa korostuu oman asiantuntija-aseman varjelu ja tiedeyhteisön merkityksen korostaminen. Yliopistolaiset pitävät itseään oman alansa asiantuntijoina, ja he haluavat olla mukana itse ohjaamassa työtään sen sijaan, että ulkoapäin määrätään, kuinka työ tulisi tehdä. Yliopistolaiset haluaisivatkin jättää arvioinnin akateemisen yhteisön tehtäväksi, koska sillä on arvioimiseen parhaat edellytykset. Nämä käsitykset voidaan nähdä yliopistoon liitettävänä erityispiirteinä, jotka kuvaavat sitä, mikä erottaa yliopistotyön muista töistä.

Joissakin aineiston kommentteissa kuvattiin yleisesti yliopistomaailmaa ja akateemista ympäristöä. Yliopistolle katsotaan näissä kommentteissa kuuluvan määrätty tehtävät ja työskentelytavat. Yliopistoa pidetään melko jähmeänä organisaationa, jossa rajoja on vaikea ylittää, ja siten uudistusten vaatima yhteistyö saatetaankin nähdä vaikeasti toteutettavana. Jähmeyttä saatetaan pitää myös etuna, koska se varmistaa perusteiden hallinnan. Yliopiston päätehtäviksi käsitetään tutkimus ja opetus, jotka vaativat akateemista vapautta ja pitkäjänteistä paneutumista. Yliopiston luovuutta ja asiantuntijamaisuutta korostetaan, ja henkilökuntaa pidetään oppineena ja älykkäänä, esimerkiksi uskotaan professoreiden suoriutuvan mitä moninaisimmista tehtävistä.

Tuottavuusohjelmien ajatellaan tuovan yliopistoon yritysmaailman malleja, jotka sotivat tätä yliopistosta nousevaa kuvaa vastaan. Muun muassa lisääntyvien projektitutkimusten ja patkätöiden pelätään uhkaavan tieteen tekemistä. Yliopistolaiset näkevätkin yliopiston sellaisena toimintaympäristönä, johon tuloksellisuusvaatimukset eivät oikein sovi. Seuraavasta kommentista välittyy hyvin kirjoittajan käsitys yliopistosta työympäristönä.

Yliopistojen uuden palkkausjärjestelmän suunnittelua vaikeutti lähtökohta, jossa yritys- ja virastomaailmasta tuotuja malleja yritettiin istuttaa luovaan akateemiseen asiantuntija- ja koulutusorganisaatioon. (Pakkanen 2006b.)

Kirjoittaja näkee siis yliopiston luovana professionaalisen ympäristönä, jota ei voi rinnastaa virastomaailmaan. Kuitenkin näitä virastomalleja on hänen näkemyksensä mukaan yritetty väkisin sovittaa yliopistoon.

Yleisempien yliopistomaailman kuvauksien lisäksi tuodaan esille yliopistotyöhön liitettäviä piirteitä. Yliopistotyön nähdään olevan sellaista, että se vaatii akateemisen vapauden lisäksi rauhaa ja pitkäjänteisyyttä, ja siksi se pitäisi turvata talouden äkkinäisiltä vaihteluilta. Pitkäjänteisen työnteon tekee osaltaan mahdolliseksi työnjako, jonka merkitystä kirjoittajat myös korostivat kommentissaan. Aineistosta nousee esiin halu pitää tutkimusta päätehtävänä ja tarve erotella esimerkiksi hallintotyöt yliopiston varsinaisista tehtävistä. Oikeaksi työksi käsitetään siis opetus ja tutkimus, hallinto on vain jotain, mikä on tunkeutunut yliopistotyöhön tulohajauksen myötä. Joissakin kommentissa jopa todetaan, että mikään muu kuin tieteellinen toiminta siihen liittyvine töineen ei kuulu yliopistoon. Liike-elämän vaatimusten pelätään hämärtävän käsitystä yliopiston ydintehtävistä. Seuraavassa kommentissa yliopistoon tauon jälkeen palannut työntekijä kommentoi näkemyksiään eri tehtävien merkittävydestä:

Huomasin myös, miten paljon vähemmän palkkaa sain yliopistonlehtorina aikaisempaan verrattuna. Hain tutkimuspäällikön virkaa, jossa päätehtävä oli yhden maisterikoulun koordinointi – ja lähtöpalkka professorintasoinen. Kun hämmästyneenä aloin kysellä, mistä tällainen palkkaero, kaikki hymähtivät: johtamisestahan maksetaan enemmän. Vaikka kyse on hallinnosta, päätavoitteen kannalta alisteisesta toiminnasta. (Rotkirch 2.1.2007)

Kirjoittaja on ennen lehtorin tehtäviin paluutaan työskennellyt tutkijakollegiumissa. Hän kuvaa tutkimuspäällikön tehtävien käsittävän lähinnä maisterikoulun organisointia, minkä hän ymmärtää hallinnolliseksi tehtäväksi. Kuitenkin tästä työstä maksetaan melko suurta palkkaa (”lähtöpalkka professorintasoinen”). Yliopiston päätoimeksi kirjoittaja kuitenkin käsittää tutkimuksen ja opetuksen ja onkin siksi hämmentynyt lehtorin viran pienestä palkkatasosta.

Kevätsalon (1999, 192–195) mukaan asiantuntijatyössä toimivilla voi olla vaikeuksia hyväksyä muun muassa tulohajaukseen liittyvää tehtävien uudelleenjakoa. Vanhoista tehtäväalueiden määrittelyistä ei haluta luopua. Halu pitää kiinni tehtäväajaosta korostuikin aineistossani, mikä näkyy muun muassa seuraavassa kommentissa:

Akateeminen vapaus on tieteellisen työn ehdoton ehto, mutta tiedeyhteisön vapaus ei tarkoita mielivaltaa, vaan valistunutta, harkintaan perustuvaa, työn ja vastuun jakoa kollegoiden kesken. Tutkijat tutkivat, opettajat opettavat, opiskelijat oppivat ja hallinto toimii. (Kivinen 2007.)

Kirjoittajan mielestä akateeminen työ on sen luonteista, että työhön tarvitaan vapautta. Hän kuitenkin painottaa vapauteen liittyvää vastuullisuutta. Työ toteutuu parhaiten, kun kukin hoitaa niitä tehtäviä, jotka parhaiten osaa, eikä tehtäviä sotketa keskenään.

Tällaista toimenkuvan jaottelua Vähämäki (2006, 125) pitää kuitenkin vanhaan työhön kuuluneena. Nykytyöhön se ei kuulu, vaan työntekijöiltä odotetaan joustavuutta, ja siksi nykyajan ihanteena onkin moniosaaja. Erikoistuminen johonkin yhteen tehtävään on riski. Työntekijöiden ongelmaksi kuitenkin muodostuu vanhan työn arvojen ja periaatteiden noudattaminen. Työntekijä tarttuu haaveeseen yhden asian osaamisesta, vaikka kysyntää taidolle ei ole. (Vähämäki 2006, 127–128.)

Aineistosta ilmenee, että tuottavuuden tavoittelun koetaan uhkaavan erityisesti työrauhaa, jota pidetään koko akateemisen työn perustana. Kirjoituksissa painotetaan, että yliopistolaiset ovat motivoituneita ja he haluavat tehdä työnsä osaamallaan alueella parhaalla mahdollisella tavalla. Työ nähdään luovana uusien toimintatapojen etsimisenä ja sitä voidaan pitää elämäntapana. Työhön suhtaudutaan siis intohimoisesti; se on totuuden etsintää ja totuuden välittämistä eteenpäin. Tiukan hyötyajattelun koetaan kaventavan akateemista työtä, ja esiin nousee huoli siitä, että laatu kärsii, jos tutkimustyötä ei saa tehdä rauhassa. Eräs kirjoittajaa tiivistää asian näin: ”Tärkein edellytys luovan akateemisen työn tekemiseen on työrauha” (Jokisipilä 8.3.2006). Tärkeänä pidetään myös vapaata keskustelua kollegoiden kanssa. Sama asia tulee esiin Pirttilän ja Eriksson-Pielan (2004, 52) tutkimuksessa.

Yliopistotyössä motivoi paneutuminen itseä kiinnostaviin asioihin eli tutkimustyö. Myös opettamisesta pidetään, vaikka nykyopetuksessa nähdään epämieluisiakin asioita opiskelijoiden lisääntyneiden vaatimusten vuoksi. Monet yliopistolaiset kokevat, että opiskelijoita täytyy yhä enemmän viihdyttää sen sijaan, että voisi keskittyä omien vahvuusalueidensa opettamiseen. Pirttilän ja Eriksson-Pielan (2004, 33) tutkimuksen mukaan työuupumus yliopistotyössä kytkeytyikin useimmiten opetusvelvollisuuteen. Tämä voi johtua siitä, että opettaminen nähdään vaativana asiakaspalvelutehtävänä,

joka on siten henkisesti raskasta. (Pirttilä & Eriksson-Piela 2004, 33.) Sipilä (2007, 41) huomauttaa, että nykyisin opetukselle asetetaan kovempia vaatimuksia kuin ennen ja huonosta opetuksesta voi saada jopa julkista kritiikkiä. Ennen maisteriksi valmistuminen oli karsintaprosessi, josta opiskelijat selviytyivät pitkälti omin avuin. Nykyään ohjaukseen panostetaan enemmän, koska suoritetuista tutkinnoista saadaan tulospisteitä. (Sipilä 2007, 41.) Opetuksen muutosta tuodaan esiin muun muassa seuraavassa kommentissa:

Opetuksestakin on kadonnut ilo. Opiskelijat vaativat yhä enemmän ja yhä värikkäämmiin tapahtuvaa opetusta. Heille ei enää kelpaa liitutaulu tai heijastin, vaan kaikki asiat pitää loihkia animaatioina valkokankaalle. Sen lisäksi vain harvat opiskelijat haluavat kuulla teorioista yhtään mitään, vaikka ne ovat yliopiston ja usein professorinkin vahvuus. Kaikki tieto pitää antaa täysin valmiiksi sovellettuna, mieluummin liikkuvina värikuvina. (Laitinen E. 2007.)

Työssä motivoi omien älyllisten ja yhteiskunnallisten pyrkimysten toteuttaminen, ei niinkään ura. Pieneen palkkaankin voidaan olla tyytyväisiä, jos työ muuten on mieleistä. Mäntylän ja Päiviön (2005, 62) tutkimuksessa, jossa selvitettiin tutkijoiden työssä motivoivia tekijöitä, ilmeni samantyyppisiä toiveita. Tutkijoiden tavoitteena on saada tehdä työ rauhassa, pitkäjänteisesti ja hyvin. Tavoitellaan ammattitaidon kehittymistä, toimivaa yhteistyötä ja tasaveroista asemaa tutkimusyhteisössä eikä niinkään huippusuorituksia ja asemaa tieteen huipulla. (Mäntylä & Päiviö 2005, 62.) Eräs kirjoittaja kommentoi työn motivaatiota aineistossani seuraavasti:

On mahdotonta kuvitella hyvää yliopistoa ilman elävää, korkeatasoista tutkimusta, enkä nyt tarkoita mitään näennäistutkimus- tai selvitystyötä. Tiedon ja ymmärtämysten jano ja mahdollisuus tutkimustyöhön ovat tärkeimmät motivoivat tekijät, jotka voivat kantaa opettajat pitkänkin uran yli. On oikein, että opetusansioita punnitaan urakehityksessä, mutta yliopiston tekee yliopistoksi vain vahva perustutkimus ja siihen tukeutuva tutkijakoulutus. (Nieminen 2007.)

Konttisen (1997, 42) mukaan asiantuntijat joutuvat nykyään kamppailemaan itsemääräämisoikeudestaan. Asiantuntijat katsovat, että heillä on erityistietämyksensä vuoksi tarvittava tieto tehtävien organisointiin sekä suunnitteluun. (Konttinen 1997, 42, 54.) Aineistostani tuleekin esille yliopiston oman asiantuntijuuden ja yliopiston autonomian korostaminen. Oppeja ei haluta omaksua perustelematta ulkopuolelta. Yliopistolaisilla on itsellään vahva käsitys siitä, mikä on yliopiston asema ja sen tehtävä. Näitä käsityksiä uhkaavat muutokset kumotaan yliopistomaailmaan

sopimattomina. Vedotaan siihen, että muutosten ehdottajat, virkamiehet, liike-elämän edustajat tai poliitikot, eivät tiedä yliopistosta tarpeeksi. Yliopistolaiset haluavat, että heitä itseään kuunneltaisiin muutoksia tehtäessä. Seuraava katkelma kuvaa suhtautumista poliitikkojen asiantuntemukseen yliopistoasioissa:

On helppo nähdä, että vain hyvin harvalla uusliberalistisella poliitikolla tai virkamiehellä on oikeasti tuntumaa siihen mitä tieteen tekeminen on. Ja miten heillä olisi? Tiedepolitiikkaamme johtavat opetusministeriön, EVA:n ja Arkadianmäen maisterit. Tuon porukan on aiemmin voinut jättää omaan arvoonsa, koska heillä ei ole ollut juurikaan todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa yliopistolaitokseen ja siellä tehtävään tutkimukseen. Nyt kaikki on toisin. (Telemakhos 23.2.2007.)

Kirjoittaja näkee yliopiston ulkopuolisten toimijoiden sekaantuvan asioihin, joista heillä ei ole ymmärrystä. Ehkä sanalla ”maisterit” korostetaan vielä yliopistolaisten ja poliittisten päättäjien välistä asiantuntemuseroa tieteeseen liittyvissä asioissa. Yliopiston tutkija- ja opetushenkilökuntaan kuuluvat työntekijäthän ovat usein tohtoreita.

Rajojen valvominen näkyy muun muassa UPJ:n kritiikissä. Laitosjohtajan ei ajatella voivan arvioida tutkijoiden suoriutumista, koska hänellä ei välttämättä ole kyseisen alan spesifiä tietämystä. Eräs kirjoittaja kommentoikin uutta tehtäväänsä UPJ-arviota tekemänä esimiehenä: ”En voi laitosjohtajana mennä sanomaan toiselle osastolle, mitä siellä pitäisi tutkia” (Laitinen R. 2006). Samalla kommenteista nousee esiin kirjoittajien vahva näkemys siitä, ettei yliopiston johtamisessa voida käyttää samanlaista ylhäältäpäin tulevaa käskytystä kuin joillakin muilla aloilla. Yliopiston ajatellaan siis pystyvän parhaiten itse ohjailemaan itseään. Tämä näkyy myös aineistosta nousevassa käsityksessä siitä, että yliopistot ovat jo toimineet tehokkaasti ja tehneet annettujen resurssien puitteissa laadukasta tutkimusta. Yliopistolaisten mielestä yliopistojen toimintaa ei tarvitsisi enää ulkopuolelta tehostaa, koska yliopisto itsessään on edistykseen pyrkivä laitos.

Eikö sivistysvaltiossa tulisi olla itsestään selvää, että korkeimman tason tutkimusta tekemän ja siihen perustuvaa opetusta antavan instituution toiminta on laadultaan juuri niin korkeaa kuin se käytössä olevien resurssien puitteissa voi olla? (Jokisipilä 11.4.2006.)

Kirjoittaja vetoaa siihen, että yliopiston toimintaan liittyy lähtökohtaisesti korkea laatu eikä tuottavuuden kohottamisella voi siis lisätä laatua. Tässä on ehkä havaittavissa samantyyppistä näkemystä kuin esimerkiksi Pirttilän (1996) ”objektiivisen tieteen yliopisto” -diskurssissa. Yliopiston käsitetään toimivan yhteiskunnan kannalta parhaalla tavalla, kun se saa itse järjestää toimintansa.

Oman asiantuntija-aseman korostaminen näkyy myös siinä, ettei uudistuksia voida hyväksyä, ennen kuin niille esitetään pätevät perusteet. Uudistuksia kritisoidaan huonoista perusteluista, joita kriittinen yliopistoasiantuntija ei viitsi edes vaivautua lukemaan.

Jo Himasen edellinen, eduskunnalle myymä visio hipoi hyvän mauan rimaa ja pani kysymään julkisen rahoituksen käytön perään, mutta tässä rima ei enää edes notku, vaan tulos on kunnan floppi. Kuka jaksasi nauramatta lukea filosofin näkyjä uudesta luovuuden ajasta ja kommentoida niitä vaikka tässä blogissa? (Suoranta 8.3.2007.)

Yliopistolaiset suhtautuvat tulosohjaukseen kielteisesti. Tulosohjauksen sijaan haluttaisiin painottaa akateemisen yhteisön arvioita. Akateemisen itsekorjautuvuuden uskotaan estävän muun muassa laadun heikkenemisen. Tuottavuusohjelmien ei uskota voivan puuttua laatuun, vaan niiden pelätään päinvastoin kannustavan laiminlyönteihin laadun suhteen. Tieteen oma arviointijärjestelmä katsotaankin riittäväksi arvioimaan yksiköiden ja tutkijoiden paremmuutta. Eräs kirjoittaja korostaakin tieteellisen pätevyyden merkitystä arvioinnissa:

Palkkaerojen pitää olla suhteellisten pieniä ja perustua julkisesti arvioituun tieteelliseen pätevyteen (uuden palkkajärjestelmän voisi korvata sellaisella virkapalkkajärjestelmällä, jossa virat voidaan täyttää nopeasti, ja jossa työntekijä voitaisiin ylentää hänen pätevytyessään tieteellisesti). (Patomäki 25.2.2007.)

Yliopiston kuvailussa tulee siis esille edelleen perinteinen kuva yliopiston tehtävistä ja yliopiston aseman varjelu. Yliopistotyön ja sen motivaation nähdään eroavan tavallisesta työsuhteesta. Yliopistotyötä verrataan jopa taitelijan työhön. Työntekijät ovat asiantuntijoita, joilla on vahva näkemys siitä, miten organisaatiota tulisi kehittää. Ulkopuolelta tuleviin pakkoihin suhtaudutaan hyvin kriittisesti, ja ne torjutaan vetoamalla omaan asiantuntijuuteen.

5.1.2 Yliopiston arvot

Yliopiston yleisiä ideaaleja esiin tuovat kommentit ryhmittelin alaluokaksi ”yliopiston arvot”. Tässä luokassa tuodaan esiin samantyyppisiä arvoja, joita aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu yliopiston perusarvoiksi (ks. esim Clark 1983; Clark 1998; Hakala ym. 2003; Merton 1973; Ziman 1996). Luokkaan sisältyvät kommentit liikkuvat siis yleisemmällä tasolla kuin edelliseen kategoriaan kuuluneet täsmennetyt kuvaukset esimerkiksi yliopiston työstä. Kommenteissa korostuivat yliopiston yleiset tavoitteet, kuten ihmiskunnan palveleminen ja totuuteen pyrkiminen.

Aineisto paljastaa, että yliopistossa elää edelleen vahva sivistysyliopistokäsitys. Yliopiston toiminnan tavoitteena pidetään lähinnä tiedon lisäämistä ja maailman ymmärtämistä, ja tieteen perinteisten arvojen mukaista pyrkimystä kohti totuutta siten arvostetaan. Tämän tavoitteen täyttäminen nähdään tutkijoiden vastuuna ihmiskunnalle. Sitä vastoin talouden arvoja pidetään liian yksiulotteisina. Niiden pelätään uhkaavan sivistystä, eikä tiedon tuottamista markkinoita varten koeta tutkimuksen ensisijaiseksi tavoitteeksi. Uskotaan myös, että tieteen edistysaskeleet voivat olla pieniä, mutta kasaantuessaan ne tuottavat merkittäviä vaikutuksia. Tätä ei huippuajattelussa huomioida. Seuraavasta katkelmasta kuvastuu käsitys yliopistosta yhteiskunnan ohjailijana.

Akatemian idea on olla tieteellisen maailmankatsomuksen instituutio. Joskus on käynyt mielessä tismalleen sama alusta aloittamisen ajatus. Akateeminen opetus ja tutkimus ovat byrokratisoituneet ja markkinoituneet siihen pisteeseen, että olisi puhdistusliikkeen aika. (Kortelainen 2007.)

Kirjoittaja näkee yliopiston tehtäväksi välittää tietoa. Uudistusten hän kokee vieneen työtä huonompaan suuntaan.

Sivistystehtävien lisäksi aineistossa painotetaan yliopiston kolmatta tehtävää, jota pidetään yliopiston toiminnan kannalta olennaisena. Koski (1990, 27–37) on kuvannut puhetta yliopiston vastuusta yhteiskunnalle ”yliopiston julkisen edun” tarinaksi. ”Julkisen edun” tarinan mukaan yliopiston tärkein tehtävä on kansan palveleminen. Aineistostani nouseekin esiin ajatus, että yliopiston tulee vastata yhteiskunnalle ja siksi yliopiston toiminnasta tulee keskustella julkisesti. Kommenteissa kuitenkin

korostetaan, että yhteiskunnan palvelu toteutuu parhaiten yliopiston perustuksen kautta, koska yhteiskunta tarvitsee muutakin kuin myytäviä sovelluksia. Ajatellaan, että yliopiston tulee antaa jotain merkittävää ihmiskunnalle. Hallintotyöt eivät ole olennaisia, koska niistä ei jää mitään tuleville sukupolville. Yliopiston tehtävänä onkin suunnata huomionsa tulevaisuuteen eikä vain lyhytaikaisiin talouden tekijöihin. Kansakunnan sivistämisen vuoksi on myös tärkeää, että koulutustarjonta on laajaa. Huippuyliopistojen tavoittelun ei sen sijaan nähdä johtavan automaattisesti kansakunnan hyvään. Seuraava katkelma tiivistää hyvin käsityksen yliopiston tehtävästä: ”Kimmo Elo ja Lauri Rapeli kirjoittivat viime sunnuntain Hesarissa kauniisti siitä, että yliopisto olisi hyväksyttävä instituutioksi, joka tekee rahallista tappiota tuottaakseen henkistä ja älyllistä voittoa” (Pulla 5.4.2007).

Aineistossani tähdennetään siis sivistykseen liittyviä arvoja ja niiden merkitystä yhteiskunnan hyvinvoinnille. Tämä vastaa Kosken (1990, 78–80) käsitystä siitä, että julkisen edun tarina kietoutuu vahvasti sivistyksen tarinaan. Sivistyksen tarina yhdistetään julkiseen etuun, kun esitetään, että tiedettä tarvitaan ohjaamaan yhteiskunnallista kehitystä. Vaikka korostetaankin yliopiston palvelutehtävää, sen nähdään toteutuvan sivistyksen avulla. Tehokkuuden tavoittelu ei välttämättä siis koidukaan yhteiskunnan hyväksi, vaan kansakuntaa palvellaan parhaiten lisäämällä sivistystä. Aineistossani painotetaan myös akateemisen vapauden merkitystä. Yliopistolaiset ajattelevat, että yhteiskunnalle on hyödyksi, jos yliopisto on mahdollisimman vapaa arvioimaan kriittisesti yhteiskunnan tilaa.

Pidemmällä tähtäimellä uskon myös, että autonominen ja vapaa yliopisto voisi antaa yhteiskunnalle paljon enemmän. Akateeminen vapaus kun ei ole vain joillekin yksittäisille ihmisille allokoitua omaisuutta tai etuoikeutta, vaan jonkinlainen tila, jossa yhteiskuntaa voi tutkia, uudistaa ja jatkuvasti kyseenalaistaa. Tämän tilan kaventuessa yhteiskunta köyhtyy merkittävästi. (Mäntylä 2007.)

Sekä Koski (1990) että Tirronen (2005) uskovat, että sivistysihanne muuttuu nyky-yliopistossa. Kosken mukaan sivistyksen tarina alkaa menettää yhä enemmän merkitystään. Jos sitä halutaan puolustaa, sitä tuodaan tehokkuusdiskurssin rinnalle tai tuomaan sisältöä siihen. Sivistystä aletaan esimerkiksi perustella tehokkuudella. (Koski 1990, 86–87, 167) Tirrosen mukaan nykyinen sivistyskäsitelmä liittyy usein myös työelämän osaamiseen ja ammattitaitoon. Se voi modernissa yliopistossa siis yhdistää

työelämälähtöisyyttä ja akateemisia arvoja ja saada siten itseisarvon lisäksi myös välinearvoa. Sivistys merkitsee Tirrosen mukaan nykyään laaja-alaisen ja pohtivan ajattelutavan lisäksi myös kustannustehokkuuteen pyrkimistä ja ulkoa tuleviin vaatimuksiin mukautumista. (Tirronen 2005, 116–117.)

Aineistossa näyttäisi korostuvan kuitenkin klassinen sivistyskäsitelmä, jossa sivistys on itseisarvo ja sen tavoittelu oikeutetaan kansakunnan etuun vedoten. Tieto on itsessään tavoittelemisen arvoista, ei välttämättä siitä saatavan hyödyn vuoksi. Yliopistolaisten näkemys on, että tieteen arvoa ei voi supistaa vain sen taloudelliseen hyödyttävyyteen:

Kaikkein turhauttavinta hänen puheenvuorossaan on kuitenkin se, että nyt on professorin arvovallalla varustettuna päässyt valtajulkisuuteen näkemys, jonka mukaan tieteellä itsessään ja sen pohjana toimivalla vapaalla kriittisellä ajattelulla ei ole mitään muuta kuin välinearvoa. (Jokisipilä 3.7.2006.)

Toisaalta joissakin kommentteissa painotetaan myös yliopiston merkitystä Suomen kilpailukyvyille. Tämän voisi ehkä nähdä edustavan uudenlaista sivistyskäsitelmää, jossa sivistystä perustellaan tehokkuudella.

Yliopistosektorin suunnittelun lähtökohtana tulee olla yhteiskunnan tiedon ja sivistyksen tason nostaminen ja korkeimman koulutuksen saaneiden tarve eri aloilla. Yliopistojen määrä ja koko tulisi mitoittaa tämän tarpeen mukaisesti ja resursoida yliopistot niin, että ne pystyvät toimimaan kansainvälisesti kilpailukykyisesti. (Reponen 2006.)

Sivistysyliopistoihanteet pitävät siis pintansa. Tavoitellaan totuutta ja halutaan toimia ihmiskunnan hyväksi. Yliopiston kolmatta tehtävää eli yhteiskunnan palvelua korostetaan myös. Aineistoni kommentteissa välittyy enimmäkseen kuva sivistyksestä ja totuuden tavoittelusta itseisarvoisina sekä halu tavoitella muutakin kuin materiaalista hyötyä. Toisaalta joissakin kommentteissa tuodaan esille myös tuottavuuden merkitys esimerkiksi kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta. Joka tapauksessa kolmanteen tehtävään vastaamisen nähdään toteutuvan parhaiten pitkäjänteisenä yhteiskunnan kehityksen turvaamisena, ei lyhyentähtäimen voittoina. Vaikka siis tehokkuuspuhettakin on havaittavissa, kommentteissa tehdään kuitenkin eroa markkinaorientoituneeseen välittömän hyödyn tavoitteluun.

5.2 Uudistuksiin liitetyt uhat

Uudistuksiin liitetyt uhat -pääluokkaan kuuluvat kommentit ryhmittelin kolmeksi alaluokaksi. ”Markkinoiden visio” -luokka sisältää yliopiston markkinaorientoituneisuuden lisääntymistä kommentoivia kirjoituksia. ”Yliopiston loppu” -luokkaan taas kokosin kommentteja, joissa pelättiin koko yliopistolaitoksen rapautuvan uudistusten myötä. ”Työn epähumanisoitumisen” -luokkaan sisältyy kommentteja yliopistotyön yleisestä kurjistumisesta.

5.2.1 Työn epähumanisoituminen

Työn epähumanisoitumisen -luokan kommentteja yhdistävänä piirteenä on kokemus työn inhimillisten puolien laiminlyönnistä. Tämän vuoksi nimesin kategorian työn epähumanisoitumiseksi. Kategorian erillisyyttä esimerkiksi yliopiston loppu -kategoriasta puoltaa, se että kommentit liittyvät nimenomaan työn kurjistumiseen eivätkä niinkään huoleen tieteen ja yliopistolaitoksen asemasta. Markkinoiden visio -kategorian kommentit taas kritisoivat tapaa, jolla markkina-ajattelua ja uudistuksia on tuotu yliopistoihin. Se sisältää pelkoja markkinaorientoituneiden näkemysten yksinvallasta.

Yliopistolaiset ovat havainneet uudistusten vaikutukset työhönsä muun muassa jatkuvana työn vaatimusten kiristämisenä ja työn kuluttavuutena. Myös koko toimintakulttuurin nähdään muuttuvan, niin että aletaan painottaa työn dokumentointia ja oikeanlaista työn esittämistä. Työn nähdään siis vievän kaikki voimavarat ja sitovan koko yksilön elämän, eikä inhimillisille arvoille jää sijaa.

Tehokkuusvaatimusten koetaan kiristyvän koko ajan. Yliopistolaiset ovat mielestään joustaneet ja olleet ehkä liiankin sitoutuneita. He pelkäävät, että tätä sitoutuneisuutta ei kuitenkaan palkita, vaan vaatimuksia kiristetään entisestään. Yliopistolaiset itse korostavat, että tuotos on tullut nimenomaan ylimääräisestä työstä ja työntekijöiden uhrautumisesta. He tekevät jopa vapaaehtoisesti työtä ja pyrkivät lojaalisti tavoitteisiinsa, vaikka tietävät, ettei tavoitteita saavuteta normaalin työajan puitteissa. Aineiston kommentteissa kritisoidaankin sitä, että tehokkuudeksi käsitetään henkilökunnan

jatkuva kuormittaminen. Ehkä takana on ajatus, että nykyään työnantajan pitäisi jo ymmärtää tehokkuuden syntyvän muulla tavalla kuin kuluttamalla työntekijät loppuun. Jotkut vertaavat nykyistä tilannetta taylorismiin. Seuraavasta kommentista näkyy hyvin tuottavuusohjelmien kritiikki.

Joulukuussa varmistui kuitenkin “puolueettomalta” taholta se yliopistojärjestöjen tietämä tosiasia, että yliopistojen tuottavuuden kasvu viimeisen kymmenen vuoden aikana selittyy opettajien ja tutkijoiden palkattomilla ylitöillä. Tiedot osoittavat, että ainoa tapa, jolla yliopistot ovat kyenneet saavuttamaan ylimitoitettut tavoitteensa on ollut se, että opetus- ja tutkimushenkilöstö on vapaapalokuntalaisina kantanut vastuunsa ja pyrkinyt tavoitteiden täyttämiseen, vaikka on tiennytkin sen mahdottomaksi työelämän lakeja noudattamalla. (Puhakka 2006a.)

Vähämäen (2006, 59) mukaan nykyinen työ onkin muuttunut ikään kuin jatkuvaksi urakaksi. Kun projektit seuraavat toisiaan, ei hengähdystaukoja synny. Vähämäen mukaan ihmiset ovat kuitenkin omaksuneet modernille ajalle ominaisen ajatuksen työstä kutsumuksena ja sitoutuvat työhönsä, vaikkei sitoutumisesta enää palkittaisi. (Vähämäki 2006, 59, 89–91.) Näin siis jatkuvat projektit ja uhrautuva asenne kuormittavat työntekijöitä. Aineistoni perusteella sama ilmiö näyttäisi kuvaavan myös yliopistomaailmaa. Siltala (2007, 667) näkee, että erityisesti akateemiset toimihenkilöt ovat joutuneet pettymään odotuksissaan työelämän muutoksesta. He ovat toimineet odotusten mukaan omaksumalla elinikäisen oppimisen ja pitämällä itseään markkinakelpoisina. Työelämä ei ole kuitenkaan tarjonnut vastiketta annetuille panoksille. (ks. myös Casey 1995.) Siltala katsoo, että palkkatyö on lakannut olemasta työntekijän omakohtainen projekti, kun työntekijät joutuvat lisäämään työnsä määrää saamatta parempaa palkkaa tai työsuhteturvaa. Sen sijaan työ on alkanut tuntua yhä enemmän hyväksikäytöltä. (Siltala 2007, 673.) Myös Blomin ym. (2001, 133–134) mukaan ainakin tietotyöläisten työssä on havaittavissa työn vaatimusten kasvaminen samalla, kun työn perusedellytykset ovat heikentyneet. Työtahti ja aikapaineet ovat kovia. (Blom ym. 2001, 133–134.)

Yliopiston uudistusten nähdään kasvavien tehokkuusvaatimusten lisäksi kurjistavan myös monella muulla tapaa. Kurjistuminen näkyy muun muassa kasaantuvina työtehtävinä ja näännyttävinä vastuina. Töitä nähdään siis olevan liikaa. Voimavarat ovat ehtyneet, kun työntekijöillä on liian monia rooleja ja vastuita. Pirtilä ja Eriksson-Piela (2004, 84) ovat havainneet, että tehtävien moninaisuus tuottaakin laitostasolla

ongelmia, kun harvoilla laitoksilla on mahdollisuus perustaa virkoja tai alayksiköitä yliopiston kolmatta tehtävää varten. Tähän liittyviä tehtäviä voivat olla esimerkiksi tilaustutkimukset, konsultointi, täydennyskoulutus ja alueelliset asiantuntijatehtävät. Pirttilän ja Eriksson-Pielan mukaan tutkija-opettajilla on voimavaroihinsa nähden liikaa tehtäviä eikä virallinen työaika riitä. Perinteisten tutkija-opettajien onkin täytynyt kehittää osaamistaan, mikä on lisännyt työhön laadullisesti uudenlaisia vaatimuksia. Työ on siis paitsi määrällisesti myös laadullisesti kuormittavaa. (Pirttilä & Eriksson-Piela 2004, 71, 84.) Blom ym. (2001, 133) näkevätkin, että ammattitaitovaatimusten kasvaminen on ominaista nykyajan tietotyölle. Eräs kirjoittaja kommentoi tehtävien moninaisuutta näin:

Yliopistoon tulleet suorituksen mittausjärjestelmät hiostavat. Ne painostavat professoria tekemään ja ohjaamaan tutkimusta, kehittämään opetusta ja hoitamaan hallintoon liittyviä velvoitteita yli voimavarojensa. Sen lisäksi professorin odotetaan kehittävän yhteiskuntasuhteita ja viime kädessä hankkivan itse rahoituksen omalle tutkimustoiminnalleen. Se on kerta kaikkiaan liikaa. (Laitinen E. 2007.)

Työmäärä paitsi kuluttaa voimavaroja myös lisää riittämättömyyden tunnetta. Ei ole aikaa tehdä työtä hyvin, jolloin joudutaan tinkimään laadusta ja olennaisista työtehtävistä. Myös oma tutkimustyö jää jalkoihin, mikä uhkaa sisäistä motivaatiota. Työntekijät vieraantuvat työstä, koska siitä tulee yhä ulkokohtaisempaa. Pirttilä ja Eriksson-Piela (2004, 84) esittävätkin, että tutkimustyötä häiritsevät keskeytykset, tutkimuksen ja opetuksen integrointi on vaikeaa ja hallinnolliset ja alueelliset tehtävät ovat lisääntyneet. Blom ym. (2001) toteavat myös, että nykyinen työ on raskasta, koska kiire ja työn määrä ovat lisääntyneet. Kuormittavuutta kompensoivat kuitenkin ainakin tietotyössä työn mielekkyys ja keskimääräistä suurempi itsenäisyys. Blom pohtii, riittääkö tämä kuitenkaan motivaatioksi vaatimusten jatkuvasti kiristyessä. Esimerkiksi ylityöt ovat yleistyneet, ja joustot merkitsevät yleensä joustoja työnantajan hyväksi. (Blom ym. 2001, 212.) Pirttilä ja Eriksson-Piela (2004) sekä Ylijoki ja Mäntylä (2003) ovatkin havainneet tutkimuksissaan, että tutkijat kokevat vaikutusmahdollisuuksiensa vähentyneen. Myös aineistoni kommenteista näkyy, että autonomian ja omien vaikutusmahdollisuuksien koetaan kaventuneen: ”Jo toteutetut muutokset ja vallitsevat valta-asetelmat mahdollistavat akateemisen vapauden ja itsehallinnon kaventamisen entisestään” (Patomäki 25.2.2007).

Kommenteista ilmenee, että työn inhimillisiä puolia laiminlyödään. Lisääntyneet ristiriidat työpaikalla, työn ulkopuolisen elämän häiriintyminen ja henkilöstön aseman epävarmuus kuormittavat henkisesti ja vaikuttavat siten työssä jaksamiseen. Kirjoituksissa nähdään muun muassa, että työn epävarmuudesta on tullut normi ja vakinaiset virat ovat harvinaisia. Tämän vuoksi syntyy jatkuvaa kilpailua, ristiriitoja ja epäluottamusta, jotka vievät huomion olennaiselta työltä. Julkunen ja Nätti (1999) ovat havainneet, että tietotyötä tekevät kokevat työn keskeiseksi ongelmaksi juuri ristiriidat. Myös Blom ym. (2001, 133) toteavat, että selkein muutos työelämässä on ristiriitojen ja kilpailun lisääntyminen. Tuloksien mittausta voi olla yksi tekijä, joka lisää epävarmuutta ja ristiriitoja. Siltalan (2007, 672) mukaan nykytyössä tulos on siirretty työntekijän osaamisesta organisaation ominaisuudeksi. Työn tulos on alkanut siis riippua muista työntekijöistä. Tämä johtaa työtovereiden valvomiseen sen varmistamiseksi, että kaikki tekevät varmasti yhtä paljon työtä. (Siltala 2007, 672.) Tulosten seurantaan liittyvä uusi palkkausjärjestelmä kuvataankin aineistossani merkittävänä epävarmuuden ja ristiriitojen aiheuttajana. UPJ:tä kritisoidaan erityisesti siitä, ettei se ole julkista, ja pelätään myös esimiehen mielivaltaa. Eräs kirjoittaja kuvailee UPJ:n vaikutuksia näin: ”Monet tutkimukset raportoivat syrjinän ja suosinnan kokemuksista, yhteistyön ja luottamuksen vähenemisestä, kilpailun ja kateuden lisääntymisestä” (Simola 18.1.2006).

Työn koetaan uhkaavan koko elämää työn ulkopuolella. Blom ym. (2001, 136) uskovat työn ja kodin välisen ristiriidan muodostuvankin keskeiseksi ongelmaksi tietotyöläisten työssä. Työ on rasitteena perhe-elämälle. (Blom ym. 2001, 136.) Myös Ylijoki ja Mäntylä (2003, 134) havaitsivat tutkimuksessaan, että työn ja muun elämän koetaan olevan epätasapainossa. Aineistoni katkelmissa tuodaan esiin, että yliopistolaisilla ei ole aikaa ystäville ja perheelle, koska erityisesti hallintotyöt vievät kaiken ajan. Tutkimusta täytyy siis tehdä omalla vapaa-ajalla. Vähämäen (2006, 143–145) mukaan yliopistossa työn ja kodin välisen rajan ylittämisen tekee erityisen helpoksi projektitutkimuksen yleistyminen. Tutkija joutuu panemaan alttiiksi kaikki kykynsä ja koko elämänsä suoriutuakseen tehtävistään. (Vähämäki 2006, 143–145.) Aineistostani nousee esiin pelko siitä, että tulevaisuudessa arvostetaan vain suorituskeskeisiä ihmisiä, jotka omistautuvat täysin työlle. Yritysmailmassa on ymmärretty ottaa työntekijä kokonaisuutena huomioon, mutta yliopiston nähdään jääneen tässä suhteessa jälkeen. Yliopistolaiset kokevat, ettei henkilöstön kestäkyvystä välitetä ollenkaan. Projektit

seuraavat toisiaan, eikä hengähdystaukoa saa ikinä. Jatkuvan huippusuoritusten hakeminen koetaan ahdistavaksi, mutta huippua tavoitellessa ollaan valmiita mihin tahansa uhrauksiin.

– – tuntuu olevan rajattomat mahdollisuudet lisätä maisteripajoja, tehostaa tohtoritulvaa, mennä pörssiin, hakea patenteja ja tuotteistaa tieteellisiä ideoita. Julkaisupaketteja matkaa toimituksesta toiseen tyrkylle, projektin jälkeen tulee toinen nasevalla akronyymilla identifioitu projekti. Ei niin väliä, jos väkeä väsyttää ja tyhy-toimintaan on tunkua. Gradutetaan wiidessä vuodessa tuplamaisteriksi puolet ikäluokasta ja lisätään YTHS:n psykologipalveluja. (Atjonen 2007b.)

Työntekijät kokevat myös, että henkilökunnalle säilytetään suurin vastuu tuloksista, mutta silti henkilöstöä ei ole kuultu tarpeeksi muutoksissa, vaan ne on tuotu vain ulkoapäin. Vaikutusmahdollisuudet nähdään olemattomiksi, vaikka oma osallistuminen olisi olennaista, jotta muutoksiin voitaisiin ylipäänsä sitoutua. Clark (1998, 137) huomauttaa, että perinteisiä akateemisia arvoja ei voi vain työntää syrjään, vaan parhaiten markkinaorientoituneiden ja vanhojen arvojen sopeuttaminen onnistuu, kun otetaan luotettuja henkilöitä laitosten sisältä mukaan muutokseen. Muutosten pakottaminen ylhäältäpäin synnyttää liikaa vastarintaa. (Clark 1998, 137.) Aineistossani painotetaan henkilöstön merkitystä kaikessa yliopistoon liittyvässä kehittämisessä.

Yliopistoissa henkilöstö on käytännössä ainoa voimavara ja tuloksen tekijä. On tärkeää, että myös henkilöstö on mukana muutosten suunnittelussa alusta alkaen. Vain näin muutoksiin voidaan suhtautua luottavaisesti ja niihin voidaan sitoutua. (Hirvonen 2006.)

Aineistosta nousee esiin pelko työn muuttumisesta täysin toisenlaiseksi, ja koko toimintakulttuurin nähdään siis muuttuvan. Uusi työkuultuuri pohjautuu vahvasti näyttöihin. Työ nähdään tehdyksi vasta, kun se on pystytty dokumentoimaan. Se on siis muutettava järjestelmän ymmärtämään muotoon mitattavaksi, muuten se jää näkymättömäksi. Nykyisessä työssä korostuvat työn suunnittelu, arviointi ja dokumentointi. Muuttuvaan työkuultuuriin liittyviä pelkoja kuvaa muun muassa seuraava katkelma:

Joka tapauksessa me olemme saaneet viime vuosina jo paljon: arvot, visiot, strategiat, tulostavoitteet, johtajat, uuden kannustavan palkkajärjestelmän

avecinaan lähiesimiehet ja kehityskeskustelut, laatukäsikirjat ja siinä ohessa joukon erisnimiä kantavia olioita kuten Korpin, Kotan, Suvin, Optiman, Plonen ja sen sellaista, jotka kirjaavat ja dokumentoivat tuon kaiken. Kaikkien noiden kanssa me teemme nyt työtämme, ja vain se, mikä asettuu luotuihin viitekehyksiin, on niiden tavoitteiden mukaista, ilmaistavissa vaadituilla käsitteillä, jäsennettävissä mallin mukaan ja mitattavissa niin kuin mittari vaatii, on oikeaa työtä. Muu työ on muuttunut näkymättömäksi. Ja mikä ei ole näkyvää, sitähan ei ole. (Kuhmonen 2007.)

Vähämäen (2007, 108–110) mukaan tilivelvollisuus johtaakin siihen, että työnteko suunnitellaan jo etukäteen niin, että saadaan oikeanlaisia tuloksia ja optimoidaan tehtävä tuloksia vasten. Myös Sennett (1998, 106–110) on esittänyt, että nykytyössä täytyy jatkuvasti osoittaa pätevyytensä uudestaan, koska menneitä saavutuksia ei huomioida. Ylijoki ja Mäntylä (2003, 132) ovatkin havainneet, että tutkijat kokevat olevansa jatkuvien arviointien kohteena. Jokainen uusi sopimus on näytön paikka. Ei voi luottaa vanhoihin meriitteihin, vaan työssä on jatkuvasti keskityttävä myös tulevan projektin hankkimiseen. (Ylijoki & Mäntylä 2003, 132–133.)

Aineistoni kommentoissa nähdään, että nykyisessä yliopistotyössä ei ole olennaista vain tuloksen aikaansaaminen, vaan tärkeäksi nousee myös prosessi, jolla työtä dokumentoidaan. Työtä tehdään puhumalla työstä ja tekemällä sitä siten näkyväksi. On osattava käydä kehityskeskusteluita ja omaksuttava tulosohjauksen arvoja sekä osoitettava sitoutuneisuuttaan toimintaan. Työn kannalta voi olla olennaista, miten osaa verkostoitua juuri oikeanlaisten tahojen kanssa kulloisellakin hetkellä. On siis ikään kuin osattava näytellä oikein ja hallittava oikeanlaiset vuorovaikutustaidot. Vähämäki (2006, 84) puhuikin työn oikeanlaisesta esittämisestä. Myös Sennett (1998) toteaa, että oikeanlaista kommunikaatiota vaaditaan nykytyössä. Monet ovat myös painottaneet sitä, että nykytyössä persoona korostuu (ks. esim. Holvas & Vähämäki 2005; Parviainen 2006; Konttinen 1997). Seuraavassa katkelmassa on kommentoitu työn muutosta.

Varmistat siis, että olet olemassa, tänään yksien ja huomenna tarvittaessa hyödyllisempien kumppaneiden kanssa. Eikä näytön tuumissa kannata säästellä, että sinut varmasti huomataan. (Atjonen 2007b.)

Raportointitieto saattaakin muodostua uudessa työssä olennaiseksi. Treuthardt (2004, 145) esittää, että tulosohjausneuvottelujen yhtenä päämääränä olisikin arviointitiedon

tuottaminen. Arviointitietoa myydään, jotta saataisiin lisää voimavaroja, joilla voitaisiin tuottaa uutta tietoa. Treuthardtin tulkinnan mukaan tulossopimukset täyttävät tulosohjaukseen liittyvän tilivelvollisuuden eli raportoinnin tarpeen. Tulosohjauksessa raportointi nähdään siis myös tuloksena. (Treuthardt 2004, 131, 145.) Näytöt itsessään ovat näin ollen osa uutta työtä. Voi olla, että konflikti siitä, mikä katsotaan varsinaiseksi yliopiston työksi, kulminoituu eroihin tulokäsityksissä. Yliopistolaiset pitävät yliopiston tuloksena tutkimus- ja opetustyötä, kun taas järjestelmän kannalta hallintotyön avulla saatava arviointitieto on noussut merkittäväksi tekijäksi tieteellisen tiedon rinnalle.

5.2.2 Markkinoiden visio

Markkinoiden visio -kategoriaan kuuluvat katkelmat sisältävät pelkoja markkina-ajattelun juurtumisesta yliopistoihin. Kategoria eroaa jonkin verran ”yliopiston loppu” -kategoriasta, vaikka markkinaorientoituneisuuden uhka liittyykin osin pelkoon tieteen arvojen laiminlyömisestä. Kuitenkin tähän kategoriaan liittyvät kommentit kritisoivat markkina-ajattelua yleisesti eivätkä niinkään erittele sen seurauksia esimerkiksi tieteelle kovin yksityiskohtaisesti.

Yliopistolaiset pelkäävät, että markkinaorientoituneet arvot alkavat ohjata yliopistoa ja markkinamekanismiin uskotaan sokeasti. Aineistostani voi havaita, että yliopistolaiset suhtautuvat markkinaorientoituneisiin arvoihin varauksellisesti. He vaalivat edelleen sivistysihannetta, mutta ulkopuolinen yhteiskunta painottaa lähinnä yliopiston innovaatiomahdollisuuksia. Yliopiston toimintaa sävyttää siis markkinoiden paineiden luoma innovaatiouusko, joka näkee tutkimuksen ja opetuksen tehtäväksi lähinnä uusien innovaatioiden tuottamisen. Yhteiskunnan palvelutehtävää korostetaan ja painotetaan yliopiston vastuuta saamistaan verovaroista. Yliopiston on tämän vuoksi koko ajan reagoitava ulkopuolelta tuleviin haasteisiin, ettei Suomen kansainvälinen kilpailukyky horjuisi.

Yliopistolaiset kokevat, että sivistysihanne on uhattuna. He pelkäävät, että yliopisto alkaa palvella lähinnä liike-elämää ja sen muut tehtävät jäävät toissijaisiksi. Uhkana

nähdään siis uusliberalistinen katsantokanta, joka legitimoii itse itsensä ja oikeuttaa minkä tahansa muutoksen tekemisen.

Mutta vasta 1990-luvun alussa tuli viimeinen niitti siinä mielessä, että nyt yliopistot sitoutettiin tulosohjausmekanismien kautta taloudellisen kasvun ideologiaan ja korkeakoulupolitiikka tuli täysin alisteiseksi yleiselle yhteiskunta- ja talouspolitiikalla. Tälle ajalle on ollut tyypillistä se, että politiikka on lähes täysin valtiovarainministeriövetoista, eikä opetusministeriö ole kyennyt vastustamaan, tai kenties edes halunnutkaan vastustaa, taloushaukkojen taholta tulevia budjettivaatimuksia. (Puhakka 2006b.)

Joka puolella on ”haasteita”, mihin on pakko vastata nopeasti ja määrätietoisesti, muuten Suomea uhkaa suistuminen huipulta, romahdus, tappio. Korkeakoulutus, tutkimus ja tuotekehittäminen ovat avainroolissa tässä ankarassa – suorastaa darwinistisessa – maailmanlaajuisessa kilpailussa. Tehtävänä on tutkimuksen ja koulutuksen valjastaminen Suomen ja suomalaisten yritysten kilpailukyvyyn palvelukseen. (Patomäki 25.2.2007.)

Myös se, miten muutoksia ajetaan, herättää kritiikkiä. Aineistossa tuodaan esille, että esimerkiksi huippuyliopistohankkeissa ja muissa uudistuksissa viljellään sanoja, jotka tuntuvat olevan pelkkiä iskulauseita. Uudistuksia ei tarvitse perustella, vaan toistamalla sanoja yritetään vakuuttaa kuulijakunta muutoksen tarpeellisuudesta. Esimerkiksi laadun kehittämistä puhutaan yleisellä tasolla, eikä kerrota konkreettisesti, mitä pitäisi tehdä. Treuthardt (2004, 127) mukaan esimerkiksi tulossopimusneuvotteluissa laatu on kyllä mukana keskusteluavaruudessa, mutta neuvottelun luonteen vuoksi laatua tai sen mittapuita ei määritellä. Treuthardt uskoo, että tulosohjausprosessi palveleekin lähinnä yliopiston johdon tarvetta saada oikeanlaista tietoa osaksi opetusministeriön ja yliopiston välillä käytäviä neuvotteluja sekä antaa tietoa tiedekunnille siitä, minkälaisia toimenpiteitä niiltä ja ainelaitoksilta odotetaan. Neuvottelut eivät siis usein vastaa tiedekuntien ja laitosten odotuksia. Tiedekunnat haluaisivat tuoda keskusteluissa mahdollisimman paljon esille omia, niille itselleen merkityksellisiä asioita. Ainelaitosten on kuitenkin vaikea löytää keskushallinnon puheesta omia yksilöityjä intressejään, ja siksi keskustelut nähdään jopa sisällöttöminä. (Treuthardt 2004, 98–127, 146, 148.)

Tulossopimusneuvottelujen luonteesta johtuen saattaa siis syntyä käsitys, että kehittämisspuheet ovat vain sanahelinää. Aineiston kommentteissa näkyvä turhautuminen liittyy kuitenkin muuhunkin kuin tulossopimusneuvotteluiden

sanankäänteisiin. Erityisesti julkisessa keskustelussa tiuhaan esiintyviä ”huippututkimus”- ja ”huippuyksikkö”-sanoja epäillään. Käykö niin että sanoja toistamalla voi julistautua ”huipuksi”? Sanojen taakse ei siis tarvita mitään todellisuuspohjaa, vaan tarkoitushakuisesti valittuja sanoja voidaan käyttää palvelemaan omia päämääriä. Seuraava teksti kuvaa hyvin tätä pelkoa:

Stiiknafaulia tai muu sana, joka ei tarkoita mitään, antaa yliotteen joukossa kuin joukossa. Kun se on lisäksi vaikeaselkoinen, sen lausuminen osoittaa, että lausuja on yhteydessä korkeampaan viisasuteen. – – Innovaatioyliopisto on stiiknafauliaa. (Kemppinen 28.3.2007.)

Aineistossa oli jonkin verran myös kommentteja jatkuvasta muutoksesta, joka kirjoittajista tuntuu olevan muutosta muutoksen vuoksi. Kokeillaan uutta ja siirrytään taas kohta eteenpäin. Näin tulee jatkuvia uudistuksia ja siirtymäaikoja. Uudistamista ei tarvitse perustella, vaan muutosten vastustajien tulee perustella, miksi vanha käytäntö tulisi säilyttää. Esimerkiksi ajatellaan, ettei UPJ-kritiikkiin tarvitse vastata, vaan se voidaan leimata muutosvastarinnaksi ja oman edun ajamiseksi. Yliopistolaisista tuntuu, että heidän näkökantojaan ei kuunnella ja että uudistukset tuodaan väkisin ylhäältäpäin eikä niitä voi kyseenalaistaa. Kirjoittajat kritisoivat sitä, ettei muutosta tehdessä mietitä kunnolla muutoksen tarvetta, vaan päätöksissä hosutaan. Treuthardt (2004, 131) onkin kuvannut yliopiston tulosohjausta muodiksi. Treuthardtin mukaan muoti pyrkii uudistumaan ja vaarana on, että hyvistä käytännöistä luovutaan vain uudistuksen vuoksi. (Treuthardt 2004, 131.) Eräs kirjoittaja kommentoi uudistusten vauhtia seuraavasti:

Jos jo lähtökohdat ovat jääneet miettimättä ja perustelematta, niin miksi kenenkään pitäisi kuunnella tällaisia ehdotuksia. Tietysti siksi, että Suomessa ylipäänsä järki, ajattelu ja rationaalinen harkinta ovat muuttuneet menneen maailman toimintatavoiksi. Nyt on muodikasta hosua ja tehdä huonoja ratkaisuja. Järjenkäyttö ja harkinta uudessa toimintaympäristössä ei ole suotavaa, se on pelkkää peruutuspeiliin katsomista.(Eräsaari 13.3.2007.)

Yliopistolaiset pelkäävät markkinasuuntautuneisuuden lisääntymisen siis johtavan siihen, että yliopisto alkaa palvella vain yrityksiä ja tuottaa innovaatioita. He pelkäävät, että yliopisto joutuu täysin ulkopuoliseen ohjailuun eikä uusia järjestelmiä tarvitse edes perustella, kun sanojen voimalla ajetaan yliopistoa markkinoiden haluamaan suuntaan.

Esille tulevat siis jälleen perinteiset akateemiset arvot, joiden koetaan olevan ristiriidassa markkinaihanteiden kanssa.

5.2.3 Yliopiston loppu

”Yliopiston loppu” -alaluokkaan sisältyy kommentteja, joissa esitetään koko yliopiston toiminta-ajatuksen ja tieteen aseman olevan muutoksissa uhattuna. Markkinaorientoituneisuuden pelätään tuhoavan moraalin. Yliopiston nähdään myös muuttuvan epäakateemisemmaksi ja yliopiston aseman koetaan muuttuneen.

Tähän kategoriaan kuuluvat kommentit, joissa pelätään uudistusten kannustavan tieteen normeja uhkaavaan toimintaan. Uudistusten ajatellaan aiheuttavan muun muassa halua luistaa tehtävistä, koska motivaatio ei ole enää sisäsyntyistä. Varsinkin uutta palkkausjärjestelmää kritisoidaan siitä, ettei se kannusta tekemään mitään ylimääräistä, koska se ei näy mittausjärjestelmässä. Liista tehokkuudesta voi seurata, että rimaa nostetaan koko ajan ja tulostavoitteita kiristetään. Siksi palkkausjärjestelmä kannustaa optimoimaan suoritukset mittarin kannalta sopiviksi, mikä vaikuttaa myös työn laatuun. Kommenteissa nouseekin esiin huoli siitä, että laatu on uhattuna. Järjestelmä kannustaa muun muassa päästämään heikkoja väitöskirjoja läpi, koska kaikki hyötyvät siitä, että laitos tuottaa lisää tutkintoja. Ajatellaan myös, että uuden palkkausjärjestelmän avulla voi menestyä, vaikkei olisikaan saanut tieteellistä arvostusta. Parviaisen (2006, 158) mukaan nykyisessä asiantuntijuudessa tärkeämmäksi voikin nousta se, mitä asiantuntija näyttää osaavan, kuin todellinen osaaminen ja osaamisen luotettavuus. (Parviainen 2006, 158–159.)

Kommenteissa tuodaan esiin muun muassa sellainen näkökanta, että järjestelmä kannustaa julkaisemaan useita referointeja samasta tutkimuksesta, koska tuloksia mitataan lähinnä julkaisuina. Tätä pidetään tieteellisen toiminnan vastaisena, kun varsinainen työ eli todellinen tutkimusenteko jää julkaisun jalkoihin. Huuskon ja Muhosen (2003) tutkimuksessa ilmeni myös samantyyppisiä pelkoja. Tutkijoiden motiiveista oltiin huolissaan, kun nähtiin, että osa on kiinnostunut lähinnä tutkimuksen rahoituksesta ja tutkimuksen levityksestä. (Huusko & Muhonen 2003, 224.) Vähämäki (2006, 96) huomauttaa, että uuden työn kilpailussa ei noudatetakaan sääntöjä reilun

pelin hengessä, jonka mukaan esimerkiksi tehdyllä työmäärällä ja laadulla olisi merkitystä. Sen sijaan persoonalla on vaikutusta. Vähämäen mukaan työmarkkinoilla vallitsee yhteisymmärrys siitä, että vanhat pelisäännöt kannattaa unohtaa. Menestys saavutetaan änkeämisellä ja suhteilla. (Vähämäki 2006, 96–97.) Aineistoni kommentteissa pelätäänkin, että järjestelmä voi johtaa myös mielistelyyn ja siihen, ettei tuoda kovin helposti esille todellisia mielipiteitä. Työn jatkuvan epävarmuuden vuoksi työntekijät eivät myöskään halua sitoutua. Ajatellaan siis, että mittausjärjestelmä ikään kuin pilaa moraalien kannustamalla tavoittelemaan palkintoja ja toimimaan järjestelmän mukaisesti.

Ongelma onkin, että kaikilla prosessin osapuolilla on intressi hyväksyä huonokin väitöskirja: tekijä valmistuu, ohjaaja saa meriittejä, laitos saa rahaa, esitarkastaja ja vastaväittäjä sekä yliopisto saavat meriittejä ja rahaa. (Rotkirch 2.1.2007.)

Palkkausjärjestelmä ei innosta tarttumaan mihinkään uuteen, kiinnostavaan ja yllättävään, sillä sellaisissa hankkeissa tulokset ovat epävarmoja varsinkin lyhyellä aikavälillä. Pikemminkin kannustetaan kohdistamaan ponnistukset yleisesti hyväksytyihin, ylhäältä ehdotettuihin ja varmoihin kohteisiin. (Simola 18.1.2006.)

Kommenteissa pohditaan myös akateemisen yhteisön muutoksia. Yliopiston katsotaan epäakateemistuneen ja menettäneen akateemisuudelle tunnusomaisia piirteitä, kuten oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä. Opiskelijoiden tason nähdään laskeneen, ja yliopisto on samalla muuttunut koulumaisemmaksi. Opiskelijoilla on motivaatio-ongelmia, ja heitä täytyy jatkuvasti ohjata. Tämä ei vastaa käsitystä aiemmasta akateemisesta yhteisöstä, johon opiskelijat sosiaalistuivat.

Koska yliopistoista on ylikoulutusputkessa tullut ikäluokalleni jonkinlainen jatkopäiväkotikoti, jonne kaikki haluavat oleskelemaan (samaa aikaan kun toinen puoli aivoista "loogisesti" päättelee, että opintolainaa ei pidä nostaa yhtään, koska koulutus ei kuitenkaan työllistä), vertailut peruskouluun eivät välttämättä ole kaukaa haettuja. (Assarinvastaanotto 13.3.2007.)

Silvosen (1996, 101–102) mukaan puhe yliopistojen koulumaistumisesta alkoi yleistyä jo 1970-luvulla koulutuksen massoitumisen myötä. Yliopisto oli aiemmin ollut akateemisen habituksen tyyssija. Nykyään ei kuitenkaan ajatella opiskelijoiden arvostavan tiedettä niin kuin ennen. Opiskelusta on tullut materiaalien intressien

edistämisen väline, eikä yliopisto ole siis enää elämän intellektuaalinen keskus. (Silvonen 1996, 101–102.)

Aineistossani korostetaan myös, että tieteen edistyminen on uhattuna, kun tuotetaan sellaista tutkimusta, jonka tulokset tiedetään etukäteen. Innovaatioiden ja yrityselämän tarpeisiin tuotetaan tutkimusta, jolloin yllätyksellisen ja epätavallisen tiedon luominen on epätodennäköistä. Vähämäen (2006, 148) mukaan tiedon tuottamisprosessin epämääräisyys muodostaakin ongelman rahoittajien houkuttelussa. Rahoittajia on vaikea saada, jos on tarjolla vain epävarmoja lupauksia. Päättäjät ja liike-elämän edustajat haluaisivat tutkimus- ja koulutusjärjestelmän eliminoivan turhia mahdollisuuksia. Tietoa tulisi pystyä pisteittämään ja sovittamaan sitä valmiiseen paikkaan järjestelmässä. Tällaiseen järjestelmään sisältyy ulkoista ja sisäistä kontrollia. Ulkoiseen kontrolliin liittyy tekojen jatkuva raportointi, kun taas sisäisenä kontrollina toimii itsekontrolli. Itsekontrolli näkyy aika ajoin toistuvana henkilökohtaisena tilintarkastuksena, jossa arvioidaan, onko tavoitteet saavutettu ja onko aikaa käytetty mahdollisimman hyvin. Näin jokainen uusi tieto kohdataan ikään kuin valmiina, koska sille on jo paikka. (Vähämäki 2006, 148.) Näkemys tulee esiin myös aineistossani muun muassa seuraavassa kommentissa: ”Nykyisessä innovaatiojärjestelmässä ei kuitenkaan ole oikein sijaa kysymyksille ilman valmiita vastauksia” (Vauhkonen 2007).

Aineistostani näkyy, että ulkopuolisten vaatimusten lisäksi tieteen katsotaan olevan uhattuna myös ajanpuutteen vuoksi. Aikaa ei tunnu riittävän yliopiston perustehtäviin, tieteen edistämiseen ja totuuden levittämiseen. Tutkimuksen tekeminen jää vähemmälle, kun keskitytään muihin tehtäviin.

Samalla on kuitenkin syytä kysyä ääneen, kuinka pitkälle maamme yliopistot ja yliopistoväki suostuvat ja pystyvät joustamaan. Monet viime vuosina yliopistoissa toteutetut tai edelleen työn alla olevat mittavat uudistukset on pakon edessä jouduttu repimään enemmän tai vähemmän henkilöstön selkänahasta. Uhkana on, että työ, jonka tavoitteena on entistä laadukkaampi ja monipuolisempia opintopolkuja tarjoava yliopisto-opetus ja korkeatasoisempi kansainvälinen tutkimus johtaakin tilanteeseen, jossa uutta rakennettaessa ja siihen sopeuduttaessa, jää entistä vähemmän voimavaroja käytännön opetustyöhön, ohjaukseen ja tutkimusartikkelien tuottamiseen. (Puhakka 2007.)

Aineistossani korostetaan yliopiston huomioimista kokonaisuutena. Lyhytnäköisellä markkinaorientoituneella politiikalla voi olla kielteisiä seurauksia, kun kukaan ei

kuitenkaan varmasti tiedä, millaista koulutusta tulevaisuudessa tarvitaan. Kommenteissa kritisoidaan sitä, ettei tutkimuksen ja koulutuksen kokonaisuudesta huolehdita vaan kehitetään vain niitä aloja, joille on kysyntää. Näin yliopisto kaventuu, kun esimerkiksi humanististen ja yhteiskuntatieteellisten aineiden on vaikea vetää rahoittajia puoleensa. Eräs kirjoittaja näkee, että rakenteellinen kehittäminen voi tuoda toisille yksiköille enemmän mahdollisuuksia vieden niitä toisilta:

Hallinnollisten yksikköjen koon suurentaminen ei ratkaise mitään yliopistojen ongelmia. Voimavarojen keskittäminen parantaa tietysti joidenkin yksiköiden toimintaedellytyksiä, mutta hintana on eriarvoistuminen ja yksipuolistuminen. (Patomäki 25.2.2007.)

Clark (1998, 141–142) arvelee myös, että markkinaorientoituneisuuden vastaaminen voi olla tietyillä aloilla vaikeampaa, mutta hän uskoo kuitenkin, että niissä löydetään tapoja vastata uusiin vaatimuksiin esimerkiksi lisäämällä tietäntyyppistä opetusta. (Clark 1998, 141–142.)

Taloudellisen tehokkuuden tavoittelulla nähdään olevan haittavaikutuksia, joita ei ehkä ymmärretä. Erityisesti viitataan perustutkimuksen asemaan, jonka koetaan olevan uhattuna. Markkinalähtöisen ajattelutavan ajatellaan vahingoittavan perustutkimusta, josta kuitenkin on pitkällä aikavälillä hyötyä, koska innovaatiot saavutetaan tieteellisen tiedon kasaantumisella. Markkinalähtöisen ajattelutavan mukaan tuotoksia tulisi saada heti. Eräs kirjoittaja kommentoi huippuyliopistokeskustelua näin:

Tässä keskustelussa näyttää tyystin unohtuneen, että sinänsä tärkeät teknilliset innovaatiot ja keksinnöt ponnistavat yleensä olemassa olevalta tieteelliseltä perustalta ja luovat harvoin uutta tietoa. Pitkäjänteisen soveltavan toimintapohjan ylläpitäminen edellyttää aktiivista tieteellistä perustutkimusta, jonka tulosten ei välttämättä voi odottaa tuottavan välitöntä kaupallista hyötyä. (Laitinen R. 2007b.)

Kirjoittaja näkee perustutkimuksen tieteellisen edistymisen kannalta välttämättömäksi. Hän ei kiellä innovaatioiden merkitystä, mutta huomauttaa, että ilman tieteen edistystä ei sovelluksiakaan synny. Hakalan ym. (2003, 56) tutkimuksen mukaan soveltavan tutkimuksen asema onkin vahvistunut, vaikkei se ole täysin syrjäyttänyt perustutkimusta. Perustutkimuksen rahoitus on kuitenkin muuttunut projektiluontoiseksi. Näyttäisi siltä, ettei kenelläkään ole aikaa perustutkimukseen, jota

lähes kaikki haluaisivat kuitenkin tehdä. Projektitutkijoilla on kireät aikataulut, virassa olevat sitä vastoin kamppailevat opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon välillä. (Hakala ym. 2003, 56, 142.)

Ziman (1996, 79) onkin esittänyt, että postmodernin ajan yliopistossa suurimmaksi ongelmaksi tieteen kannalta muodostuu objektiivisuuden häviäminen. Yliopistossa ei ole sijaa intressittömyydelle, vaan tieto rakennetaan kaupallisten, sosiaalisten ja poliittisten intressien varaan. Kaikki tutkimus alkaa liittyä sovelluksiin, ja tilivelvollisuuden vaatimus altistaa tieteen ulkoisille vaikutteille. Koska tiede palvelee yhä enemmän ongelmanratkaisua, sen universaalius kärsii. Yleistettävyyys ei siis ole enää niin tärkeää. (Ziman 1996, 69, 71–79.)

Aineiston kommentteista on luettavissa myös huolta yliopiston asemasta suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Yliopiston vaikutusvallan koetaan hupenneen ja yliopistolaisten nähdään myöntyneen liike-elämä ohjailuun. Yliopisto on siis menettänyt aikaisemman autonomiansa ja asemansa yhteiskunnan ohjailijana. Se on alkanut reagoida ulkoisiin paineisiin sen sijaan, että se itse ohjailisi yhteiskuntaa. Tirrosen (2005, 112) mukaan yliopiston onkin nykyään reagoitava yhä enemmän ulkoa tuleviin tavoitteisiin. Vastaavia näkemyksiä yliopiston aseman muutoksesta ovat esittäneet myös Smith ja Webster (1997). Heidän mukaansa yliopistokeskusteluissa ei enää löydy yhteistä arvopohjaa. Yliopistoa puolustetaan julkisuudessa aina vain sen teollisuudelle ja valtiolle tuovan hyödyn kautta, kun taas vastarinta ilmenee lähinnä kahvipöydän keskusteluissa. Vaihtoehtoista visiota ei näytä siis syntyvän. Smith ja Webster toteavat, että yliopisto on myöntynyt ammatilliseen kompromissiin, jossa etsitään rahaa tekemällä asiantuntijakonsultointeja, järjestämällä tuottoisia konferensseja ja tuottamalla tutkimusta, joiden tarkoituksena on kerätä resursseja tieteellisen edistymisen sijaan. Vallitseva teema on heidän mukaansa velvollisuuden toteuttaminen, ei nauttiminen. (Smith & Webster 1997, 3–5.) Aineistossani eräs kirjoittaja tuokin esiin turhautumisensa huomauttamalla, että ”Yliopistojen pitää pystyä asettamaan yhteiskunnalle haasteita eikä päinvastoin” (Lahtinen 2007).

Aineistosta nousee esiin ajatus siitä, ettei yhteiskunta eikä välttämättä yliopistokaan välitä sivistyksen ihanteesta, vaan ne hiljaisesti hyväksyvät markkinoille alistumisen. Aineiston kommentteissa kritisoidaan yliopistolaisia protestoimattomuudesta tai siitä,

että he korkeintaan hiljaa valittavat. Tämä näkyy muun muassa seuraavassa kommentissa.

Viime aikoina on näyttänyt siltä, että opiskelijat edustavat laitoksessa perinteisiä opettajankoulutuksen arvoja paremmin ja pelottomammin kuin me muut. Me muut joko mökötämme nurkissamme tai laulamme uusliberalistisia veisuja opetusministeriön sekakuorossa. (Telemakhos 4.12.2006.)

Nähdään myös, että samalla kun liike-elämän sananvaltaa lisätään yliopistoissa, ohjaus säilyy edelleen vahvasti valtiolla. Näin ollaan kahden tahon puristuksessa. Häyrinen-Alestalon ja Peltolan (2006, 260) tutkimuksessa tulee esille tämä sama näkemys. Heidän haastattelemansa henkilöt halusivat, että yliopistoilla olisi enemmän päätösvaltaa toiminnoissaan. Nykytilanne nähtiin kuitenkin sellaisena, että yliopistolla on todellisuudessa vain yksi asiakas, nimittäin valtio. Valtio on monopoliasemassa, eikä siis ole olemassa mitään oikeita markkinoita, joilla yliopisto voisi toimia itsenäisesti. (Häyrinen-Alestalo & Peltola 2006, 260, 262.)

Eräs aineistoni kirjoittaja kuitenkin arvelee, että vaikka uudistusten myötä yliopiston vaikutusmahdollisuudet ovat heikentyneet, näyttää rakennemuutos kuitenkin antaneen yliopistolle mahdollisuuden irrottautua opetusministeriön otteesta. Myös tämä kirjoittaja ajattelee, että yliopistot ovat viime aikoihin asti tyytyneet hiljaa osaansa, mutta nyt näyttäisi tapahtuneen muutos.

Ainakin itselläni näihin rakenteellisen kehittämisen ohjelmiin liittyi synkkiä uhkaskenaarioita esim. new public management -ideologian ulottamisesta yhä syvemmälle yliopistojen toimintakulttuuriin, OPM:n byrokraattivallan kasvusta ja yliopistojen jäljellä olevan autonomian kapenemisesta. Nyt julkaistun kolmen suunnitelman pohjalta ei kuitenkaan vaikuttaisi ainakaan vielä olevan syytä paniikkinappulan painamiseen. Yliopistot vaikuttavat vihdoinkin heränneen puolustamaan itsemääräämisoikeuttaan ja pyrkivät hyödyntämään niille ministeriön määräyspolitiikalla langetetun rakenteellisen kehittämisen pakon ottaakseen etäisyyttä julkisesta vallasta. (Jokisipilä 19.2.2007.)

Tärkeänä pidetään siis juuri yliopiston autonomian lisäämistä. Clark (1998, 146) esittääkin, että avautuminen ulkomaailmalle voi tuoda yliopistolle lisää autonomiaa ja yliopiston suhde valtioon muuttuu. Scottin (1995, 171) mukaan valtiosta tulee päärahoittajan sijaan sopimusosapuoli. Tämä johtaa auditoinnin lisääntymiseen. Valtiolla on nykyään useita intressejä yhden kansallisen intressin sijaan, ja yhden

rahavirran sijaan onkin siis yksittäisiä spesifejä sopimuksia. Tämä toisaalta lisää yliopistojen mahdollisuutta suunnitella itse toimiaan, mutta toisaalta yliopistot joutuvat kilpailemaan rahoituksesta muiden instituutioiden kanssa. (Scott 1995, 171–172.)

Yliopiston loppu -kategoriasta käy ilmi, että yliopiston vaikutusmahdollisuuksien ja koko akateemisen ympäristön nähdään muuttuneen. Yliopistossa ei ole enää aikaa käydä intellektuaalisia keskusteluja opettajien ja opiskelijoiden välillä. Tieteen totuuden etsinnän tavoite on uhattuna. Tulosohejausjärjestelmä kannustaa jopa tehtävien laistamiseen ja oman edun tavoitteluun, mikä lopulta uhkaa akateemisia arvoja. Myös yliopiston aseman suhteessa muuhun yhteiskuntaan nähdään muuttuneen.

5.3 Työhön liittyvät toiveet

Pääluokka ”työhön liittyvät toiveet” jakautuu kahteen alaluokkaan: ”uudistusten puutteet” ja ”haluttu suunta”. ”Uudistusten puutteet” -luokan avulla on käänteisesti mahdollista hahmottaa työhön liittyviä toiveita. ”Haluttu suunta” -luokka taas sisältää kommentteja, joista ilmenee, miten yliopistoa haluttaisiin kehittää.

5.3.1 Uudistusten puutteet

Aineistossa kommentoitiin paljon uudistuksiin liittyviä puutteita. Kommenteissa arvosteltiin muun muassa sitä, että yliopiston uudistuksia ei perustella, ja ne nähdään yleensäkin toimimattomiksi.

Uudistusten puutteet -kategoriaan sisällyttämissäni kommenteissa esitetään osittain samantyyppisiä asioita, joita käsittelin jo markkinoiden visio -alaluokassa. Kokosin ne kuitenkin erilliseen kategoriaan, koska ne kuvaavat asiaa eri näkökulmasta. Nämä kommentit erittelevät ehkä yksityiskohtaisemmin, mikä uudistuksissa on vialla. Markkinoiden visioon liittyvissä peloissa huomautettiin, että tiettyjä sanoja toistelemalla yritetään saada oikeutus uudistuksille. Tämän kategorian kommenteissa taas tuodaan esiin yksityiskohtaisesti, mitkä ovat uudistusten taustalla olevat ajatukset, joita ei kyseenalaisteta. Ero ei ole suuri, mutta kategorioideni tarkoituksena on valottaa

tekstin eri puolia, ja siksi jaottelu on mielestäni perusteltu. Tämän kategorian tarkoituksena on tuoda esiin, miksi uudistuksia kritisoidaan.

Yliopistolaiset suhtautuvat uudistuksiin epäilevästi. He kritisoivat uudistuksia ylhäältäpäin ohjatuiksi, ja heillä on vahva käsitys, ettei niillä paranneta tutkimuksen ja koulutuksen asemaa, jotka kuitenkin koetaan yliopiston päätulokseksi. Pelkillä organisaation muutoksilla ei uskota saatavan aikaan huipputason tutkimusta, eikä myöskään uskota uudistusten lisäävän tuottavuutta. Esimerkiksi valtion tuottavuusohjelman katsotaan lisäävän hallintotöitä ja vaativan resursseja ja olevan siten ristiriidassa tavoitteiden kanssa. Kannustinjärjestelmien palkitsevuutta epäillään, koska resursseja ei lisätä. Nämä käsitykset tulevat esiin muun muassa seuraavista katkelmista:

Koska olen aikoinaan seurannut hieman ns. hätäkeskusuudistustakin – sen liian vähää suunnittelua ja hosuvaa toimeenpanoa, en ole välttynyt runsaiden tulipalojen yhteydessä miettimästä syitä ja seurauksia. Kuinka paljon aliarvoisella hätäkeskusuudistuksen toimeenpanolla on ollut osaa runsaisiin tulipaloihin. Vaikka epärealistiset uudistusten aikataulut eivät yliopistoilla saisikaan tulipaloja aikaiseksi, eivät ne myöskään tuo niitä hyviä, joita uudistuksilla luvataan. (Eräsaari 12.3.2007.)

Koetan avata keskustelua aiheesta, koska (lievästi kärjistäen) tuo kuuluisa ja ah niin kannustava järjestelmä [UPJ] ei joko kannusta ollenkaan tai kannustaa vain harvoja ja valittuja, ja niitäkin vain ensimmäiset puolitoista vuotta (Assarinvastaanotto 18.4.2007).

Kommenteissa arvostellaan uudistuksia myös siitä, ettei niissä ole kiinnitetty huomiota tarpeeksi käytännöllisiin kysymyksiin, kuten resursseihin. Muun muassa UPJ:tä kritisoidaan sen käyttöönottoon liittyneistä vaikeuksista. Ajatellaan, että UPJ:n käynnistäminen vie turhaan aikaa, ja lopputulos on, että palkat säilyvät suurin piirtein entisellään. Valvontajärjestelmä siis vain heikentää tehokkuutta, koska se vie työaikaa. Kommenteista ilmenee myös, ettei UPJ:n mittausasteikkoa ja perusteita ole mietitty tarkasti, vaan järjestelmä on mielivaltainen. Uskotaan muun muassa, että palkitsemisjärjestelmä on suunniteltu käytettävien resurssien mukaan ja palkat on jo valmiiksi sovitettu eri ryhmiin. Ylimääräistä kannustinta ei siis ole tiedossa. Eräs kirjoittaja kuvailee tilannetta näin:

Tiesimme jo lähtökohtaisesti, että harvat voivat saada lisää rahaa. Tiesimme, että monet joutuvat nöyryyttävälle takuupalkalle. Tiesimme, että UPJ kannatti joko tehdä täysin näennäisesti, ajattelematta sitä liikaa, tai kieltäytyä kunniakkaasti, kuten professori Merete Mazzarella. (Rotkirch 2.1.2007.)

Toinen kirjoittaja kokee uudistusten tavoitteet tärkeiksi, mutta näkee toimivuudessa ongelmia: ”Yliopistojen tuottavuuden tulee sinänsä olla korkealla tasolla, mutta nyt esitetyt keinot olisivat enemminkin tuottavuutta alentavia” (Pakkanen 2006a). Kilpailukyvyyn lisääminen ei siis sinällään ole ongelmallista, mutta järjestelmä ei edistä yliopiston päätehtäviä eikä huomioi pidemmän aikavälin tavoitteita.

Kirjoituksissa kritisoidaan myös sitä, että uudistusten tarvetta ei ole perusteltu ja uudistukset nojaavat kyseenalaistamattomiin käsityksiin. Uudistusten uskotaan epäonnistuvan, koska niitä on lähdetty toteuttamaan tarkemmin miettimättä. Eräs kirjoittaja kiteyttää asian näin: ”Yliopistokeskustelun vinkeä erityispiirre on se, että väitteiden esittäjillä ei ole minkäänlaista perusteluvastuuta” (Suoranta 8.3.2007).

Uudistusten nähdään pohjautuvan perustelemattomiin olettamuksiin muun muassa siitä, että tutkintojen ja julkaisujen mittaaminen parantaa toimintaa. Myöskään organisaatiomuutosten, ulkopuolisen rahoituksen ja yksikköjen yhdistämisen tuottamia etuja ei ole niissä kyseenalaistettu. Uudistuksia kritisoidaan muun muassa siitä, että niissä uskotaan sokeasti kilpailun takaavan laadun. Koetaan siis, että uusliberalistisia ajatuksia ei kyseenalaisteta eikä aiemmista virheistä oteta oppia. Haluttaisiinkin, että uudistuksia tehdessä neuvoteltaisiin todellisista tavoitteista eikä vain rynnäyttäisi mittaamaan tutkintojen määrää.

Noissa teollisuuden suunnalta tulevissa kirjoituksissa ei arvioida esitettyjen ratkaisujen todellisia seurauksia tai niitä vaikutuksia, joita teknologiateollisuudella on ihmisten elämässä. Niissä pidetään itsestään selvänä, että yhden yliopiston saaminen vaikkapa 20 tai 50 parhaan yliopiston joukkoon olisi ratkaiseva asia suomalaisten hyvinvoinnin kannalta. (Ojanen.)

Uudistusten epäkohtia pohtiessaan kirjoittajat mainitsevat ainakin sen, mitä ei haluta. Kommenteista voi siis päätellä, että yliopistolaisten toiveina näyttäisivät olevan heidän kuulemisensa uudistuksia tehtäessä ja tarve saada tietää uudistuksiin liittyvät perustelut, ennen kuin ryhdytään toimiin. Laadun painottaminen tulee piilevästi esiin tekstistä määrällisten mittausten kritisoinnissa. Kirjoittajien mielestä täytyisi miettiä, mitkä ovat

todelliset tavoitteet, ja vasta sitten tulisi päättää, millä keinoin näihin tavoitteisiin päästään. Uudistusten tulisi parantaa opetuksen ja tutkimuksen asemaa, muuten niiden nähdään vain lisäävän ylimääräistä hallintoa, joka yliopistolaisten näkökulmasta heikentää toimintaa.

Kyse näyttää olevan jälleen osittain siitä, mikä nähdään tulokseksi. Tehokkuuden ja tuloksellisuuden tavoittelu katsotaan kyllä tärkeäksi, mutta tuloksellisuutena pidetään nimenomaan hyvää tutkimusta ja opetusta. Konttinen (1997, 55) esittääkin, että asiantuntijat kamppailevat autonomiastaan samalla, kun hallinto haluaisi tehostaa toimintaa lisäämällä valvontaa ja tulostavoitteita. Tällainen tulosten mittaustapa ei kuitenkaan huomioi asiantuntijoiden käsitystä työn tuloksista. Asiantuntijat itse näkevät tulokset pikemminkin työnsä vaikutusten pysyvyytenä pitkällä aikavälillä. (Konttinen 1997, 55.)

Kevätsalon (1999) mukaan asiantuntijoiden työlle on ominaista työn monopolisointipyrkimykset ja sulkemisstrategiat. Hänen mielestään asiantuntijat pyrkivät varjelemaan rajojaan, mikä heijastuu siihen, miten he suhtautuvat uusiin johtamisjärjestelmiin. Asiantuntijat ovat suuntautuneet työnsä kehittämiseen ja saattavat nähdä tuloskriteerien olevan ristiriidassa omien kehittämisideoiden kanssa. (Kevätsalo 1999, 192–195.)

Ehkä kyseessä on osittain työn kontrollin vastustaminen. Yliopistotyö on asiantuntijatyötä, joka vaatii itsenäisyyttä ja autonomiaa. Blom ym. (2001, 128) toteavat, että tietotyön merkittävänä ristiriitana onkin tiukka valvonta yhdistettynä itsenäisyyteen. Autonomia liittyy mahdollisuuteen itse kontrolloida työn aikaa ja suunnitella työtä. Työn kielteisinä puolina ovat kuitenkin tuloksellisuuden kontrolli ja korkeat suorituspaineeet. Vaikka työssä olisikin suunnitteluautonomiaa, on työtä usein liikaa ja vastuu on lisääntynyt, mikä lisää paineita. Työn palkitsevuuden käntöpuolena on siis alistuminen tulosvalvontaan ja stressiin. (Blom ym. 2001, 128, 136–147.) Aineistostani näkyy kuitenkin, ettei työn palkitsevuuteen uskota ja autonomiankin koetaan heikentyneen. Johtaako tämä palkkioiden ja vaatimusten tasapainon kääntymiseen vahvasti negatiiviselle puolelle? Aineiston joissakin kommentteissa tuodaankin esiin, että akateemisen työn stressaavuutta ja epävarmuutta on aiemmin kompensoinut sen vapaus.

Aineistoni kommenteista ilmenee, että kontrollia pidetään epäluottamuksen osoituksena. Kirjoittajien mielestä ei luoteta siihen, että yliopistolaiset pyrkisivät laadukkaaseen työhön. Kirjoittajat uskovat, että jos yliopistolaisille vain annettaisiin työrauha, he voisivat tehdä työtään tehokkaammin ja laadukkaammin. Ainakaan tulosohjauksen kaltaista valvontajärjestelmää ei katsota tarvittavan.

UPJ ei ole ainoa uudistushanke yliopistoilla. Niin on pitkä rivi, kuten esimerkiksi tutkinnonuudistus, laatuhanke, ulkoiset arviointihankkeet, tuottavuushanke ja immateriaalilainsäädännön uudistus. Kaikilla näillä on yksi yhteinen piirre: yliopistoinstituution edustajat eivät luota yliopiston omaan koulutukseen eikä työntekijöihin. Työtä on kontrolloitava ulkoapäin ja oman työn tulosten omistusoikeuksia kavennettava. (Volanen 13.3.2006.)

Toisaalta kontrolli on ollut aiemminkin osa yliopistotyötä, ja yliopisto on vastustanut ulkopuolisten puuttumista sen toimintaan. Koski (2002, 41) toteaa, että yliopistossa vaalitaan tieteen puhtautta. Tieteen totuutta uhkaavat harhaoppisuudet, joihin voidaan pitää esimerkiksi valtion byrokraattista säätelyä sekä markkinavoimia. (Koski 2002, 41.) Myös Sipilä (2007, 59–60) on esittänyt, että yliopiston tutkijat ja opettajat ovat hyvin vastahakoisia ottamaan ohjeita ulkopuolisilta tahoilta, kuten ministeriöiltä, rehtoreilta tai hallintojohtajilta. Yliopiston työntekijät elättelevät utopiaa siitä, että hallinto ei puuttuisi yliopiston toimintaan. Kosken (1990, 78–80) mukaan yliopisto on aina käynyt taistelua autonomiastaan suhteessa valtioon. Valtiovallan on nähty sekaantuvan yliopiston toimintaan, kun taas yliopisto itse on nähty puhtaana ja intressittömänä. On myös ajateltu, että yliopisto olisi aiemmin ollut vapaa hallinnon intresseistä ja ennen pyrittiin vain sivistyksen lisäämiseen. Näin ei kuitenkaan ole koskaan ollut. (Koski 1990, 78–80.)

5.3.2 Haluttu suunta

Haluttu suunta -kategoriaan olen koonnut kaikki kommentit, joissa tuodaan esiin, miten yliopistoa haluttaisiin kehittää. Aineistossa esitetään ehdotuksia muun muassa siitä, miten yliopistoa voitaisiin ohjata paremmin. Tehokkuutta pidetään tärkeänä, mutta nähdään, että tavoitteeseen ei päästä nykyisillä uudistuksilla. Toisaalta, kuten jo aiemminkin on tullut ilmi, yliopiston tulos saatetaan käsittää eri tavalla kuin

markkinaorientoituneessa näkemyksessä. Uudistuksille löytyy kuitenkin myös puolustajia. Kirjallisuudessa on esitetty, että tehokkuusajattelu saisikin jalansijaa yliopistoissa ja markkinaorientoituneisuus voisi elää rinnakkain perinteisten akateemisten arvojen kanssa (ks. esim. Clark 1983; 1998). Myös suomalaiset tutkijat, kuten Hakala ym.(2003), Huusko ja Muhonen (2003) ja Tirronen (2005), uskovat, että arvot voivat elää rinnakkain.

Työhön liittyvistä toiveista nousee esiin halu verkottua muiden toimijoiden kanssa ja halu tehdä yhteistyötä. Konttisen (1997, 56) mukaan eläminen riskiyhteiskunnassa ja riskitietoisuuden kasvaminen muuttavat asiantuntijatyön valtuutusta. Asiantuntijatyö ei voi enää tukeutua erityisreviiriinsä ja rajojen varjelemiseen, vaan kehitys vie keskinäisen yhteistyön suuntaan. (Konttinen 1997, 56.) Aineistoni kirjoituksista ilmeneekin toivomus yhteistyön lisäämiseen eri tahojen välillä. Kansainvälistä yhteistyötä pidetään tärkeänä. Toimintaa haluttaisiin suunnitella yhdessä esimerkiksi opetusministeriön ja muiden tahojen kanssa. Yhteistyötä halutaan myös yliopiston sisällä esimerkiksi muiden alojen tutkijoiden kesken. Jotkut pitävät myös ammattikorkeakoulun ja yliopiston yhteistyötä hyvänä. Yhteistyön halutaan kuitenkin olevan todellisesta tarpeesta lähtevää eikä siis yhdistymistä yhdistymisen vuoksi.

Yliopistojen yhteistyö tuntuu luonteelta, samoin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kampuskirjastojen yhdistäminen ja muiden vastaavien palvelujen tarjoaminen yhdessä. Täysin päällekkäistä koulutusta täytyy myös voida karsia. (Hirvonen 2006.)

Myös vapaaehtoisuuteen ja todellisiin tarpeisiin perustuva, yhteistoiminta on useimmilla aloilla hyödyllistä (Ojanen).

Yhteiskunnan palvelu ja yhteistoiminnan painottaminen nähdään siis tärkeinä. Tässä suhteessa on ehkä tapahtunut muutosta aiempaan. Ainakin Pirttilän (1997) 1990-luvulla tekemässä tutkimuksessa ilmeni, että akateemiset johtajat eivät olleet yliopistotoiminnan päämääristä neuvoteltaessa kovin kiinnostuneita yliopiston ja muun yhteiskunnan välisistä suhteista. (Pirttilä 1997, 173.)

Vaikka valtaosasta aineistoa välittyy kielteinen suhtautuminen yliopiston viimeaikaisiin uudistuksiin, ei niitä kuitenkaan kaikissa kommentteissa täysin tyrmätä. Esimerkiksi kilpailutetulla rahoituksella uskotaan joidenkin kirjoittajien mukaan voitavan parantaa

laatua. Jotkut näkevät, että vaikka rahoituksen hakeminen on raskasta, se on kuitenkin keino kohdentaa panosta lupaaville aloille. Eräs kirjoittaja pitää esimerkiksi UPJ:tä edistyskeinona aiempaan järjestelmään.

Yliopistojen uusi palkkausjärjestelmä on vanhaa parempi. Palkka määräytyy tehtävien vaativuuden ja niissä suoriutumisen perusteella, pelkät työvuodet eivät sitä enää kasvata. (Pakkanen 2006b.)

Joissakin kommentteissa esitetään johtamisjärjestelmien soveltuvan yliopiston toiminnanohjaukseen.

Hyvässä yliopistossa ei työnantaja eikä työntekijä yritä vaihtaa jalkoja jakkorasta toiseen oman mielensä mukaan. Työn johtamiseen ja jakamiseen, työstä palkitsemiseen ja työyhteisön ongelmatilanteiden selvittämiseen yliopiston laitoksilla ja tutkijakouluissa soveltuvat samat keinot kuin muillakin työpaikoilla. Silloin tarvitaan neuvottelujärjestelmää, taitavia esimiehiä, julkisia ja ymmärrettäviä käytäntöjä – ja ammattimaista otetta. Silloin ei tarvita silinterihattuja, miekkoja tai laakeriseppeleitä. (Vauhkonen 2007.)

Kommenteissa painotetaan kuitenkin, että yliopistolla tulisi itsellään olla vaikutusmahdollisuuksia ja hallintoa tulisi keventää. Korostetaan siis, että yliopisto täytyisi ottaa mukaan aktiiviseen suunnitteluun. Joissakin kommentteissa todetaan, että yliopistotyö on muuttunut perustavanlaatuisesti ja tämä pitäisi huomioida henkilöstön rekrytoinnissa. Pitäisi tehdä selväksi, että yksinpuurtamisen aika on ohi ja on kiinnityttävä työyhteisöön. Enää ei siis riittäisi pelkkä tieteellisen pätevyyden arviointi.

Kerrotaan hakijalle, mihin yhteisö häntä tarvitsee. Sovitaan, että tieteellinen pätevyys on vain yksi kriteeri ja lakataan uskomasta, että tieteellistä toimintaa arvioivat asiantuntijalausunnat kertovat absoluuttisen totuuden henkilön sopivuudesta työyhteisöön. (Varantola 2007.)

Nämä käsitykset viittaavat mielestäni siihen, että markkinaorientoituneisuus on jossain määrin saanut jalansijaa yliopistoissa. Ylijoki (2002) on havainnut, että yliopistosta puhuttaessa käytetään toisinaan managerialistista tarinaa. Managerialistinen tarina ei ole kovin yleinen, mutta sen kautta saatetaan tuoda esille markkinalogiikan lisääntymisen positiivisia seurauksia. Siinä nähdään, että yliopistotyö muuttuu ja tähän muutokseen tulisi reagoida. Akateemisten taitojen lisäksi tarvitaan myös talousosaamista. (Ylijoki 2002, 42–48.)

Kosken (2002, 43) mukaan mitattavuutta ja tuloksellisuutta pidetään nykyään välttämättömänä ja ainoana keinona osoittaa tutkimuksen merkityksellisyys. Tuloksellisuuden mittareista saatetaan kiistellä, mutta menneeseen ei haluta palata. (Koski 2002, 43.) Hakala ym. (2003) puolestaan esittävät, että tutkimuskäytännöt ja niitä ohjaavat arvot ovat muuttuneet. Tehokkuus ja tulosvastuullisuus ovat lyöneet itsensä läpi, mikä näkyy esimerkiksi julkaisukäytännöissä ja kansainvälisen tutkimusyhteistyön kasvuna. Kuitenkin perinteinen tieteen tekemisen malli on edelleen vallitseva yliopistoissa. Tämän voi havaita esimerkiksi siitä, että tutkimuksen laatua arvioidaan perinteisillä kriteereillä. (Hakala ym. 2003, 192.)

Joissakin aineistoni kommentteissa tulee esille, että tuloksellisuutta pidetään tärkeänä, mutta ajatellaan, että se saavutetaan erilaisilla keinoilla kuin nykyisessä järjestelmässä. Esimerkiksi tulosohjausjärjestelmää ei katsota parhaaksi keinoksi tehokkuuden tavoittelussa.

Hyvässä yliopistossa näytetään muitakin tunteita kuin vihaa ja kateutta, luodaan ihmissuhteita, iloitaan perheestä ja ystävistä. Pitkällä tähtäyksellä se tuottaa huomattavasti enemmän tuloksia kaikilla suoritemittareilla mitattuna. (Laitinen E. 2007.)

Tuloksellisuutta käsittelevissä kommentteissa korostetaan, ettei yliopistoa voi johtaa niin kuin yritystä, vaan on huomioitava, mikä on yliopiston tuote. Tuloksena nähdään lähinnä tutkimus ja opetus, ja niiden tuottavuutta taas voi olla vaikea mitata. Olennaisena pidetään hyvää perusrahoitusta, jonka yliopisto voi sitten kohdentaa opetukseen ja tutkimukseen. Lisääntynyttä hallintoa ja uudistamiseen käytettyä aikaa pidetään sen sijaan tehottomana. Yliopistojen katsotaan vahvistuvan ja voivan kilpaillakin paremmin, jos niille annetaan rahoitusta ja työrauha. Laatua voitaisiin lisätä opiskelijamäärää vähentämällä. Näin olisi enemmän aikaa esimerkiksi ohjata graduja ja keskustella. Eräs kirjoittaja esittää, että huippuyliopiston tunnusmerkkejä ovat tutkimuksellinen ja taloudellinen autonomia” (Pakkanen 2006c.)

Etzkowitzin ym. (1998) mukaan yliopistot joutuvat tasapainottelemaan yksityisen voiton tavoittelun ja yhteiskunnan palvelemisen välillä. Yliopistot ovat alkaneet

avautua yritysten intresseille, samalla kun kuitenkin pidetään kiinni akateemisista pyrkimyksistä. Yliopistot saattavat suhtautua näihin kahteen tehtävään esimerkiksi pyrkimällä pitämään yritysintressit erillään perinteisemmistä rooleista. Toinen vaihtoehto on, että uudet aktiviteetit hyväksytään legitimiiksi osaksi yliopistoa, jolloin yliopiston tehtävinä nähtäisiin sekä innovaatio ja taloudellinen kasvu että tiedon etsiminen. (Etzkowitz ym. 1998, 8–14.) Häyrinen-Alestalo ja Peltola (2006) huomauttavat, että näyttää olevan kaksi tapaa suhtautua arvojen rinnakkaisuuteen. Joko suhtaudutaan kielteisesti markkinoiden vaatimuksiin ja keskitytään sen sijaan tieteelliseen laatuun tai ollaan pragmaattisempia ja pyritään alentamaan korkeita tieteellisiä vaatimuksia. (Häyrinen-Alestalo & Peltola 2006, 276.) Aineistossani painottuu enemmän nimenomaan sivistystehtävä ja tutkimuksen laatu. Tuloksen parantamisessa pidetään olennaisena juuri laadun lisäämistä.

Huipulle ei päästä julistuksilla ja poliittisilla päätöksillä hallintorakenteiden uudistamisesta, vaan korkeatasoisella tieteellisellä toiminnalla. Tämä edellyttää rahallista lisäpanostusta koko yliopistolaitokselle. Suomen kokoisessa maassa ei ole varaa keskittää resursseja yhteen huippuyliopistoon muiden kustannuksella, varsinkin kun jokaisessa yliopistossa on kansainvälisesti arvostettua tutkimus- ja opetustoimintaa. Huippuyliopiston luomista tärkeämpää on tukea korkeatasoista tiedettä jokaisessa yliopistossa. (Laitinen R. 2007a.)

Hakalan ym. (2003) tutkimuksen mukaan perinteiset akateemiset arvot ovat saaneet rinnalleen markkinaorientoituneita arvoja. Perinteinen ja uusi malli eivät kuitenkaan toimi rinnakkain kitkattomasti. Nykytilaa leimaa tasapainottelu eri tutkimusorientaatioiden välillä. Projektien aikataulut ja paineet johtavat ristiriitaan projektivelvoitteiden ja akateemisten tavoitteiden välillä. (Hakala ym. 2003, 143–145, 197, 199.) Myös aineistossani voi havaita, että tehokkuutta ja innovatiivisuutta pidetään toisaalta tärkeänä, mikä viittaisi managerialistisiin arvoihin. Kuitenkin tulee myös esiin pelkoa markkinaorientoituneisuutta kohtaan ja halua painottaa perinteistä akateemista työtä akateemisine vapauksineen.

Tämä hysteerinen menestymisen pakko on varma tapa tappaa hyvä työilmapiiri. Tuottavuuden ja menestymisen kannalta kannattaisikin retoriikka vaihtaa puolustamaan hyvää kannustavaa henkilöstöpolitiikkaa. Työntekijöiden viihtyvyyteen satsaaminen tuo rahat moninkertaisena työnantajalle takaisin. Tämä pätee myös yliopistoissa. (Rönholm 2007c.)

6. POHDINTA

6.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelua

Yliopistotyö on muuttunut markkinaorientoituneisuuden myötä. Tuloksellisuusdoktriini on tullut jäädäkseen, ja se pakottaa yliopistoja muotoilemaan tehtäviään uudelleen (Kivinen 1993). Yliopiston perinteiset sivistykseen ja akateemiseen vapauteen nojaavat arvot ovatkin saaneet rinnalleen uusia arvoja (Ylijoki 2002; Häyrynen-Alestalo & Peltola 2006). Koski (1990) esitti 1990-luvulla, että tehokkuuden diskurssi alkaisi vallata alaa yliopiston perinteisemmiltä sivistyksen, vapauden ja julkisen edun tarinoilta. Kosken mukaan sivistys ja vapaus eivät voisi enää olla itseisarvoja vaan ne jouduttaisiin oikeuttamaan tehokkuuteen vedoten. Myös muut tukijat ovat esittäneet, että yliopistojen on vastattava yritysmaailman vaatimuksiin. (ks. Hakala ym. 2003; Clark 1998; Ezkowitz ym. 1998; Häyrynen-Alestalo & Peltola 2006, Tirronen 2005)

Tutkimustehtävänäni olikin selvittää, miten yliopistotyö hahmottuu tässä markkinaorientoituneessa ympäristössä. Jaottelen kysymyksen vielä kolmeen alakysymykseen, joiden avulla tarkastelen yliopistotyöhön liittyvää keskustelua kolmesta näkökulmasta.

1. Millaisia odotuksia ja käsityksiä yliopistolaisilla on siitä, millaista akateeminen työ nykytilanteessa on? Näkyykö tuloksellisuuspuheen juurtuminen yliopistokeskustelussa?

Tutkimusaineistostani selviää, että yliopisto hahmottuu erikoisympäristönä, jota määrittävät vahvasti asiantuntijatyölle ominaiset rajankäynnit. Yliopistotyötä kuvastavat muun muassa kutsumus totuuden etsimiseen ja työn luovuus. Yliopistolaiset pitävät itseään työnsä parhaina asiantuntijoina ja uskovat, että yliopiston työtä voivat ymmärtää lähinnä yliopistolaiset itse. Työn kontrollista huolehtii heidän mielestään parhaiten yliopistojen oma arviointielin eli tiedeyhteisö. Yliopiston tehtäviksi yliopistolaiset käsittävät sivistyksen vaalimisen ja totuuden etsimisen, ja he uskovat, että yliopiston tavoitetta ajetaan parhaiten keskittymällä tutkimus- ja opetustyöhön.

Hallintotehtävät tulisi siis pitää poissa häiritsemästä varsinaista työtä. Kuitenkaan markkinoiden vaatimuksia eivät yliopistolaiset ole voineet kokonaan sivuuttaa.

Tutkimukseni osoittaa, ettei tehokkuuspuhe ole vallannut alaa ehkä ainakaan siinä mielessä kuin Koski ja Tirronen olettavat. Aineistoni valossa yliopistolaiset näyttävät edelleen vastustavan markkinaorientoituneisuutta. Sivistysihannetta pidetään tärkeänä, ja yliopiston perinteisiä tehtäviä tutkimuksen ja opetuksen saralla painotetaan. Aineistostani näkyy kuitenkin, etteivät yliopistolaiset voi paeta norsunluutorneihinsa ja ohittaa täysin markkinaorientoituneisuutta. Heidän on täytynyt ottaa kantaa tehokkuuspuheeseen, mikä näkyy esimerkiksi tarpeena perustella akateemisen ympäristön säilyttämistä ennallaan ja sen erityispiirteiden huomioimista. Akateemisen vapauden, tiedeyhteisön roolin ja yliopiston autonomian säilyttämistä puolustetaan vetoamalla kansakunnan etuun. Näin sidotaan yliopiston erityisasema osaksi yhteiskunnan palvelua.

2. Mitkä tekijät uudistuksissa koetaan uhkaaviksi?

Ymmärrettävästikin yliopistolaiset ovat huolissaan tieteen normeista ja yliopiston asemasta. Autonomiia halutaan vaalia. Tieteen edistyminen on uhattuna, kun sen objektiivisuus väistyy sovellutusten tieltä. (ks. myös Ziman 1996.) Yliopiston autonomian puolustaminen ja tieteen puhtauden vaaliminen ovat jo pitkään kuuluneet yliopistokeskusteluun (ks. esim. Koski 1990; Pirttilä 1997; Kivinen ym. 1993). Aineistossani nähdään, että tietoa tuotetaan tilaukseen, mikä kahlitsee tiedettä tiettyihin uomiin. Näin paitsi haitataan yliopiston toimintaa myös aiheutetaan hallaa muulle yhteiskunnalle. Jos yliopisto ei saa säilyttää vapaata asemaansa, alkavat liike-elämän tarpeet ohjalla sitä liikaa. Tällöin yliopisto kaventuu ja yhteiskunnan kannalta merkittäviä aloja saattaa kuihtua. Tässäkin perustelussa huomautetaan, mikä vaikutus asialla olisi koko yhteiskunnalle.

Aineistosta nousee esiin yliopistolaisten pelko, että koko yliopistoympäristö muuttuu epäakateemisempaan suuntaan. Tämä vastaa jo aiemmissa tutkimuksissa havaittua pelkoa yliopiston epäakatemisoitumisesta (ks. esim. Silvonen 1996). Akateemisuuden kannalta nähdään olennaisena sisäsyntyinen motivaatio ja kollegoiden väliset syvälliset keskustelut. Uudistusten koetaan uhkaavan työntekijöiden moraalia ja johtavan

vilpilliseen toimintaan. Tämä vie työltä mielekkyyttä, koska se muuttaa yliopistotyötä ulkokohtaiseksi suorittamiseksi, kun pyritään optimoimaan työtä järjestelmien ehtojen mukaiseksi. Mielistely lisääntyy ja ansioita saa kyseenalaisilla tavoilla. Pelätään että yliopiston ominaispiirteet ovat uhattuna.

Tieteen normien rapautumisen ohella kirjoittajat pitävät markkina-ajattelun yksiuotteisuutta uhkana. Uhkaavaksi sen tekee sen ideologiamaisuus ja kyseenalaistamattomuus. Yliopistolaiset pelkäävät ajattelutavan saaneen valta-aseman, ja he kokevat, että kaikki siitä poikkeavat näkemykset joudutaan perustelemaan, kun taas markkinaorientoituneisuus oikeuttaa itse itsensä. Iskulauseilla on valtaa, koska ne puoltavat valtanäkemyksiä. Perustelun taakka on vastaväittäjillä. Pelko muistuttaa Kosken (1990) näkemystä siitä, että tehokkuusdiskurssi pystyy legitimoimaan itse itsensä. Ahdistavaa ei siis välttämättä ole itse ideologia vaan sen saama valta-asema, joka jyrää muut ajattelutavat alleen.

Yliopistolaiset katsovat myös, että on nousemassa ikään kuin uudenlainen työn kulttuuri, jossa työn tekemisen tavat muuttuvat. Annettujen tehtävien suorittaminen ei riitä, vaan uusi työ edellyttää tilivelvollisuutta, työn dokumentointia ja oikeanlaista työn esittämistä. (ks. myös Vähämäki 2006.) Työelämän muutokset ovat johtaneet persoonaa ja työn oikeanlaista esittämistä korostavaan työntekotapaan. (Kirjonen 1997; Konttinen 1997; Parviainen 2006) Työhön syntyy uusia piirteitä, joista tulee osa työnkuvaa. Esimerkiksi hallintotyöt ja tulostiedon kokoaminen muuttuvat osaksi yliopistolaisten työtä, eikä niitä ehkä voida kohta erottaa varsinaisesta työstä. Niillä on oma merkityksensä, ja niitä voidaan pitää myös tuloksena. Tällaisten muutosten voi hyvinkin uskoa herättävän pelkoja muun muassa moraalien menettämisestä. Yliopistolaiset kokevatkin uhrautuneensa työnsä eteen. He kokevat uudistusten lisäävän työn epävarmuuksia, kiristävän työtahtia ja vievän huomion inhimillisiltä arvoilta. Uhrautumiselle ja itsensä loppuun kuluttamiselle ei nähdä loppua. Muuttuva työ ei vastaa yliopiston työntekijöiden työhön kohdistuvia odotuksia.

3. Minkälaiset toiveet työstä ovat mahdollisia tuloksellisuustavoitteiden sävyttämässä yliopistotyössä?

Tutkimusaineistostani ilmenee, että yliopiston työntekijöiden työtä koskevat odotukset saattavat poiketa hallinnon käsityksistä. Yliopistolaiset uhrautuvat työlleen (ks. myös Vähämäki 2006) odottaen ehkä myöhempiä palkkioita (ks. Sennett 1998). Monet teoreetikot ovatkin puhuneet työelämän vaatimusten kiristymisestä ja esimerkiksi tietotyöläisten ristiriitaisesta asemasta. (Blom ym. 2001; Vähämäki 2006; Siltala 2007). Uudessa työssä kontrollointi on siirtynyt ulkoisesta kontrollista yhä enemmän sisäiseksi kontrolliksi ja tilivelvollisuuden vaatimukset ovat lisääntyneet (Vähämäki 2006; Sennett 1998; Casey 1995). Kilpailu ja oman aseman puolustaminen painottuvat, samalla kun vastuu siirtyy hierarkiassa alaspäin. Autonomia toisaalta siis vähenee samalla kun vaatimukset kasvavat (ks. myös Blom ym. 2001). Yliopistolaiset haluaisivat työn antavan enemmän autonomiaa ja omaa kontrollointi- ja päätösvaltaa. Kaikkien uudistusten keskellä yliopistolaiset kokevat autonomiansa heikentyneen. Uudistuksia on ajettu juurikaan kyselemättä. Autonomian heikentymisestä huolimatta työntekijät kokevat, että vastuu tuloksista on siirretty yksilöille. Tämä vastaa Sennettin (1998) käsitystä siitä, että nykytyössä kukaan ei ota vastuuta johtajana.

Yliopistolaiset katsovat, että uudistukset eivät vie kohti heidän tavoitteitaan. Ne eivät myöskään lisää tehokkuutta ja tuloksellisuutta, vaikka uudistusten ajajat väittävätkin niin. Kirjoittajat kokevat uudistukset muun muassa päälle liimatuiksi ja tehokkuutta heikentäviksi. Uudistusten toteutuksessa on myös puutteita esimerkiksi resurssien suhteen. Monet kuitenkin painottavat, että tuloksellisuus olisi huomioitava, eikä selkää siis täysin käännetä talouden vaatimuksille. Tuloksellisuus ja tehokkuus voivat olla tavoittelemisen arvoisia, mutta näillä järjestelmillä niihin ei päästä. Yliopistolaiset pitävät tavoitteiden pohtimista ja perustelemista tärkeänä. Lisäksi he käsittävät tuloksen eri tavalla kuin päättäjät. Yliopistolaiset haluaisivatkin itse olla määrittelemässä tuloksellisuutta ja saada mahdollisuuden arvioida uudistusten perusteltavuutta.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että puheessa on alettu huomioida tuloksellisuuden ja muun yhteiskunnan asettamia vaatimuksia. Tehokkuutta ja tuloksellisuutta halutaan lisätä, ja esimerkiksi verkostoitumista muiden tahojen kanssa pidetään hyvänä asiana. Tämä vastaa esim. Häyrinen-Alestalon ja Peltolan (2006) tutkimuksessa nousutta

käsitystä siitä, että yliopistot ovat alkaneet pohtia asemaansa suhteessa markkinoihin. Kuitenkin aineistosta nousee myös vahvasti esiin näkemys siitä, että uudistukset uhkaavat tiedettä. Uusliberalistista ajattelua pidetään uhkaavana yliopiston toiminnalle. Näitäkään näkemyksiä ei siis voi sivuuttaa.

Kaikkien kysymysteni avulla olen pyrkinyt selvittämään, millainen kuva nykyisestä yliopistotyöstä syntyy yliopistokeskustelun perusteella. Kokoavasti voisi siis sanoa, että yliopistolaiset haluaisivat enemmän päätösvaltaa muutoksissa ja he haluaisivat olla määrittelemässä sitä, mikä on yliopiston tulos. Yliopistotyöllä nähdäänkin olevan omat erityispiirteensä, joista yliopistolaiset ovat itse parhaiten perillä. Tuloksiin pyrittäessä heidän mielestään tulee ottaa huomioon laajemmat näkökohdat, ja he korostavatkin, että työntekijän huomioiminen kokonaisuutena voisi lisätä tuloksellisuutta enemmän pidemmällä ajalla. Työssä on siis huomioitava inhimilliset tarpeet. Yliopistolaiset näyttävät haluavan pitäytyä vanhoissa tehtäväjaotteluissa, eikä hallinnointityön vaatimaa dokumentointia koeta työhön kuuluvaksi. Tässä suhteessa yliopistolaisten oma käsitys työstään ei ehkä vastaa hallinnon ajatuksia. Esimerkiksi Treuthardtin mukaan työn tulokseksi voidaan hallinnon näkökulmasta käsittää myös tulostiedon tuottaminen. Myös Vähämäki (2006) on esittänyt työn muuttuneen niin, että työn esittäminen ja tapa tehdä työtä tulevat olennaiseksi, ei siis vain lopputulos.

Uudistuksissa koko yliopiston asema muuttuu ja autonomian heikkenemisen katsotaan koituvan yhteiskunnan tappioksi. Yliopiston tehtävänä olisi siis säilyttää erityispiirteensä ja toimintamallinsa, jolloin se voi paremmin ohjata yhteiskuntaa. Markkinaorientoituneisuus on kuitenkin noussut itsevaltaiseen asemaan, ja yliopistoa tarvittaisiinkin näkötorniksi yhteiskunnan kriittisen tarkasteluun. Jos yliopisto alistuu tähän valtaideologiaan, menetetään viimeinen paikka, jossa yhteiskunnan tilaa voidaan arvioida puolueettomasti.

6.2 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusehdotuksia

Tekemiini tulkintoihin ja yleensäkin koko tutkimuksen toteuttamiseen vaikuttavat omalta osaltaan omat subjektiiviset näkemykseni sekä suhteeni tutkimuskohteeseen. Tarkastelen yliopiston työtä toisaalta ulkopuolisesta asemasta, mutta opiskelijana myös

yliopiston sisältä. Tekemäni tulkinnat saattavat siis poiketa siitä, miten yliopiston työntekijät itse näkevät tilanteensa. Positioni on saattanut näkyä esimerkiksi siinä, että olen tarkastellut yliopistotyötä myös yleisen työelämän kontekstissa, kun taas yliopistossa työskentelevä tutkija saattaisi nähdä yliopiston tiukasti erillisenä muusta työstä. Ulkopuolinen asemani on toisaalta voinut auttaa objektiivisuuden säilyttämisessä, koska en itse ole yliopiston uudistusten kohteena samassa mielessä kuin yliopiston työntekijät ovat. Toisaalta tämä ei kuitenkaan estä muodostamasta vahvoja mielipiteitä markkinaorientoituneisuudesta. Kiinnostukseni tutkimusaiheeseeni nousikin siitä, että olin jo pitkään pohtinut nykyistä työelämää ja lisääntyneitä tehokkuuden vaatimuksia.

Tutkimusaineistossa painottuivat melko paljon vakinaisissa viroissa olevien henkilöiden mielipiteet, koska siinä esimerkiksi professoreiden edustus oli suuri. Luultavasti tutkimuksessani esiin tuli lähinnä asiaan vahvasti suhtautuvien mielipiteitä, koska aineistonani olivat uudistuksiin liittyvät kirjoitukset ja blogit. Aineisto ei siis välttämättä kuvaa tyhjentävästi koko yliopistokeskustelua. Uskon kuitenkin, että se tuo esille melko laajalle levinnyttä ajattelutapaa, koska ainakin arkikäsitteideni perusteella aineistossani esiin tulleet mielipiteet vastaavat niitä, joita on julkisuudessa esitetty. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittavissa samoja ajattelutapoja.

Analyysimenetelmäni asetti tiettyjä rajoituksia tekstin tarkastelulle. Sisällönanalyysi sopii menetelmänä hyvin esimerkiksi aineiston jäsentämiseen. Näin sainkin esille selkeitä kokonaisuuksia, jotka liittyivät yliopistokeskusteluun. Puheen ja tekstin merkityksiä menetelmällä on kuitenkin ehkä vaikeampi tavoittaa. Aineisto oli melko laaja, ja sen järjestämiseen meni aikaa, joten huomio kiinnittyi paljolti juuri luokitteluun. Pienemmällä aineistolla ja erilaisella menetelmällä olisi varmasti voinut analysoida yksittäisiä merkityksiä ja lausumia syvällisemmin. Näin sain kuitenkin mielestäni hyvän käsityksen niistä kokonaisuuksista, joita keskusteluun kuului. Mikäli haluttaisiin tutkia tarkemmin tulospuheen limittymistä eri puhetapoihin, jokin muu menetelmä toimisi ehkä paremmin. Tarkoitukseni ei ollutkaan analysoida tarkasti puhetapaa vaan enemmänkin tuoda esiin aineiston erilaisia sisältöjä. Aineistoa järjestäessä tulee kuitenkin väkisin analysoitua tekstin merkityksiä, koska luokittelu on muuten mahdotonta.

Tutkimukseni rajoitukset tuovatkin esiin jatkotutkimustarpeita. Mielestäni esimerkiksi ei-vakinaisissa viroissa toimivien näkemykset yliopistotyöhön ovat jääneet aiemmissa tutkimuksissa niin kuin omassanikin vähemmälle huomiolle. Projektitutkimus kuitenkin yleistyy koko ajan, ja pätkätöiden määrä lisääntyy. Toinen tarkasteluissa ehkä vähemmälle jäänyt ryhmä on tuloksellisuusdiskursseja tuottavat ja yliopiston uudistuksia ajavat tahot. Miten esimerkiksi opetusministeriön tai elinkeinoelämän edustajat näkevät nykyisen yliopiston? Aineistoni perusteella vaikutti myös siltä, että tuloksellisuuspuhe on selkeästi tullut osaksi yliopistopuhuntaa. Mielenkiintoista olisikin analysoida esimerkiksi diskurssianalyysillä tai jollakin muulla menetelmällä näitä tehokkuuden puhetapoja. Millä tavoilla tehokkuus- ja tuloksellisuus ovat kietoutuneet yliopistotyölle annettaviin merkityksiin? Millä tavoin esimerkiksi tiettyjä käsityksiä perustellaan, ja onko näissä perustelutavoissa havaittavissa vetoamista tiettyihin käsityksiin ja arvoihin? Työstäni ilmeni, että yliopistolaisten omat työn odotukset eivät ehkä vastaa hallinnon käsityksiä ja työn muuttuvaa kuvaa. Voisikin olla mielenkiintoista selvittää, onko yliopistolaisten työnkuva todella muuttumassa siihen suuntaan, että hallintotyöstä tulee tärkeä osa työtä ja raportointitieto itsessään tulee merkitykselliseksi. Treuthardthan on esittänyt, että tulosohjauksen yksi ulottuvuus on raportointitiedon tuottaminen. Tätä olisi mielestäni mielenkiintoista tutkia muussakin työssä. Onko työ muuttumassa sellaiseksi, että tuloksena alkavat korostua oikea tapa esittää työtä ja tuottaa raportointitietoa?

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. 3. uusittu painos. Tampere: Vastapaino.

Blom, R., Melin, H. & Pyöriä, P. 2001. Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Casey, C. 1995. Work, Self and Society. After industrialism. London: Routledge.

Castells, M. 1996. The Rise of the Network Society. The Information age: Economy, Society and Culture vol. 1. Oxford: Blackwell.

Clark, B., R. 1983. The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective. Berkeley, Calif.: University of California Press.

Clark, B., R. 1998. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. Guildford: Pergamon

Dey, I. 1993. Qualitative Data Analysis. A User-friendly Guide for Social Scientists. London: Routledge.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6.painos. Tampere: Vastapaino.

Etzkowitz, H., Webster, A. & Healey, P. 1998. Introduction. Teoksessa H. Etzkowitz, A. Webster & P. Healey (ed.) Capitalizing Knowledge. New Intersections of Industry and Academia. New York: State University of New York Press, 1-17.

Etzkowitz, H. & Webster, A. 1998. The Second Academic Revolution. Teoksessa H. Etzkowitz, A. Webster & P. Healey (ed.) Capitalizing Knowledge. New Intersections of Industry and Academia. New York: State University of New York Press, 21-46.

Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P. & Trow, M. 1994. The New Production of Knowledge. The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies. London: Sage Publications

Grint, K. 1998. The Sociology of Work. An introduction. (2nd ed.) Cambridge: Polity Press.

Hakala J., Kaukonen E., Nieminen M. & Ylijoki O.-H. 2003. Yliopisto-tieteen kehdestä projektimyllyksi? Yliopistollisen tutkimuksen muutos 1990-luvulla. Helsinki: Gaudeamus

Holvas, J. & Vähämäki, J. 2005. Odotustila: pamfletti uudesta työstä. Helsinki: Teos.

Humboldt, W. v. 1990. Berliinin ylempien tieteellisten laitosten sisäisestä ja ulkoisesta organisaatiosta. Teoksessa K. Kantasalmi (toim.) Yliopiston ajatusta etsimässä. Helsinki: Gaudeamus, 56–66.

Hämäläinen, E. 1996. Tilastoitu tieto korkeakoulupolitiikassa. Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen & J. Tuunainen (toim.) Kohti McDonald's-yliopistoa? Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Helsinki: Tammi, 141–176.

Häyrinen-Alestalo, M. & Peltola, U. 2006. The Problem of a Market-oriented University. *Higher Education* 52, 251–281.

Huusko, M. & Muhonen, R. 2003. Yliopistojen jännitteiset arvot. *Kasvatus* 34 (3), 219–230.

Huusko, M. & Saarinen, T. 2003. Opetuksen laatu korkeakoulupoliittisena kysymyksenä. Teoksessa G. Knubb-Manninen (toim.) Laadun tekijät: havaintoja yliopisto-opetuksesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 33–57.

Julkunen, R. 2004. Hullua rakkautta ja sopimustohtoreita. Jyväskylä: Minerva.

Julkunen, R. & Nätti, J. 1999. The Modernization of Working Times. Jyväskylä: SoPhi University of Jyväskylä.

Kaye, B. K. 2007. Blog Use Motivations: An Exploratory Study. Teoksessa M. Tremayne (ed.) *Blogging, Citizenship, and the Future Media*. New York: Routledge. 127 – 149.

Kasvio, A. 1997. Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Ketonen, K. & Nyysölä, K. 1996. Palkitsemisen politiikka: tuloksellisuusperiaate suomalaisessa korkeakoulupolitiikassa. Turku: Turun yliopisto.

Kevätsalo, K. 1999. Jäykät joustot ja tuhlatut resurssit. 2. painos. Tampere: Vastapaino.

Kirjonen, J. 1997. Asiantuntijaksi työelämään. Teoksessa J. Kirjonen, P. Remes & A. Eteläpelto (toim.) *Muuttuva asiantuntijuus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 30–47.

Kivinen, O., Rinne, R. & Ketonen, K. 1993. Yliopiston huomen. Korkeakoulupolitiikan historiallinen suunta Suomessa. Helsinki: Hanki ja jää.

Klinge, M., Knapas, R., Leikola, A. & Strömberg, J. 1989. Helsingin yliopisto 1640–1990. 2. osa Keisarillinen Aleksanterin yliopisto 1808–1917. Helsinki: Otava.

Kolbe, L. 1996. Jäähyväiset valtiolle? Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen & J. Tuunainen (toim.) Kohti McDonald's-yliopistoa. Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Helsinki: Tammi, 13-34.

Konttinen, E. 1997. Professionaalinen asiantuntijatyö ja sen haasteet myöhäismodernissa. Teoksessa J. Kirjonen, P. Remes & A. Eteläpelto (toim.) *Muuttuva asiantuntijuus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 48–61

Konttinen, E. & Pylvänäinen, M. 1996. Uuden yliopiston synty. Jyväskylän yliopiston kehittämisen suuret linjat ja suhdanteet. Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen & J. Tuunainen (toim.) Kohti McDonald's-yliopistoa. Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Helsinki: Tammi, 35–69.

Koski, L. 1990. Tarinoiden yliopisto tehokkuuden diskurssissa. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Koski, L. 1996. Tulosjohtaminen ja toiminnan arviointi yliopistoa pelastamassa. Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen & J. Tuunainen (toim.) Kohti McDonald's-yliopistoa. Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Helsinki: Tammi, 177–206.

Koski, L. 2002. Yliopiston sisäinen toimintalogiikka 1900-luvun lopun muutoksissa. Teoksessa S. Ahola & J. Välimaa (toim.) Heimoja, hengenviljelyä ja hallintoa. Korkeakoulututkimuksen vuosikirja 2002. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 33–51

Kuoppala, K. 2005. Tulosjohtaminen yliopiston sisäisessä hallinnossa. Teoksessa O.-H. Ylijoki & H. Aittola (toim.) Tulosohjattua autonomiaa. Tampere: Gaudeamus, 227–249

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11, 3-12.

Merton, R. K. 1973. *The Sociology of Science. Theoretical and Empirical Investigations*. Chicago: The University of Chicago Press.

Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Mäntylä, H. & Päiviö, H. 2005. Toivon ja epätoivon äärellä akateemisessa työssä. Teoksessa O.-H. Ylijoki & H. Aittola (toim.) Tulosohjattua autonomiaa. Tampere: Gaudeamus, 41–66.

Nummikoski, J., Laaksonen S. & Meklin, P. 1997. Toimintamenobudjettiin siirtyminen yliopistoissa, Tampere: Tampereen yliopisto.

Papacharissi, Z. 2007. *Audiences as Media Producers: Content Analysis of 260 Blogs*. Teoksessa Tremayne (toim.) *Bloggning, Citizenship, and the Future Media*. New York: Routledge, 21 – 39.

Parviainen, J. 2006. Kollektiivinen tiedonrakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa J. Parviainen (toim.) Kollektiivinen asiantuntijuus. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 155–188

Patomäki, H. 2005. *Yliopisto oyj*. Helsinki: Gaudeamus

Pirttilä, I. 1997. *Yliopistolaivan kapteenit. Akateemisten johtajien toimintahorisontit Joensuun yliopistossa*. Joensuu: Joensuun Yliopisto

Pirttilä, I. & Eriksson-Piela, S. 2004. Yliopistotyön kirot ja tähtihetket: kuinka kehittää hyvinvointia akateemisessa työssä? Jyväskylä: Minerva.

Raatikainen, P. & Tunkkari, H. 1991. Nopeammin, tehokkaammin, tuloksellisemmin-tiedepolitiikka 1990-luvulla? Helsinki: Gaudeamus.

Räty, T. 1996. Tehokkaasti tiedon ja osaamisen Suomeen - ohjausta vai legitimaatiota? Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen & J. Tuunainen (toim.) Kohti McDonald's-yliopistoa. Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Helsinki: Tammi, 209–245.

Saarinen, T. 2003. Arvioinnin retoriikka ja ylikansalliset toimijat - Tekstianalyttinen katsaus korkeakoulupolitiikan kansainvälisiin vaikutteisiin. Teoksessa H. Aittola (toim.) EKG? Eurooppa, korkeakoulutus, globalisaatio? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 69–84.

Scott, P. 1995. The Meanings of Mass Higher Education. Buckingham: Society for Research into Higher Education.

Sennett, R. 1998. The Corrosion of Character. The Personal Consequences of Work in the New Capitalism. New York: Norton.

Siltala, J. 2007. Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun. uusittu painos. Helsinki: Otava.

Silvonen, J. 1996. Nopeammin, nopeammin... Opiskelu ja korkeakoulupolitiikka. Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen & J. Tuunainen (toim.) Kohti McDonald's-yliopistoa. Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Helsinki: Tammi, 35–69.

Simpson, I. H. 1999. Historical Patterns of Workplace Organization. *Current Sociology* 47 (2), 47-75.

Sipilä, J. 2007. Valta yliopistossa. Tampere: Vastapaino.

Slaughter, S. & Leslie L. L. 1997. Academic Capitalism. Politics, Policies and the Entrepreneurial University. Baltimore: the Johns Hopkins University Press.

Smith, A. & Webster, F. 1997. Changin Ideas of the University. Teoksessa A. Smith & F. Webster (toim.) the Postmodern University? Contested Visions of Higher Education in Society. Buckingham: Society for Research into Higher Education & Open University Press, 1-14.

Smith, A. & Webster, F. 1997. An affirming flame. Teoksessa A. Smith & F. Webster (toim.) Postmodern University. Buckingham Society for Research into Higher Education & Open University Press, 99-113.

Summa, H. 1995. Tulosohtaus hallinnon rationaliteettina ja tekniikoina. Arvioita tulosohtausen valtionhallintoon jättämistä jäljistä. *Hallinnon tutkimus* 14 (2), 143–151

Summa, H. & Virtanen, T. 1998. Tulosjohtaminen yliopistojen ainelaitoksilla. Yleisen johtamismallin soveltuvuus akateemisen vapauden kontekstiin. Teoksessa M. Mälkiä & Vakkuri (toim.) Strateginen johtaminen yliopistoissa. Ajattelutavat, mahdollisuudet ja haasteet. Tampere: Tampereen yliopistopaino 121–176

Treuthardt, L. 2004. Tulosohtauksen yhteiskunnallisuus Jyväskylän yliopistossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tirronen, J. 2005. Modernin yliopistokoulutuksen lähtökohdat ja sivistyskäsitys. Kuopio: Kuopion Yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Vironmäki, E. 2007. Academic Marketing in Finland: Living up to Conflicting Expectations. Turku: Åbo Akademi University.

Vähämäki, J. 2006. Älyn kollektiivisuus ja sen hallinta. Teoksessa J. Parviainen (toim.) Kollektiivinen asiantuntijuus. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 82–115

Välimaa, J. 2005. Akateeminen työ- palkkatyötä vai säätyläisyyttä? Teoksessa O.-H. Ylijoki & H. Aittola (toim.) Tulosohtattua autonomiaa. Tampere: Gaudeamus, 146–168

Ylijoki, O.-H. 2002. Humboldt kohtaa markkinavoimat – tutkijan työ murroksessa. Tiedepolitiikka 27 (1), 41–54.

Ylijoki, O.-H. & Mäntylä, H. 2003. Aika ja ajattomuus tutkijan työssä. Teoksessa H. Aittola (toim.) Ekg? Eurooppa korkeakoulutus, globalisaatio? Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 127–143

Ylijoki, O.-H. & Aittola, H. 2005. Johdanto: hyvää akateemista työtä etsimässä. Teoksessa O.-H. Ylijoki & H. Aittola (toim.) Tulosohtattua autonomiaa. Tampere: Gaudeamus, 7-17.

Ziman, J. 1996. Postacademic Science: Constructing Knowledge with Networks and Norms. Science Studies 9 (1), 67–80.

Elektroniset lähteet

Finlex - valtionsäädöstietopankki. 2008. Laki korkeakoululaitoksen kehittämisestä 31.12.1986/1052. Saatavilla www-muodossa:
<URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1986/19861052> >. (Viitattu 21.5.2008).

Opetusministeriö. 2004. Korkeakoulutuksen laadunvarmistus. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:6. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla www-muodossa: <URL:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_226_tr06.pdf?lang=fi >. (Viitattu 21.5.2008).

Opetusministeriö. 2007a. Teknillisen korkeakoulun, Helsingin Kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr16.pdf?lang=fi> >. (Viitattu 21.5.2008).

Opetusministeriö tiedote. 2007b. Innovaatioyliopistohankkeelle johtoryhmä. saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2007/07/innovaatioyliopistohanke.html?lang=fi> >. (Viitattu 21.5.2008).

Opetusministeriön muistio. 2008a. Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat vuosille 2008–2011. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/artikkelit/Korkeakoulujen_rakenteellinen_kehittaminen/liitteet/KK_rak_kehitt_suuntaviivat_muistio.pdf >. (Viitattu 21.5.2008).

Opetusministeriö tiedote. 26.2.2008b. KKA. Teknillinen korkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän auditointi uusitaan. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2008/02/KKA.html?lang=fi> >. (Viitattu 2.9.2008.)

Opetusministeriö. 13.10.2008c. Yliopistolaitoksen uudistaminen. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/Yliopistolaitoksen_uudistaminen/index.html?lang=fi >. (Viitattu 15.10.2008.)

Oikeusministeriö. Suomen säädöskokoelma.715/2004. Laki yliopistolain muuttamisesta. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2004/20040108.pdf> >. (Viitattu 15.10.2008)

Tieteentekijöiden liitto. 16.10.2006. Käsikirja yliopistojen uudesta palkkausjärjestelmästä. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.tieteentekijoidenliitto.fi/modules/sgeditor/sgeditor_dow >. (Viitattu 2.9.2008).

Tieteentekijöiden liitto. Acatiimi-Lehti. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.tieteentekijoidenliitto.fi/modules/system/stdreq.aspx?P=56&VID=default&SID=409765233585939&S=2&A=closeall&C=23641> >. (Viitattu 2.9.2008).

Walker, J. 2003. Final version of weblog definition. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://jilltxt.net/archives/blog_theorising/final_version_of_weblog_definition.html >. (Viitattu 13.6.2008).

Yliopisto Media. Acatiimi-lehti. Saatavilla www-muodossa: <URL:
<http://www.helsinki.fi/yliopistomedia/ilmoitusmarkkinointi/acatiimi/index.htm>>.
(Viitattu 14.6.2008).

Liite 1: Aineistoviitteet

Assarinvastaanotto. 3.3.2007. Kriisipesäkettä paikantamassa. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://assarinvastaanotto.wordpress.com/2007/03/03/kriisipesaketta-paikantamassa/>>. (Luettu 17.2.2008).

Assarinvastaanotto. 7.3.2007. Palvelemassa. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://assarinvastaanotto.wordpress.com/2007/03/07/13/>>. (Luettu 17.2.2008).

Assarinvastaanotto. 13.3.2007. Yliopisto kehittyi kunnes ei enää jaksanut. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://assarinvastaanotto.wordpress.com/2007/03/13/14/>>. (Luettu 17.2.2008).

Assarinvastaanotto. 27.3.2007. Kilpailu ei kannata. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://assarinvastaanotto.wordpress.com/2007/03/27/kilpailu-ei-kannata/>>. (Luettu 17.2.2008).

Assarinvastaanotto. 18.4.2007. YPJ-teksti, jota ei koskaan pitänyt kirjoittaa. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://assarinvastaanotto.wordpress.com/2007/04/18/ypj-teksti-jota-ei-koskaan-pitanytkirjoittaa/>>. (Luettu 17.2.2008.)

Atjonen, P. 2006a. Virkavapaalla virkatöiden tekemiseksi. Acatiimi 5

Atjonen, P. 2006b. Arvaa mikä työpaikka. Acatiimi 8

Atjonen, P. 2007a. Esitarkastuslausunto. Acatiimi 3

Atjonen, P. 2007b. Akatiimisen digiboksin autuudessa. Acatiimi 5

Eräsaari, L. 21.02.2007. koolla on väliä 2. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://erasaari.vuodatus.net/blog/category/yliopisto/449201>>. (Luettu 17.2.2008).

Eräsaari, L. 12.3.2007. Uusliberaalit muutospapit näpit irti yliopistosta! Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://erasaari.vuodatus.net/blog/category/yliopisto>>. (Luettu 17.2.2008).

Eräsaari, L. 20.3.2007. Millaisetkohan ajat yliopistoille koittavat? Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://erasaari.vuodatus.net/blog/category/yliopisto/492275>>. (Luettu 17.2.2008).

Eskelinen, S. 2006. Paranee kuin viini tammitynnyrissä... Acatiimi 1

Grönroos, M. 2006. Mitä on yliopiston tuottavuus? Acatiimi 5

Hirvonen, T. 2006. Yliopistokentän rakenteelliset muutokset. Acatiimi 8

Hirvonen, T. 2007a. Avopuolisosta salarakkaaksi? Acatiimi 2

- Hirvonen, T. 2007b. Yliopisto – onhan sekin työyhteisö? Acatiimi 4,
- Hirvonen, T. 2007c. Unohtuvatko perustehtävät? Acatiimi 5
- Hämeen-Anttila, V. 2007. Huippu vaiko hyvä? Acatiimi 4
- Ilmakunnas, P. 2007. Kuka neuvottelee ja kenen kanssa? Artikkelissa K. Sintonen Uutuus yliopisto- mahdollisuus vai uhka? Acatiimi 3
- Immonen, S. 2007. Uutta yliopistoa ei tarvita tiiviiseen yhteistyöhön. Artikkelissa K. Sintonen Uutuus yliopisto- mahdollisuus vai uhka? Acatiimi 3
- Jokela, M. 2007. Turusta tieteen huippukeskittymä? Artikkelissa: Konsortio ja liittoyliopisto –henkilöstöä unohtamatta. Acatiimi 6,
- Jokisipilä, M. 12.2.2006. Opetusministeriö, yliopistot, tehokkuus. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://jokisipila.blogspot.com/2006/02/opetusministeri-yliopistot-ja.html>>. (Luettu 17.2.2008).
- Jokisipilä, M. 8.3.2006. Vuoret vapisivat ja syntyi hiiri (kuolleena). Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://jokisipila.blogspot.com/2006/03/vuoret-vapisivat-ja-syntyi-hiiri.html>>. (Luettu 17.2.2008).
- Jokisipilä, M. 12.3.2006. Yliopistojemme toimintakulttuurin perusta uhattuna. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://jokisipila.blogspot.com/2006/03/yliopistojemme-toimintakulttuurin.html>>. (Luettu 17.2.2008).
- Jokisipilä, M. 3.7.2006. Keppi ja kangastusporkkana. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://jokisipila.blogspot.com/2006/07/keppi-ja-kangastusporkkana.html>>. (Luettu 17.2.2008).
- Jokisipilä, M. 19.2.2007. Helsingin säätiöyliopisto, Turun yliopistokonsortio ja Itä-Suomen yliopisto. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://jokisipila.blogspot.com/2007/02/helsingin-stiyyliopisto-turun.html>>. (Luettu 17.2.2008).
- Jokisipilä, M. 11.4.2007. Professori luukuttaa UPJ:n puolesta. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://jokisipila.blogspot.com/2006/04/professori-luukuttaa-upjn-puolesta.html>>. (Luettu 17.2.2008).
- Kaartinen, M. 2007. Remontti. Acatiimi 2
- Kemppinen, J. 28.3.2007. Luovuusinnovaatio. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://kemppinen.blogspot.com/2007/03/luovuusinnovaatio.html>>. (Luettu 17.2.2008).

- Kivinen, O. 2007. Yliopistovirasto yhteisönä? Acatiimi 4
- Kortelainen, A. 2007. Henkilökunta autiolla saarella. Acatiimi 4
- Kuhmonen, P. 2007. Tämä uusi työ. Acatiimi 5,
- Kuronen, M.-L. 2007. Muutos lienee pysyvä asia. Artikkelissa K. Sintonen Uutuus yliopisto- mahdollisuus vai uhka? Acatiimi 3
- Kuusela, E. 2007. Federaatioseminaari ajanhermolla. Artikkelissa: Konsortio ja liittoyliopisto –henkilöstöä unohtamatta. Acatiimi 6
- Lahtinen, M. 2007. Yliopisto asettaa haasteet – ei yhteiskunta. Teksti K. Sintonen. Acatiimi 7
- Laitinen, E. K. 2006. Tutkija elää annuaalitaloudessa. Acatiimi 1
- Laitinen, E., K. 2007. Riittämättömyys on yliopiston palkka. Acatiimi 4
- Laitinen, R. 2006. Tiedon lisääminen yliopiston keskeisin funktio. Teksti K. Sintonen. Acatiimi 10,
- Laitinen, R. 2007a. Huipulla tuulee. Acatiimi 3,
- Laitinen, R. 2007b. Huippuyliopistossa on oltava tilaa einsteinille. Acatiimi 4
- Lajunen, L. 2007. Näkykö jo valoa tunnelissa? Acatiimi 4
- Laurinkari, J. 2007. Itä-Suomi -kierroksella ohi. Artikkelissa: Konsortio ja liittoyliopisto –henkilöstöä unohtamatta. Acatiimi 6
- Manner, A. 2007. Keino vahvistua mutta lisääntykö byrokratia? Artikkelissa: Konsortio ja liittoyliopisto –henkilöstöä unohtamatta. Acatiimi 6
- Mäntylä, H. 2007. Pätkätöinä tulosvastuullista tutkimustyötä. Teksti A. L. Paavola. Acatiimi 5
- Nieminen, R. 2007. Minun yliopistoni. Acatiimi 4,
- Nikkanen, R. 2007. Taikin kokonaisuuden säilyttäminen toivottavaa. Artikkelissa K. Sintonen Uutuus yliopisto- mahdollisuus vai uhka? Acatiimi 3
- Ojanen, M. Montako yliopistoa Suomeen mahtuu? Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.markkuojanen.com/sivut/yliopisto/montako-yliopistoa-tarvitaan.php>>. (Luettu 17.2.2008).
- Ojanen, M. Onko yksi huippuyliopisto Suomen hyvinvonnin tae? Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.markkuojanen.com/pages/yliopisto/huippuyliopisto.php>>.

- (Luettu 17.2.2008).
- Paavola, S. 2007. Innovatiivisuuden jäljillä. Teksti A. L. Paavola. Acatiimi 5
- Pakkanen, T. 2006a. Yliopistojen tuottavuutta etsimässä. Acatiimi 3
- Pakkanen, T. 2006b. Yliopistojen palkkausjärjestelmä uudistuu. Acatiimi 6
- Pakkanen, T. 2006c. Onko Suomella varaa huippuyliopistoihin? Acatiimi 10
- Patomäki, H. 25.2.2007. Onko Suomen yliopistoilla tulevaisuutta? Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/patomaki/post-16.htm>>. (Luettu 17.2.2008).
- Puhakka, A. 2006a. Tuottavuus ja sen väitetty puute. Acatiimi 1
- Puhakka, A. 2006b. Jäähvyäiset sivistysyliopistolle. Acatiimi 7
- Puhakka, A. 2007. Henkilöstö aidosti mukana rakentamassa uutta. Artikkelissa: Konsortio ja liittoyliopisto –henkilöstöä unohtamatta. Acatiimi 6,
- Pulla. 5.10.2006. [Ilman vuoria huiput olisivat aika alamaissa](#). Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://pulla.vuodatus.net/blog/261436>>. (Luettu 17.2.2008).
- Pulla. 5.4.2007. Tutkija valmis on taistelemaan, puolesta tieteesä vapauden. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://pulla.vuodatus.net/blog/520496>>. (Luettu 17.2.2008).
- Reponen, T. 2006. Tulosneuvottelut ovat strategisen ohjauksen väline. Artikkelissa: Yliopistoja yhteen tuottavuuden nimissä? Acatiimi 2
- Riepula, E. 2006. Paras asiantuntija on yliopisto itse. Artikkelissa: Yliopistoja yhteen tuottavuuden nimissä? Acatiimi 2
- Rotkirch, A. 2.1.2007. Jäähvyäiset yliopistolle. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://blogit.helsinki.fi/yliopistodotcom/jaahyvaiset.htm>>. (Luettu 17.2.2008).
- Rönholm, R. 2007a. Aikaa, arvostusta ja autonomiaa. Acatiimi 1
- Rönholm, R. 2007b. Eikö tieto olekaan valttia? Acatiimi 1,
- Rönholm, R. 2007c. Kevät on juhlien aikaa. Acatiimi 4
- Rönholm, R. 2007d. Voiko 30 miljoonaa ihmistä olla väärässä? Acatiimi 7
- Simola, H. 18.1.2006. Henki kyseessä yliopistolla – UPJssä tarvitaan maltillinen kompromissi. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://blogit.helsinki.fi/yliopistodotcom/post14.htm>>. (Luettu 17.2.2008).

Skyttä, J. 2007. Mahdollisuuksia mutta myös riskejä. Artikkelissa K. Sintonen Uutuus yliopisto- mahdollisuus vai uhka? Acatiimi 3

Suomi, R. 2007. Häyöytä odotellessa. Artikkelissa: Konsortio ja liittoyliopisto – henkilöstöä unohtamatta. Acatiimi 6

Suoranta, J. 8.3.2007. Tuusulanjärven innovaatioyliopisto. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://suoranta.wordpress.com/2007/03/08/tuusulanjarven-innovaatioyliopisto/>>. (Viitattu 17.2.2008).

Telemakhos. 4.3.2006. Lähiesimiehen puhuttelussa. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://opettajankoulutusta.blogspot.com/2006/03/lhiesimiehen-puhuttelussa.html>>. (Luettu 17.2.2008).

Telemakhos. 30.8.2006. Koulutuksen tehostamisesta. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://opettajankoulutusta.blogspot.com/2006/08/koulutuksen-tehostamisesta.html>>. (Luettu 17.2.2008).

Telemakhos. 17.11.2006. Laatia. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://opettajankoulutusta.blogspot.com/2006/11/laatua.html>>. (Luettu 17.2.2008).

Telemakhos. 4.12.2006. tuleva jees-mies. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://opettajankoulutusta.blogspot.com/2006/12/tuleva-jees-mies.html>>. (Luettu 17.2.2008).

Telemakhos. 23.2.2007. Yliopisto ja menestys. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://opettajankoulutusta.blogspot.com/2007/02/yliopisto-ja-menestys.html>>. (Luettu 17.2.2008).

Varantola, K. 2006. Yliopistojen ei pitäisi kuulua tuottavuusohjelman piiriin. Artikkelissa: Yliopistoja yhteen tuottavuuden nimissä? Acatiimi 2

Varantola, K. 2007. Huippuhyvä työpaikka ja kaikenlisäksi vielä yliopisto? Acatiimi 4

Vauhkonen, J. 2007. Kahdella jakkaralla ihmiskunnan palvelukseen. Acatiimi 4

Volanen, M. V. 13.3.2006. Yliopiston raiskiolla. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://blogit.helsinki.fi/yliopistodotcom/post23.htm>>. (Luettu 17.2.2008).

Väyrynen, R. 2007. Yliopisto- ja tiedejärjestelmän kehittämisraportista puuttuu kokonaisnäkemys. Acatiimi 2

Ylianttila, M. 23.4.2007. Huippuyliopiston kaava. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://mikaylianttila.blogspot.com/2007/04/huippuyliopiston-kaava.html>>. (Luettu 17.2.2008).

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.